

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ
ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: Παπαδοπούλου Άρτεμις-Φωτεινή

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 4212016176

ΘΕΜΑ: «Οι διακρίσεις στις κοινότητες μάθησης»

Η ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ο/Η ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ/ΟΥΣΑ

Όνοματεπώνυμο: Ταψής Νικόλαος

Βαθμίδα: ΕΔΙΠ

ΤΑ ΜΕΛΗ

1. Όνοματεπώνυμο: Κουρουτσίδου Μαρία

Βαθμίδα: ΕΔΙΠ

2. Όνοματεπώνυμο: Τσίγαρος Θεολόγος

Βαθμίδα: ΕΔΙΠ

Ρόδος, 2020

Ευχαριστίες

Η εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, πραγματοποιήθηκε προκειμένου να με βοηθήσει στη πορεία της επαγγελματικής μου κατάρτισης αλλά και στο να ολοκληρώσω το κύκλο σπουδών μου στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου και συγκεκριμένα στο Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού. Επίσης, με βοήθησε να εμπλουτίσω τις γνώσεις μου πάνω σε ένα θέμα το οποίο παρουσιάζεται καθημερινά στις ζωές των ανθρώπων. Για αυτό το λόγο, θεωρώ υποχρέωση μου να αφιερώσω τη παρούσα σελίδα σε ευχαριστίες οι οποίες είναι από τη καρδιά μου ως προς όλους τους ανθρώπους με βοήθησαν να πραγματοποιήσω την πτυχιακή μου εργασία. Έχω τη ανάγκη να εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλα τα άτομα τα οποία στάθηκαν δίπλα μου βοηθώντας να ολοκληρώσω αυτή μου τη προσπάθεια. Πρώτα από όλους θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέπων της πτυχιακής μου εργασίας τον Κύριο Ταπή Νικόλαο, ο οποίος με καθοδήγησε, με υποστήριξε και με ενθάρρυνε κάθε φορά στο να ολοκληρώσω αυτό το έργο. Πίστεψε σε εμένα και δεν με έκανε ποτέ να χάσω τη πίστη μου. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά και τη Κυρία Κουρουτσίδου Μαρία, η οποία στάθηκε στο πλευρό μου, με τη συχνή επικοινωνία σχετικά με το θέμα της πτυχιακής μου σε συνεργασία με τον επιβλέπων καθηγητή μου. Επιπλέον, αισθάνομαι ευγνώμων που είχα την ευκαιρία να ολοκληρώσω τις σπουδές μου στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, διότι παρέχει αξιόλογους καθηγητές οι οποίοι κάθε φορά βρισκόταν στο πλευρό μας. Ένα μεγάλο ευχαριστώ σε όλους τους καθηγητές, που όλα αυτά τα χρόνια μου μετέδωσαν γνώσεις και στήριξη. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω εγκάρδια όλους τους υπόλοιπους ανθρώπους που με στήριξαν και πίστεψαν εξίσου σε εμένα, τους γονείς μου, τους συμφοιτητές μου που με βοήθησαν να ολοκληρώσω τη έρευνα μου και τους φίλους μου που βρισκόταν κάθε φορά στο πλευρό μου. Η στήριξη τους ήταν ιδιαίτερως σημαντική, διότι χωρίς τη δική τους βοήθεια, δε θα μπορούσα να ολοκληρώσω το έργο αυτό.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι διακρίσεις στη σημερινή εποχή εξακολουθούν να κυριαρχούν σε μεγάλο βαθμό, χωρίς να έχει εντοπιστεί μια κοινή πηγή του προβλήματος για όλες τις περιπτώσεις. Βέβαια, υπάρχουν διακρίσεις σε οποιοδήποτε περιβάλλον και ανεξαρτήτως ηλικίας, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται συγκρούσεις. Ωστόσο, δεν έχουν εξακριβωθεί, τα είδη των διακρίσεων που αντιλαμβάνονται τα μέλη κάποιων κοινοτήτων.

Σκοπός της παρούσας εργασίας, είναι να μελετηθεί το πως εμφανίζονται οι διακρίσεις στις φοιτητικές κοινότητες μάθησης. Ειδικότερα, στόχος της συγκεκριμένης έρευνας, αποτελεί η διερεύνηση των ειδών των διακρίσεων που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες σε μια φοιτητική κοινότητα. Στη συνέχεια, ερευνώνται οι αιτίες στις οποίες οι φοιτητές/τριες αποδίδουν μια συμπεριφορά διάκρισης, αλλά και η στάση των φοιτητών/τριών μπροστά σε ένα τέτοιο συμβάν.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, ήταν η ποιοτική έρευνα. Αρχικά έγινε βιβλιογραφική ανασκόπηση, ώστε να καταγραφούν ορισμοί των διακρίσεων και πιθανά αίτια που τις προκαλούν. Έπειτα, γίνεται αναφορά στον ορισμό του όρου κοινότητα και κατ' επέκταση των χαρακτηριστικών της. Επιλέχθηκε η ποιοτική έρευνα ως το καταλληλότερο είδος έρευνας για τη συγκεκριμένη περίπτωση. Το δείγμα της έρευνας ήταν μικρό, για αυτό το λόγο πρόκειται για μια ανιχνευτική προσέγγιση, δηλαδή τα συμπεράσματα δεν μπορούν να τεθούν προς γενίκευση.

Ως προς τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, βρέθηκε ότι οι φοιτητές/τριες αντιλαμβάνονται πολλά είδη διακρίσεων στο χώρο του Πανεπιστημίου. Επιπλέον εντοπίζονται αρκετά, συμπεριφορές που δείχνουν διάκριση στο πανεπιστημιακό περιβάλλον, οι οποίες δεν εξαλείφονται εύκολα, για το λόγο ότι η στάση των φοιτητών απέναντι σε τέτοια γεγονότα κυρίως είναι άπραγη.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:

διακρίσεις, πανεπιστημιακή κοινότητα, κοινότητες μάθησης, απόψεις φοιτητών, ποιοτική έρευνα

ABSTRACT

Discrimination today is still prevalent, with no exact source of the problem. Of course, discrimination takes place in any environment, regardless of age, resulting in conflicts between people. However, it has not been established the types of discrimination that the members of some communities perceive.

The objective of this work is to study how the discriminations appear on learning communities and mainly in the University area. In particular, the aim of this research is to investigate the types of discrimination that students perceive in an academic community. Then, the causes of a discriminatory behavior are investigated, as well as the attitude of students towards such an event.

The methodology followed was the qualitative research. The bibliographic review was selected in order to achieve the initial stage, the recording of definitions of the distinctions and possible causes that cause them. Then, reference is made to the definition of the term community and consequently to its characteristics. The qualitative research was selected as the most appropriate kind of research for that case. The number of students selected for the research part of the study is minimal, which is why it is a detective approach, the conclusions cannot be generalized.

As for the results of this research, it has been argued that there are many types of discrimination that the students perceive at the University. Additionally, behaviors that show discrimination are found in the university environment, which are not easily eliminated because the attitude of students towards such events is mainly inappropriate.

KEY WORDS:

discrimination, academic community, learning communities, students' attitudes, qualitative research

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	3
ABSTRACT.....	4
Περιεχόμενα.....	5
Πίνακας Πινάκων.....	7
Εισαγωγή	8
Μέρος Α'-Θεωρητικό πλαίσιο.....	11
1 Διακρίσεις	11
1.1 Ορισμοί- τι είναι διάκριση;	11
1.2 Είδη διακρίσεων	11
1.3 Αίτια διακρίσεων.....	13
1.4 Ρατσισμός και διάκριση στη ζωή του ανθρώπου	14
1.5 Ανισότητες στην εκπαίδευση	17
1.6 Νομικό πλαίσιο για τις διακρίσεις.....	19
1.6.1 Σύμβαση κατά των διακρίσεων στην Ευρώπη.....	20
1.6.2 Νομικό πλαίσιο για τα δικαιώματα στην εκπαίδευση	21
1.6.3 Η Εκπαίδευση σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος.....	22
1.7 Σχολικός εκφοβισμός	23
1.7.1 Ο εκφοβισμός και οι παράγοντες κινδύνου: σχολείο, οικογένεια, κοινότητα	24
1.7.2 Χαρακτηριστικά θύτη-θύματος	25
1.7.3 Ο ρόλος του παρατηρητή στον εκφοβισμό.....	26
2 Κοινότητες	27
2.1 Ορισμός του όρου «κοινότητα»	27
2.2 Η διαφορά μεταξύ κοινωνίας και κοινότητας	28

2.3	Κοινότητες Πρακτικής	29
2.4	Κοινότητες Ρομά στην Ευρώπη, διακρίσεις στην εκπαίδευση	29
2.5	Κοινότητες φοιτητών στα πανεπιστήμια.....	31
2.6	Χαρακτηριστικά φοιτητικής κοινότητας.....	32
2.7	Σχέσεις μεταξύ φοιτητών/τριών-καθηγητών/τριών	35
ΜΕΡΟΣ Β΄-ΕΡΕΥΝΑ.....		36
3	Μεθοδολογία έρευνας.....	36
3.1	Αντικείμενο της έρευνας	36
3.2	Σκοπός και στόχοι της έρευνας	36
3.3	Ερευνητικά ερωτήματα	36
3.4	Σχεδιασμός της έρευνας	37
3.5	Δείγμα της έρευνας	38
3.6	Ερευνητικό εργαλείο	38
3.7	Δεοντολογία της έρευνας	40
4	Ανάλυση δεδομένων	41
4.1	Κωδικοποίηση	41
4.2	Ανάλυση συνεντεύξεων	44
4.2.1	Είδη διακρίσεων.....	44
4.2.2	Αιτιολόγηση των διακρίσεων.	49
4.2.3	Αντιδράσεις των φοιτητών στις διακρίσεις	51
4.3	Συμπεράσματα της Ανάλυσης.....	52
5	Συζήτηση.....	55
6	Συμπεράσματα	59
6.1	Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	60
7	Βιβλιογραφία	62
8	Παράρτημα.....	67
8.1	Δελτίο Συνέντευξης.....	67

8.2	Απομαγνητοφώνηση	68
-----	------------------------	----

Πίνακας Πινάκων

Πίνακας 1.	Διαφορές μεταξύ κοινότητας και κοινωνίας	28
Πίνακας 2.	Δομή του Δελτίου Συνέντευξης	39
Πίνακας 3.	Παράδειγμα της μεθόδου κωδικοποίησης που χρησιμοποιήθηκε.....	41

Εισαγωγή

Στη σήμερον ημέρα, έχουν παρατηρηθεί έντονα φαινόμενα διάκρισης ως προς τους συνανθρώπους μας, σε άγνωστους ανθρώπους από το περιβάλλον μας ή ακόμη και σε εμάς τους ίδιους, προτιμώντας να μένουμε «άπραγοι» ως προς ένα τέτοιο γεγονός, χωρίς να υποστηρίζουμε τον εαυτό μας ή το άτομο που δέχεται μια διάκριση. Θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει, ότι ο κάθε άνθρωπος έχει δεχτεί επικριτικά σχόλια στη ζωή του, νιώθοντας φόβο, άγχος ή ακόμη και ντροπή σε καθημερινές καταστάσεις οι οποίες επιδρούν στη ζωή του. Επίσης, όλοι οι άνθρωποι αποτελούν μέλος κάποιας ομάδας οι οποίοι επικοινωνούν μεταξύ τους. Αυτές οι ομάδες μπορεί να είναι είτε μιας παρέας είτε μια ομάδα συνάδελφων σε ένα χώρο εργασίας, οι μαθητές/τριες στο σχολείο, οι φοιτητές/τριες και οι καθηγητές/τριες σε μια σχολή που μπορεί να φοιτούν αργότερα ή ακόμη και μια ομάδα καλλιτεχνικών, όπως για παράδειγμα χορευτές, τραγουδιστές κλπ. Αυτές οι ομάδες ονομάζονται «κοινότητες», όπως αναφέρουμε «κοινότητα μάθησης» (Φραγκούλη & Αλεξανδράτου, 2011). Σύμφωνα με τα παραπάνω, προέκυψαν κάποια ερωτήματα προς διερεύνηση, όπως πόσα περισσότερα είδη διακρίσεων υπάρχουν τα οποία δεν είναι εμφανή σε γενικό επίπεδο, και σε ειδικό πως οι ίδιοι οι φοιτητές/τριες αντιλαμβάνονται τις διακρίσεις κατά τη διάρκεια των φοιτητικών τους χρόνων. Επομένως, στη παρούσα πτυχιακή εργασία, πιστεύουμε ότι κρίνεται αναγκαίο να μελετηθούν και να ανακαλυφθούν, τόσο τα είδη διακρίσεων όσο και οι απόψεις των φοιτητών γύρω από το φαινόμενο αυτό, ώστε να παρατηρηθεί για ποιο λόγο το ζήτημα βρίσκεται ακόμη σε έξαρση και δεν εξαλείφεται.

Σκοπός της παρούσας εργασίας, είναι να διερευνηθούν τα είδη των διακρίσεων που γνωρίζουν και αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες του τμήματος Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ) του Πανεπιστήμιου Αιγαίου Ρόδου, με ποιους τρόπους αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους όσον αφορά το φαινόμενο αυτό και ποια είναι τα είδη των αντιδράσεών τους ως προς την αντιμετώπιση αυτών των καταστάσεων.

Στόχος της τρέχουσας πτυχιακής εργασίας, είναι να εξεταστεί η άποψη των φοιτητών γύρω από το θέμα των διακρίσεων. Διερευνώντας το παραπάνω ζήτημα, θα ανακαλυφθούν περισσότερα είδη διακρίσεων, τα οποία ίσως δεν είναι εμφανή στη καθημερινότητα μας ή στις υπάρχουσες βιβλιογραφίες, όπως και για ποιο λόγο βρίσκεται σε έξαρση το φαινόμενο αυτό. Επίσης η παρούσα έρευνα επιλέχθηκε, διότι

δεν έχουν υπάρχουν αρκετές έρευνες σχετικά με το θέμα των διακρίσεων. Εκτός από αυτό, υπάρχει και η αντίληψη ότι στους χώρους των φοιτητών δεν αναμένεται η ύπαρξη διακρίσεων, για αυτό το λόγο θα ήταν ενδιαφέρον να μελετηθούν οι απόψεις των φοιτητών σχετικά με αυτό το ζήτημα.

Από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, μπορεί κανείς να αντλήσει σημαντικές πληροφορίες όσον αφορά τις διακρίσεις, το ρατσισμό και τις κοινότητες μάθησης. Στη συνέχεια, να ενημερωθεί για τα είδη και τα αίτια των διακρίσεων, το ρατσισμό που κυριαρχεί στη ζωή των ανθρώπων, τον εκφοβισμό που δέχονται οι άνθρωποι και τον ορισμό της κοινότητας όπως και τα χαρακτηριστικά της.

Αρχικά, το πρώτο κεφάλαιο της πτυχιακής εργασίας, περιλαμβάνει την εισαγωγή στην οποία εντάσσονται λίγες πληροφορίες όσον αφορά το ζήτημα που θα ασχοληθούμε. Έπειτα, το πρώτο μέρος της εργασίας, εμπεριέχει το δεύτερο κεφάλαιο με θέμα τις διακρίσεις, το οποίο απαρτίζεται από επτά υπό κεφάλαια. Στο πρώτο υπό κεφάλαιο, πραγματοποιείται μια μικρή αναφορά όσον αφορά τις μορφές διακρίσεων και συγκεκριμένα τον ορισμό των φυλετικών διακρίσεων, όπου διαδραματίζουν τη πιο συνηθισμένη μορφή διάκρισης. Στο δεύτερο υπό κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα είδη των διακρίσεων τα οποία αναφέρονται από τους θεωρητικούς. Στο τρίτο υπό κεφάλαιο, αναφέρονται τα αίτια των διακρίσεων. Το τέταρτο υπό κεφάλαιο, σχετίζεται με το ρατσισμό και τη διάκριση που δέχεται ένας άνθρωπος στη ζωή του. Στη συνέχεια, στο πέμπτο υπό κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι ανισότητες στην εκπαίδευση, διότι οι διακρίσεις πραγματοποιούνται σε οποιαδήποτε ηλικία του ανθρώπου. Έπειτα, στο έκτο υπό κεφάλαιο εμφανίζεται το νομικό πλαίσιο για τις διακρίσεις και το έβδομο υπό κεφάλαιο συνδέεται με τη έννοια και τις μορφές του σχολικού εκφοβισμού.

Στη συνέχεια, το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με τις κοινότητες και περιλαμβάνει έξι υπό κεφάλαια. Στο πρώτο υπό κεφάλαιο, αναφέρεται ο ορισμός του όρου «κοινότητα». Στο δεύτερο υπό κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι διαφορές μεταξύ κοινωνίας και κοινότητας, διότι διαφορετικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνία και άλλο η κοινότητα. Στο τρίτο υπό κεφάλαιο, γίνεται μια μικρή αναφορά στις κοινότητες πρακτικής, καθότι αποτελούν ένα παράδειγμα ως προς τη κατανόηση της έννοιας «κοινότητας». Το τέταρτο υπό κεφάλαιο, εστιάζεται στις κοινότητες των Ρομά στη Ευρώπη. Η αναφορά αυτή, θεωρήσαμε ότι κρίνεται αναγκαία για το λόγο ότι οι κοινότητες Ρομά δέχτηκαν πολλές διακρίσεις γενικότερα και ειδικότερα ως προς τη εκπαίδευση των μικρών

παιδιών. Έπειτα, το πέμπτο κεφάλαιο, ασχολείται με τις κοινότητες των φοιτητών στα πανεπιστήμια, όπου αποτελεί και το αντικείμενο της έρευνας μας και στο έκτο υπό κεφάλαιο, εμφανίζονται τα χαρακτηριστικά των φοιτητικών κοινοτήτων.

Επιπροσθέτως στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας, παρουσιάζεται το ερευνητικό κομμάτι. Ειδικότερα, το τέταρτο κεφάλαιο έχει ως περιεχόμενο τη μεθοδολογία της έρευνας η οποία χωρίζεται σε επτά υπό κεφάλαια. Σε αυτά περιλαμβάνονται το αντικείμενο της έρευνας, ο σκοπός και οι στόχοι της, τα ερευνητικά ερωτήματα που σχεδιάστηκαν, το σχεδιασμό της, το δείγμα της έρευνας, το ερευνητικό εργαλείο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την άντληση των δεδομένων και τη δεοντολογία της έρευνας. Έπειτα, το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στην ανάλυση των δεδομένων με τη μέθοδο της κωδικοποίησης και στη ανάλυση των συνεντεύξεων ανά άξονα, διότι επιλέχθηκε η μέθοδος της ποιοτικής έρευνας. Έπειτα, γίνεται αναφορά και στα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα μας.

Τέλος, με βάση την έρευνα, αλλά και το θεωρητικό υπόβαθρο εξάγονται συμπεράσματα και συζήτηση αναφορικά με τα είδη των διακρίσεων, τη αιτιολόγηση των φαινομένων που έπεσαν στην αντίληψη των φοιτητών αλλά και τη αντίδραση τους ως προς αυτό το θέμα. Ωστόσο, παρουσιάζονται και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα που θα μπορούσε να διεξαχθεί, όσον αφορά το θέμα των διακρίσεων στις κοινότητες μάθησης.

Μέρος Α'-Θεωρητικό πλαίσιο

1 Διακρίσεις

1.1 Ορισμοί- τι είναι διάκριση;

Υπάρχουν πολλές μορφές διακρίσεων οι οποίες διαφέρουν ως προς τους ορισμούς τους, ανάλογα με το είδος της διάκρισης.

Ως «Φυλετικές διακρίσεις» ορίζεται *«κάθε διάκριση, αποκλεισμός, περιορισμός ή προτίμηση με βάση τη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνοτική προέλευση, που έχει σκοπό ή αποτέλεσμα να εξαλείψει ή περιορίζει την αναγνώριση, την απόλαυση ή την άσκηση, σε ισότιμη βάση, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό ή οποιονδήποτε άλλου τομέα της δημόσιας ζωής»* (Πανταζής, 2015:102).

Σύμφωνα όμως και με τον Δημήτρη Ντούσα (1997), ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να αποδείξει κάθε μορφής διάκριση, εξαίρεση, περιορισμό, αποκλεισμό ή προτίμηση, η οποία στηρίζεται στο διαφορετικό χρώμα, τη καταγωγή, τη μητρική γλώσσα και τη καταγωγή των Roma. Έχει ως στόχο, τη καταπάτηση και τη ταπείνωση της αναγνώρισης των δικαιωμάτων των ανθρώπων, σε οποιοδήποτε τομέα της ζωής τους.

1.2 Είδη διακρίσεων

Οι διακρίσεις, μπορεί να ασκούνται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Η **άμεση διάκριση**, χαρακτηρίζεται από τη προθυμία ενός ανθρώπου να διακρίνει κάποιο άλλο άτομο ή μια ομάδα. Όπως για παράδειγμα ένα γραφείο μιας επιχείρησης, το οποίο αποκρούει την αίτηση εργασίας ενός Ρομά ή μια κατασκευαστική εταιρία, η οποία δεν αφήνει μετανάστες να εγκατασταθούν. Ωστόσο, άμεση διάκριση, συντελείται όταν ένα πρόσωπο δέχεται μια συμπεριφορά λιγότερο αντίξοη από αυτή που θα ετύγχανε, έτυχε ή θα υφίστατο σε μια αντίστοιχη κατάσταση, ανάλογα με τη φυλή ή τη εθνική του καταγωγή (Γερασιμοπούλου, Γκουσοπούλου & Χουχούλης, 2015).

Από την άλλη πλευρά, η **έμμεση διάκριση** εστιάζει στην επιρροή μιας πολιτικής ή ενός μέτρου. Παρουσιάζεται, όταν μια ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική επιδεικνύει ένα πρόσωπο -ή μια ομάδα μιας συγκεκριμένης μειονότητας- μειονεκτικά, συγκριτικά με άλλα άτομα. Για παράδειγμα, παρουσιάζονται κριτήρια ύψους για τους πυροσβέστες, με αποτέλεσμα να αποκλείονται οι περισσότερες γυναίκες συγκριτικά με τους άνδρες υποψηφίους λόγω του ύψους τους ή ένα κατάστημα, το οποίο δε θα προσλάβει άτομα με μακριές φούστες. Επίσης, ένα κυβερνητικό γραφείο ή ένα σχολείο δεν προσλαμβάνει άτομα που ίσως λόγω της θρησκείας τους, έχουν καλυμμένο το κεφάλι τους με μαντίλες. Αυτού του είδους οι κανόνες, ασχολούνται με τη θρησκεία, τη καταγωγή ενός ανθρώπου, άτομα τα οποία ίσως έχουν διαφορετική φυλή, χρώμα, κάποια μορφή αναπηρίας, ή ακόμη και μια οικογενειακή κατάσταση, όπως για παράδειγμα παιδιά που έχουν γονείς ναρκομανής και διαφορετικό σεξουαλικό προσανατολισμό (Καθημερινή, 2013).

Στη συνέχεια, στη κατηγορία των διακρίσεων συμπεριλαμβάνεται και η «**παρενόχληση**» ενός προσώπου, το οποίο μπορεί να δέχεται για τους παραπάνω λόγους μια αναξιοπρεπή συμπεριφορά, έχοντας ως αποτέλεσμα το άτομο αυτό να νιώσει εκφοβισμό, εχθρότητα και ταπείνωση.

Η «**διάκριση λόγω σχέσης**» συνδέεται με την απομάκρυνση ενός προσώπου, για το λόγο ότι μπορεί να έχει στενή σχέση με συνομήλικους, οι οποίοι έχουν διαφορετική φυλή, χρώμα, θρησκευτικές πεποιθήσεις, αναπηρία, χρόνια ασθένεια ή και διαφορετική σεξουαλική προτίμηση.

Ωστόσο, υπάρχουν κι άλλοι λόγοι για τους οποίους μπορεί να προκληθεί μια διάκριση για τον οποιοδήποτε λόγο και με τον οποιοδήποτε τρόπο. Πιο συγκεκριμένα, μεγάλο ρόλο διαδραματίζει, η κοινωνικό-οικονομική κατάσταση των ανθρώπων, ανάλογα και με την πολιτισμική τους ταυτότητα, αφού κάποια άτομα μπορεί να έχουν έλλειψη ενδιαφέροντος από το οικογενειακό τους περιβάλλον, ή και ενίσχυση βίαιων συμπεριφορών. Δηλαδή, να φαντασιώνονται βία, φτώχεια, κακοποίηση παιδιών και να επηρεάζονται ιδιαίτερα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης κλπ. (Κουφοπούλου, 2017)

Επιπλέον, υπάρχουν και κάποιοι άλλοι όροι, οι οποίοι περιγράφουν ρατσιστικές συμπεριφορές και εμφανίζονται στη καθημερινότητα των ανθρώπων. Πιο συγκεκριμένα, οι μικρό-επιθέσεις (microaggressions), αποτελούν από τις πιο σύνηθες μορφές βίας και είναι λεκτικές επιθέσεις, οι οποίες πραγματοποιούνται εις βάρος ενός

ατόμου ή μιας ομάδας σε καθημερινή βάση. Τα σχόλια αυτά, περιβάλλονται από εχθρότητα προς ένα άτομο ή μια ομάδα λόγω της φυλής τους, το φύλο τους, το σεξουαλικό προσανατολισμό τους ή ακόμη και τη θρησκεία που πιστεύουν. Αξίζει να τονιστεί, ότι τα άτομα που προκαλούν αυτού του είδους συμπεριφορά, δεν έχουν επίγνωση της συμπεριφοράς τους. (Αυγέρου, Ορφανίδου & Πετράς, 2016).

Στη συνέχεια, έχει παρατηρηθεί έντονα και ο «καθημερινός ρατσισμός» ο οποίος συνήθως έχει τρεις μορφές: τη λεκτική, τη μη λεκτική/συμπεριφοριστική και τη περιβαλλοντική. Οι παρούσες μορφές ρατσισμού, συμπεριλαμβάνουν κάποιο κρυφό σχόλιο προς το άτομο ή προς μια ομάδα η οποία βρίσκεται στο στόχαστρο. Όσον αφορά τη λεκτική μορφή, συνήθως εξωτερικεύεται με ένα ευθύ ή πλάγιο σχόλιο προς το άτομο ή τη ομάδα, που επιθυμεί να βλάψει. Στην λεκτική/συμπεριφοριστική μορφή, τα καθημερινά επικριτικά σχόλια, πραγματοποιούνται μέσω της γλώσσας του σώματος ή άλλων σωματικών πράξεων. Για παράδειγμα, σε ένα πανεπιστήμιο οι φοιτητές μπορεί να μην επιθυμούν να βρίσκονται δίπλα σε ένα ομοφυλόφιλο άτομο, δίνοντας του να καταλάβει το λόγο το οποίο δεν το θέλουν. Ως προς την περιβαλλοντική μορφή του συγκεκριμένου ρατσισμού, οι επικρίσεις εκφράζονται με σύμβολα ή με τρόπους που βρίσκονται στο καθημερινό περιβάλλον ενός ανθρώπου. Για παράδειγμα, μια διαφήμιση που δείχνει ένα εργασιακό περιβάλλον, το οποίο δεν έχει «μαύρους» εργαζομένους, μεταδίδοντας το νόημα πως αυτοί οι άνθρωποι δεν έχουν την ικανότητα να δουλέψουν συγκριτικά με τους λευκούς (Sue, 2010).

1.3 Αίτια διακρίσεων

Οι λόγοι για τους οποίους κυριαρχεί διάκριση στη καθημερινότητα των ανθρώπων, θα μπορούσε να οφείλεται στην φυλή, το φύλο ή την εθνοτική καταγωγή, είναι μαύρος, είναι γυναίκα, είναι Ρομά, του ατόμου ή της ομάδας. Γι' αυτό, τα πρόσωπα ή οι ομάδες που προκαλούν μια συμπεριφορά διάκρισης, αντιλαμβάνονται τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά ως πρόβλημα. Ένα από αυτά μπορεί να είναι η απόρριψη, δηλαδή να μην επιθυμούν στη παρέα τους ένα πρόσωπο που είναι «μαύρο» ως φίλο. Έπειτα τον περιορισμό, που για παράδειγμα απαγορεύει την είσοδο των ομοφυλόφιλων ατόμων σε διάφορες κοινότητες και τον αποκλεισμό ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων, όπως η μη πρόσληψη γυναικών. Υπάρχουν συνέπειες, που μπορεί επίσης να είναι ο σκοπός της διακριτής δράσης. Όλα αυτά που μπορούν να

αποτρέψουν το θύμα από την άσκηση ή και την απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.

Ωστόσο, μια τάξη εξαρτάται από το πώς ο ίδιος ο εκπαιδευτικός θα την οργανώσει και πως θα αντιμετωπίζει καταστάσεις που ενδέχεται να προκύψουν κατά τη διάρκεια μιας διδασκαλίας. Ειδικότερα, ο εκπαιδευτικός αποτελεί το κύριο πρόσωπο, που είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση μιας ομάδας μαθητών, ακόμη και αν οι μαθητές θέτουν πρωτοβουλίες για την αυτονομία τους. Βέβαια, ένας εκπαιδευτικός δεν βρίσκεται πάντοτε σε θέση, να διαχειριστεί μια παιδαγωγική σχέση. Κάτι τέτοιο ίσως θεωρηθεί ολέθριο για το λόγο ότι μια «δυσάρεστη» κατάσταση θα έχει αντίκτυπο και στη ψυχολογία του εκπαιδευτικού αλλά και στη κοινωνικότητά του γενικότερα. (Martinez, 1998). Βέβαια, δεν αρκεί μόνο το πως διαμορφώνονται οι συμπεριφορές εντός της τάξεως αλλά και εκτός. Πολλές φορές οι μαθητές μεταξύ τους, δεν σέβονται ο ένας τον άλλον με αποτέλεσμα να δημιουργούνται εντάσεις και προστριβές. Συνεπώς, δεν έχουν επιβεβαιωθεί ακόμη οι πραγματικές αιτίες που οι άνθρωποι ωθούνται στο να κρίνουν άλλους ανθρώπους και καταστάσεις, οι συνέπειες που μπορεί να ακολουθήσουν αλλά ούτε και ποιοι θεωρούνται οι πιο «σωστοί» τρόποι αντιμετώπισης.

Συμπερασματικά, κυριαρχούν πολλές μορφές διακρίσεων οι οποίες, συνήθως προκαλούνται από τα στερεότυπα της κοινωνίας. Ωστόσο, βρίσκονται σε έξαρση λόγω του ότι κάποιοι άνθρωποι, κατακρίνουν ρατσιστικά καταστάσεις και γεγονότα άλλων ανθρώπων. Στη παρούσα εργασία μελετώνται οι διακρίσεις που εμφανίζονται σε κάποια φοιτητική κοινότητα.

1.4 Ρατσισμός και διάκριση στη ζωή του ανθρώπου

Ως ρατσισμός, ορίζεται η διάκριση που ασκείται σε κοινωνικό ή πολιτικό επίπεδο και βασίζεται στη θρησκεία μιας φυλής, εθνικής ή κοινωνικής ομάδας και στην αντίληψη των μελών της, στο ότι θα πρέπει να προστατεύσουν τη γνήσια σύνθεση, τη σαφήνεια της ομάδας τους, όπως και τον κύριο ρόλο τους απέναντι στις υπόλοιπες φυλετικές, εθνικές και κοινωνικές ομάδες, που θεωρούνται από αυτά κατώτερες (Ντζουμανίγκα, 2009).

Ωστόσο, τα αίτια του ρατσισμού θα μπορούσαν να αποτελούν πολλά, όμως πιο συγκεκριμένα οφείλονται σε **ψυχολογικά αίτια**. Ειδικότερα οι άνθρωποι ή ομάδες ανθρώπων, έχουν τη τάση να θεωρούν τον εαυτό τους ανώτερο από τους άλλους. Αυτό προέρχεται από το αίσθημα ανασφάλειας και φόβου, έπειτα από διαπίστωση είτε αδυναμίας είτε από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης, έχοντας ως αποτέλεσμα να οδηγούνται σε ανεύρεση εξιλαστήριων θυμάτων. Έπειτα, όσον αφορά το **κοινωνικό-οικονομικό** κομμάτι, προέρχεται από την προσπάθεια ορισμένων να εκμεταλλευτούν οικονομικά τους άλλους. Για να δικαιολογήσουν τη στάση τους αυτή, χρησιμοποιούν ακόμη και την επιστήμη και τη θρησκεία, παρόλο που η επιστήμη αποδέχεται ότι οι λαοί όλων των φυλών έχουν τις ίδιες δυνατότητες για πρόοδο και ανάπτυξη. Η όποια διαφοροποίησή τους, οφείλεται στις συνθήκες κάτω από τις οποίες έζησαν. Στα οικονομικά αίτια, υπάγονται και τα φαινόμενα οικονομικής κρίσης, ανεργία, υποαπασχόληση, ακρίβεια, έλλειψη οικονομικών πόρων, εκμετάλλευση.

Στη συνέχεια έχει παρατηρηθεί και στην ανομοιογένεια των σύγχρονων κοινωνιών, τη ομαδοποίηση και τη περιθωριοποίηση των ξένων εργατών. Ωστόσο στις ημέρες μας, σε μεγάλη έξαρση βρίσκεται και η **ξενοφοβία** και τα εθνικιστικά αίτια, τα οποία αποτελούν τη ανάγκη ορισμένων λαών για συσπείρωση των ομοεθνών τους, με σκοπό την πρόοδο και την εξέλιξη. Αυτό τους οδηγεί, αφού σημειώσουν επιτυχία, να νιώθουν ένα μεγάλο βαθμό εγωισμού και υπερηφάνειας, με αποτέλεσμα να υποτιμούν τους άλλους. Ακόμα και στον τομέα της θρησκείας παρατηρείται, ότι ο θρησκευτικός προσηλυτισμός και οι θρησκευτικές προλήψεις, χαρακτηρίζουν τους άλλους ως «άπιστους», «ειδωλολάτρες» κλπ.

Μεγάλη αιτία αποτελεί και ο τομέας **των πολιτικών**, η οποία προέρχεται από τη θέληση μερικών να επιβάλλουν στους άλλους την ιδεολογία τους, την εξυπηρέτηση των επεκτατικών βλέψεων κάποιων κρατών σε βάρος άλλων, τον αποπροσανατολισμό του κοινού από τα σημαντικά προβλήματα και τη συγκάλυψη των αποτυχιών από τους πολιτικούς ηγέτες. Την δυσλειτουργία των δημοκρατικών θεσμών, τη κοινωνική αδικία αλλά και τον πολιτικό δογματισμό, φανατισμό και τη διάθεση ορισμένων να υπερισχύσουν τους άλλους. Τέλος τα **πνευματικά αίτια**, αποτελούν την επενέργεια των προκαταλήψεων και των αναχρονιστικών αντιλήψεων.

Οι συνέπειες αυτών των αίτιων ρατσισμού, θα μπορούσαν να ήταν αρκετές, όπως να προσβάλλει την ανθρώπινη προσωπικότητα, να συντελεί στην οικονομική

εκμετάλλευση και υποδούλωση του ανθρώπου από τον άνθρωπο, να καλλιεργεί τα πάθη, το φανατισμό, να δηλητηριάζει τις σχέσεις των λαών και των ανθρώπων με αποτέλεσμα την κοινωνική δυσλειτουργία και την ύπαρξη διάσπαρτων εστιών πολέμου σε όλο τον κόσμο. Επίσης, καλλιεργείται το αίσθημα υπεροχής και η επιθυμία εκμετάλλευσης του ανθρώπου, η επικράτηση του δίκαιου του ισχυρότερου, εμποδίζοντας τη συνεργασία των λαών και των ανθρώπων. Δεν παραλείπονται οι προκλήσεις στις κοινωνικές ταραχές, εξεγέρσεις, και ο διαχωρισμός των λαών «apartheid». Οι αδικίες στις κοινωνικές ανισότητες, προκαλούνται ιδιαίτερα και περιθωριοποιούνται άτομα και ομάδες, τα ανθρώπινα δικαιώματα παραβιάζονται, όπως και οι ατομικές ελευθερίες οδηγούνται στην αντί-βία από την πλευρά των αδικούμενων μειονοτήτων.

Επιπλέον, οι άνθρωποι διαχωρίζονται σε γένος αρσενικό και θηλυκό και αυτό αποτελεί βιολογικό γεγονός, απαραίτητο για τη διαδικασία αναπαραγωγής ουτωςώστε να διατηρηθεί το ανθρώπινο είδος. Όμως, λόγω της διαδικασίας αναπαραγωγής δημιουργήθηκε μια πληθώρα διακρίσεων και ανισοτήτων κοινωνικό-πολιτισμικού χαρακτήρα ανάμεσά τους. Οι διαφορές ανάμεσα στους άντρες και στις γυναίκες σε γενετικό και βιολογικό επίπεδο, δεν έχει ως αποτέλεσμα τη μερική ή ολική ανωτερότητα ή κατωτερότητα μεταξύ των δύο φύλων. Όπως χαρακτηριστικά έχει υποστηριχτεί από τη γνωστή για τις σχετικές έρευνες ανθρωπολόγο Mead, κάθε γνωστή κοινωνία και ο ρόλος του κάθε φύλου στη λειτουργία αναπαραγωγής του είδους, έχει εξαπλωθεί σε διαφορετικού χαρακτήρα κοινωνικών διακρίσεων, οι οποίες συνδέονται αμυδρά με τις βιολογικές διαφορές που αποτέλεσαν το έναυσμα. Ειδικότερα, καταστούν τον άντρα κυρίαρχο και ανώτερο, ενώ τη γυναίκα κατώτερη και υποταγμένη. (Μαραγκουδάκη,1993).

Επίσης, ο ρατσισμός μπορεί να εκδηλωθεί και με βίαιες συμπεριφορές ως προς το άτομο που το δέχεται, με διάφορες μορφές ως προς την επίπληξη του. Πιο συγκεκριμένα, κάποιοι άνθρωποι επιλέγουν τη **σωματική βία** με στόχο το σωματικό και ψυχικό πόνο. Ο θύτης εάν επιλέξει αυτό το τρόπο εκφοβισμού, θα τον εκδηλώσει είτε με απειλές για τη σωματική ακεραιότητα του θύματος είτε με τραυματισμό. Ο θύτης πιστεύει, ότι το θύμα δεν είναι σε θέση να υπερασπιστεί τον εαυτό του και για αυτό το λόγο επιλέγει να τον «κλονίσει» με αυτό το τρόπο. Βέβαια, η συγκεκριμένη μορφή βίας είναι απόλυτα φανερή, αφού συνήθως αφήνονται σημάδια κακοποίησης στο πρόσωπο και στο σώμα του θύματος.

Ένας γνωστός τρόπος εκφοβισμού είναι η **ρατσιστική βία** η οποία μπορεί να εκδηλωθεί και με σωματική και με λεκτική βία. Συνήθως πραγματοποιούνται σχόλια εις βάρος της εθνικής ταυτότητας του θύματος, τη φυλή, τη θρησκεία και τη κοινωνική του τάξη. Συνήθως ρατσιστικά σχόλια, δέχονται άτομα με ειδικές ανάγκες που μπορεί να έχουν είτε σωματική είτε πνευματική αναπηρία. Αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη περιθωριοποίηση αυτών των ατόμων.

Ένα είδος βίας είναι και η **σεξουαλική βία**, η οποία μπορεί να παρουσιαστεί με έλλειψη σεμνότητας, χειρονομίες, πειράγματα σεξουαλικού περιεχομένου και κυρίως σε σεξουαλικές πράξεις που προκαλεί ο θύτης στο θύμα χωρίς τη συναίνεση του. Μια τέτοια μορφή βίας, προκαλεί στο θύμα τάσεις αυτοκτονίας, ταπείνωση του εαυτού του και συνήθως φόβο να ομολογήσει τι του συμβαίνει.

Επιπροσθέτως, κυριαρχεί αρκετά και η **οπτική βία** που χαρακτηρίζεται από αρνητικές λέξεις και σχόλια γραμμένα σε διάφορα μέρη του σχολείου όπως σε καρέκλες, θρανία, τοίχους ως graffiti σε κεντρικούς χώρους, σημειώματα εν ώρα του μαθήματος που μπορεί να περιέχουν συκοφαντίες για το θύμα (Κασαπάκη,2017).

Βέβαια, σύμφωνα με τις εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, έχει παρατηρηθεί αλλαγή ως προς τη δήλωση ρατσιστικών κρίσεων και διακρίσεων. Ειδικότερα, δεν παρατηρείται ιδιαίτερη ανάγκη να προκαλείται βία και ξέσπασμα σε άλλα άτομα. Οι στάσεις αυτές μπορεί να δηλωθούν με έμμεσο τρόπο, έχοντας ως αποτέλεσμα το άτομο που δέχεται τη διάκριση να μην καταλαβαίνει ότι εκείνη τη ώρα συμβαίνει εις βάρος του. Ωστόσο, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις παραδοσιακές αξίες και στις πολιτισμικές διαφορές, καθώς οι ομάδες εκτός του πολιτισμικού και κοινωνικού προτύπου θεωρούνται αρνητικές (Γκότοβος, 1998).

1.5 Ανισότητες στην εκπαίδευση

Όπως προαναφέρθηκε, η διάκριση μπορεί να εμφανιστεί στην καθημερινότητα των ανθρώπων για διάφορους λόγους και σε οποιαδήποτε ηλικία. Για αυτό το λόγο, έχει παρατηρηθεί ιδιαίτερα στην εκπαίδευση, ότι από μικρή ηλικία τα παιδιά βρίσκονται αντιμέτωπα με την εκπαιδευτική ανισότητα και αυτό επειδή δεν παρέχεται σε όλους η ίδια ποιότητα εκπαίδευσης.

Πιο συγκεκριμένα, «για την πρωταρχική ανισότητα των παιδιών απέναντι στην εκπαίδευση ευθύνεται το διαφορετικό «**μορφωτικό κεφάλαιο**» που διαθέτουν με βάση την κοινωνική τάξη από την οποία προέρχονται» (Καϊτσιώτη, 2019:10). Ωστόσο, ανάμεσα στις κοινωνικές ανισότητες στην εκπαίδευση και τους διαφορετικούς γλωσσικούς κώδικες, υπάρχει ισχυρή σύνδεση από διάφορες κοινωνικές τάξεις. Για αυτό το λόγο, οι μαθητές μαθαίνουν τη γλώσσα ανάλογα και με τη γλώσσα που ομιλεί και το οικογενειακό τους περιβάλλον. Επίσης τα δομικά χαρακτηριστικά της γλώσσας που μιλούν τα προνομιούχα κοινωνικά στρώματα, ταυτίζονται με την επίσημη γλώσσα αλλά και την ευρύτερη κουλτούρα του σχολείου (Καϊτσιώτη, 2019:10). Συνεπώς οι μαθητές των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, έχουν ενσωματώσει πιο πολύ τους κανόνες και τη γλώσσα του σχολείου, έχοντας ως πιθανό αποτέλεσμα, να σημειώσουν επιτυχία στα σχολικά τους χρόνια (Καϊτσιώτη, 2019).

Βέβαια, οι μαθητές τις περισσότερες φορές κρίνονται για την «αποτυχία» τους χωρίς να εξετάζονται οι πραγματικοί λόγοι αυτού του αποτελέσματος. Συνήθως, κατηγορούνται ότι αποτυγχάνουν, επειδή η προετοιμασία από τις προηγούμενες τάξεις θεωρούταν ανεπαρκής.

Αξίζει όμως να σημειωθεί, ότι οι ανισότητες προκαλούν απαισιόδοξα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα. Στα πλαίσια της προσχολικής εκπαίδευσης, η ανισότητα παράγει ανισότητα στην ικανότητα, την υγεία και επιτυχία στην ενηλικίωση του ατόμου. Ωστόσο, επενδύσεις σε ποιοτική προσχολική εκπαίδευση μπορούν να ανατρέψουν δυσμενή χαρακτηριστικά (γενετικά ,οικογενειακά, περιβαλλοντικά, κ.ο.κ.) και να ωφελήσουν τα παιδιά σε πολλά επίπεδα.

Η τοποθέτηση από τα πρώτα χρόνια των λιγότερο προνομιούχων (οικονομικά) παιδιών προσφέρει μακροπρόθεσμα:

- καλύτερη ψυχική και σωματική υγεία για παιδιά και οικογένειες,
- περιορισμό της παραβατικής συμπεριφοράς,
- κοινωνική ευημερία και δικαιοσύνη (λιγότερη εξάρτηση των οικογενειών από τις υπηρεσίες πρόνοιας, υψηλότερα οικογενειακά εισοδήματα, μεγαλύτερη ισότητα μεταξύ των δύο φύλων, περιορισμός των περιστατικών οικογενειακής βίας, μείωση της εγκληματικότητας κ.λπ.).

- εκπαίδευση (καλύτερη ενσωμάτωση των παιδιών από λιγότερο προνομιούχα περιβάλλοντα στο δημοτικό σχολείο, απρόσκοπτη ενδοσχολική πρόοδος, μείωση της συμμετοχής στην ειδική εκπαίδευση κ.λπ.).

Υποστηρίζεται, ότι η νηπιακή ηλικία παρέχει μια ακαταγώνιστη ευκαιρία για επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο, η οποία για να διαμορφωθεί χρειάζεται μια δυναμική διαδικασία. Ειδικότερα, η εκπαιδευτική ισότητα, δεν συγκροτεί μόνο το θέμα ηθικής αλλά και τη προώθηση της δημιουργικότητας και της αποτελεσματικότητας μιας κοινωνίας. Ωστόσο, για να παραχθεί ουσιαστική ισότητα, θα ήταν σημαντικό να επανεξετάζονται οι απόψεις σχετικά με την διαπαιδαγώγηση των παιδιών και οι τακτικές που πραγματώνονται από την αφετηρία της εκπαίδευσης. Ειδάλλως η κοινωνική ανισότητα, εάν δεν υπάρξει εφαρμογή των απαραίτητων εκπαιδευτικών πολιτικών, θα εξακολουθεί να καθορίζει τα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα. Θα παρουσιάζεται με καινοτόμες μορφές και θα μετατίθεται και σε άλλα επίπεδα. (Ασκούνη, 2003)

1.6 Νομικό πλαίσιο για τις διακρίσεις

Η αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, ασχολείται με τις διακρίσεις που πραγματοποιούνται, εξαιτίας της ηλικίας, των θρησκευτικών πεποιθήσεων και του φύλου ενός ανθρώπου. *«Το κείμενο της Οδηγίας 2000/78 αναφέρεται συχνά στην αρχή της ίσης μεταχείρισης, διευκρινίζοντας, ότι για τους σκοπούς της Οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης νοηματοδοτείται ως απαγόρευση άμεσης ή έμμεσης διάκρισης λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας».* (Ιωαννίδου, 2018:10). Σύμφωνα λοιπόν με το κείμενο της Οδηγίας, θα μπορούσε ο οποιοσδήποτε συνδυάσει την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων με τη αρχή της ίσης μεταχείρισης, έχοντας κατά νου ότι το κοινό χαρακτηριστικό τους είναι η απαγόρευση της διαφορετικής μεταχείρισης προσώπων. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης και η απαγόρευση των διακρίσεων, διαφέρουν ως προς το σκοπό και τη λειτουργία τους (Ιωαννίδου, 2018).

1.6.1 Σύμβαση κατά των διακρίσεων στην Ευρώπη

Η Σύμβαση κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση η οποία εγκρίθηκε από την UNESCO στις 14 Δεκεμβρίου 1960 στο Παρίσι και τέθηκε σε ισχύ στις 22 Μαΐου 1962, αποτελεί μια πολυσύνθετη συνθήκη, η οποία στοχεύει στην εξάλειψη των διακρίσεων, της πολιτιστικής ή θρησκευτικής κατανόησης ή του φυλετικού διαχωρισμού στον τομέα της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, επιτυγχάνει στην ελεύθερη επιλογή της θρησκευτικής εκπαίδευσης στο ιδιωτικό σχολείο όπως και το δικαίωμα του να χρησιμοποιήσει και να διδάξουν τη δική τους γλώσσα για τις εθνικές μειονότητες. Να σημειωθεί, ότι η σύμβαση απαγορεύει οποιαδήποτε κράτηση. Μόλις κατατεθεί το έγγραφο επικύρωσης για κάθε κράτος ένα χρόνο μετά, η σύμβαση τίθεται σε ισχύ. Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο 6 του χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα στην ελευθερία και στη ασφάλεια.

Ειδικότερα, στις 4 Νοέμβρη του 2000 στη Ρώμη, υπογράφηκε από τα Κράτη Μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, ένα πρωτόκολλο το οποίο στρέφει τη προσοχή του στα δικαιώματα των ανθρώπων ως προς τις διακρίσεις. Σαφέστερα, αποφάσισαν να ληφθούν μέτρα ως προς τη υποστήριξη των ίσων δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων, σύμφωνα με τη Σύμβαση των για τη προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών που πρωταρχικά υπογράφηκε στις 4 Νοεμβρίου του 1950 στη Ρώμη.

Πιο συγκεκριμένα, η απόλαυση του κάθε δικαιώματος που γράφεται στον νόμο, θα πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς καμία διάκριση. Ειδικότερα, *«που να βασίζεται ιδίως στο φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, την πολιτική ή άλλη γνώμη, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την ιδιότητα μέλους εθνικής μειονότητας, την περιουσία, τη γέννηση ή κάθε άλλη κατάσταση»*. Επιπλέον, κανείς δε θα ανέχεται διακρίσεις από οποιαδήποτε δημόσια αρχή. (ΕΣΔΑ, 2010:57)

Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 14 επισημαίνεται ότι *«η χρήση των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως»*. (ΕΣΔΑ, 2010:14)

1.6.2 Νομικό πλαίσιο για τα δικαιώματα στην εκπαίδευση

Σύμφωνα με τη Σύμβαση που αφορά τα δικαιώματα του ανθρώπου και τη θεμελιώδη ελευθερία του, η οποία υπογράφηκε και κυρώθηκε με το νομοθετικό διάταγμα 53/1974, προβλέπει σύμφωνα το άρθρο 2 ότι κανένας δεν πρέπει να στερηθεί το δικαίωμα στην εκπαίδευση. *«Κράτος εν τη ασκήσει των αναλαμβανομένων υπ' αυτού καθηκόντων επί του πεδίου της μορφώσεως και της εκπαιδεύσεως θα σέβεται το δικαίωμα των γονέων όπως εξασφαλίζωσι την μόρφωσιν και εκπαιδευσιν ταύτην συμφώνως προς τας ιδίας αυτών θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις»*. (ΕΣΔΑ, 2010:37)

Επιπροσθέτως σύμφωνα με άρθρο 14, κάθε άνθρωπος έχει το δικαίωμα στην εκπαίδευση όπως και να αποκατασταθεί επαγγελματικά. Αυτό το δικαίωμα, δίνει την δυνατότητα στους ανθρώπους, να τους παρέχεται δωρεάν παρακολούθηση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Επιπλέον, η ελεύθερη ίδρυση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με την εκτίμηση των δημοκρατικών αρχών, ενώ και η νόμιμη αξίωση των γονέων να εξασφαλίζουν στα παιδιά τους εκπαίδευση και μόρφωση σύμφωνα με τις θρησκευτικά, φιλοσοφικά και παιδαγωγικά πιστεύω τους, γίνονται σεβαστά σύμφωνα με τις εθνικές νομοθεσίες που διέπουν την άσκηση τους. (Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2000)

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την εκπαίδευση όλοι οι άνθρωποι έχουν το δικαίωμα να τους παρέχεται δωρεάν και να μορφώνονται, όπως και να εκφράζουν τη γνώμη τους και να δημιουργείται συζήτηση μεταξύ των μαθητών με τους εκπαιδευτικούς. Αυτό επιβεβαιώνεται και από το άρθρο 24, το οποίο προβλέπει τα δικαιώματα του παιδιού. Ειδικότερα, όλα τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να προστατεύονται και να έχουν τη κατάλληλη φροντίδα για μια καλή ζωή. Έχουν τη δυνατότητα ελεύθερης άποψης διότι η γνώμη που έχουν για διάφορα ζητήματα, λαμβάνεται υπόψη σε συνδυασμό με την ηλικία και τη ωριμότητα τους. Στη συνέχεια, σε όλες τις ενέργειες που αφορούν τα παιδιά είτε διενεργούνται από δημόσιες αρχές είτε από ιδιωτικούς οργανισμούς, πρωταρχικός ρόλο επιβάλλεται να δίνεται στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού. Επιπλέον, όλα τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να διατηρούν συχνές προσωπικές επαφές όπως και απ' ευθείας επαφές και με τους δύο γονείς του, εκτός εάν είναι αντίθετο με το συμφέρον του (Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2000).

Εκτός από τους παραπάνω νόμους, σύμφωνα και με τη διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία κυρώθηκε με τον νόμο 2101/1992, το άρθρο 28 για τα δικαιώματα του παιδιού προβλέπει τα εξής:

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αποδέχονται τα δικαιώματα του παιδιού στην εκπαίδευση και ειδικότερα για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

1. Η υποχρεωτική εκπαίδευση, καθίσταται δωρεάν για όλους.
2. Ενθαρρύνεται η ανάπτυξη διάφορων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και σε γενικό αλλά και σε επαγγελματικό επίπεδο, ώστε να είναι ανοιχτές σε κάθε παιδί και να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.
3. Εξασφαλίζεται σε όλους η πρόσβαση στη ανώτατη εκπαίδευση με όλους τους τρόπους, σε συνδυασμό με τις ικανότητες του καθενός
4. Η σχολική και επαγγελματική ενημέρωση όσον αφορά και τον προσανατολισμό, καθίσταται πάντα ανοιχτή για κάθε παιδί
5. Λαμβάνονται μέτρα για την παρότρυνση της τακτικής σχολικής φοίτησης όπως και μείωσης εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

Στη συνέχεια, τα Συμβαλλόμενα Κράτη, λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την οργάνωση μιας σχολικής πειθαρχίας, με τρόπο που να αρμόζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινο ον και σύμφωνα με τη παρούσα Σύμβαση (ΦΕΚ 192/Α, 1992).

1.6.3 Η Εκπαίδευση σύμφωνα με το Σύνταγμα της Ελλάδος

Σύμφωνα με το άρθρο 16 του Συντάγματος της Ελλάδας, η παιδεία είναι η βασικότερη αποστολή του Κράτους και επιδιώκει την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την εξάπλωση της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλάσή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.

Σε όλους τους Έλληνες θα πρέπει να παρέχεται το δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος επιδοτεί τους σπουδαστές που διακρίνονται, παρέχεται βοήθεια στους ανθρώπους που το έχουν ανάγκη ή ειδική βοήθεια ανάλογα με τις ικανότητες τους.

Στη συνέχεια, «*Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση*» (ΦΕΚ 211Α, 2019:5713). Αυτά τα ιδρύματα, τα οποία είναι υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν την άδεια να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και εργάζονται σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. «*Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει*». Ωστόσο, ειδικός νόμος καθορίζει όσα πρέπει να γνωρίζουν οι φοιτητικοί σύλλογοι και η συμμετοχή των σπουδαστών σε αυτούς. (ΦΕΚ 211Α, 2019:5713)

1.7 Σχολικός εκφοβισμός

Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, εκτός από τις διακρίσεις που κυριαρχούν σε ευρύτερο επίπεδο, ο σχολικός εκφοβισμός έχει επεκταθεί ιδιαίτερα και εκδηλώνεται με ποικίλους τρόπους. Αρχικά, ως σχολικός εκφοβισμός ορίζεται το γεγονός, το οποίο εκφράζεται με βίαιη συμπεριφορά του ατόμου που ασκεί μια απειλή, με απώτερο σκοπό την δημιουργία ψυχικού ή σωματικού πόνου στο θύμα (Παπάνης, 2008).

Ο σχολικός εκφοβισμός μπορεί να εκφραστεί με ποικίλους τρόπους όπως σωματικά, λεκτικά και ηλεκτρονικά. Από την άλλη πλευρά, η λεκτική βία μπορεί να πραγματοποιηθεί με επικριτικές λέξεις, φωνές, κατηγορίες, απειλές, φήμες που υποβαθμίζουν το άτομο, το οποίο δέχεται τη διάκριση, κάνοντας το, να νιώθει μειωμένο και ταπεινωμένο (Καρκανάκη & Καφετζή, 2009).

Ο σχολικός εκφοβισμός, ορίζεται ως «*ένας συνδυασμός λεκτικών και σωματικών επιθέσεων και κακοποιήσεων, που απευθύνονται από έναν δράστη-θύτη («εκφοβιστή») (the bully) σε ένα στόχο (το θύμα)*» (Roberts, 2006:14). Ο σχολικός εκφοβισμός αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο, το οποίο παρουσιάζεται σε πολλές χώρες. Από πολλά άτομα υποστηρίζεται ότι στη νεανική τους ηλικία, θεωρείται φυσιολογικό να περιβάλλονται από επιθετικές και παρορμητικές συμπεριφορές έως κάποιο βαθμό, διότι με αυτό το τρόπο πραγματοποιείται η μετάβαση τους στη κοινωνικό περιβάλλον (Daphne, 2012).

Σαφέστερα, ο **λεκτικός εκφοβισμός**, αποτελεί μια από τις συχνότερες μορφές «bullying» ακόμη και σε δημόσιους χώρους. Σε αυτό τον εκφοβισμό παρατηρούνται προσβλητικά λόγια σε συνδυασμό με παρατσούκλια, σε άτομα για παράδειγμα με

μαθησιακές δυσκολίες, τη καταγωγή και τον σεξουαλικό τους προσανατολισμό. Τα λόγια που θα ειπωθούν από τον θύτη ως προς το θύμα, περιβάλλονται από ταπείνωση, προσβολή, ρατσισμό και είναι συνήθως και σεξιστικά (Κοντογιάννης, 2016).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, ανάλογα με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του θύτη, το άτομο που θα ασκήσει μια παραβατική συμπεριφορά, έχει ως στόχο να προκαλέσει πόνο και τρόμο στο θύμα με τρόπο ώστε να επιβάλλεται σε αυτό, κάνοντας το να περιβάλλεται από αίσθημα αδυναμίας και ταπείνωσης. Μέσα από αυτή τη συμπεριφορά, ο θύτης ικανοποιεί το εγώ του, νιώθοντας ευχαρίστηση (Πατίτσα & Νανοπούλου, 2015).

Ακόμη, η σωματική κακοποίηση πραγματοποιείται όταν το άτομο που ασκεί τη διάκριση στο άλλο άτομο, χρησιμοποιεί βίαιες κινήσεις όπως χτυπήματα, πειράγματα ακόμη και σεξουαλική παρενόχληση. Βέβαια, τα τελευταία χρόνια, έχει παρατηρηθεί εξαιρετικά η μορφή εκφοβισμού μέσω του διαδικτύου το λεγόμενο “Cyberbullying”. Αυτή η μέθοδος απειλής, συνήθως πραγματοποιείται μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή μέσω μηνυμάτων, τηλεφωνικών μηνυμάτων και δημοσιοποίηση προσωπικών δεδομένων σε συνδυασμό με αρνητικά σχόλια είτε ανώνυμα είτε μέσω ψεύτικων προφίλ. Με τη χρήση αυτού του τρόπου εκφοβισμού, τις περισσότερες φορές εμπλέκονται ενήλικοι άνθρωποι, έχοντας ως στόχο την εξαπάτηση ανήλικων παιδιών κυρίως με σεξουαλική παρενόχληση (Γιαννακοπούλου, 2014).

1.7.1 Ο εκφοβισμός και οι παράγοντες κινδύνου: σχολείο, οικογένεια, κοινότητα

Σύμφωνα με το κοινωνικό-οικολογικό μοντέλο, ένα άτομο μπορεί να υπάρξει θύμα ή θύτης απειλής λόγω ατομικών, διαπροσωπικών, κοινοτικών και κοινωνικών στοιχείων. Ειδικότερα, το άτομο δέχεται επιδράσεις από τη οικογένεια, το σχολείο, τη κοινότητα και τη κοινωνία, έχοντας ως αποτέλεσμα να έρχεται αντιμέτωπο με διάφορες καταστάσεις.

Αξίζει να σημειωθούν, οι παράγοντες κινδύνου που μπορεί να εμφανίζονται σε ένα άτομο ανάλογα με το περιβάλλον του, κάνοντας το να νιώθει ενοχές, τύψεις, παραμέληση και πολλά άλλα συναισθήματα τα οποία έχουν αντίκτυπο στη μετέπειτα ζωή του. Πιο συγκεκριμένα, οι παράγοντες κινδύνου που αφορούν την οικογένεια, μπορεί να προέρχονται από αυταρχικούς γονείς, οι οποίοι τιμωρούν το παιδί τους χωρίς να το υποστηρίζουν. Αυτό μπορεί να έχει ως επακόλουθο τη χρήση βίαιων

συμπεριφορών, έχοντας την εντύπωση ότι με αυτό το τρόπο επιλύονται τα προβλήματα τους. Έπειτα, εάν το παιδί δέχεται τέτοιου είδους συμπεριφορές, νιώθει συναισθηματικά ταπεινωμένο, στιγματίζοντας τη υπόλοιπη ζωή του. Ωστόσο, εάν υπάρχουν συχνά ξεσπάσματα θυμού και σωματική επίπληξη, τα παιδιά υιοθετούν υποσυνείδητα αυτό το πρότυπο συμπεριφοράς, εφαρμόζοντας το στους υπόλοιπους συνομήλικους του, ως ένδειξη επίλυσης συγκρούσεων.

Όσον αφορά τους παράγοντες κινδύνου που αντιμετωπίζονται στο σχολείο, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανταγωνιστικότητα, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των μαθητών. Επιπλέον, τα παιδιά κινδυνεύουν να αποτυγχάνουν στους μαθησιακούς τους στόχους, διότι πολλές φορές παρατηρείται έλλειψη ενθάρρυνσης πρωτοβουλιών από τον ίδιο δάσκαλο/α. Στη συνέχεια η έλλειψη ενδιαφέροντος και η βίαιη συμπεριφορά, ωθεί τα παιδιά στην απομόνωση, αφού πολλές φορές και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, δεν ενδιαφέρονται για τη συναισθηματική ζωή των παιδιών. Έτσι, τα παιδιά ίσως να μην μοιράζονται τα προβλήματα τους με τους δικούς τους ανθρώπους και έλλειψη συνεργασίας μεταξύ γονέων-καθηγητών, έχει ως αποτέλεσμα την επίπληξη της συναισθηματικής ζωής των παιδιών.

Επιπροσθέτως, οι παράγοντες κινδύνου που μπορεί να παρατηρηθούν σε μια κοινότητα είναι αρκετοί. Ειδικότερα, οι κοινότητες μπορεί να είναι σε ένα εργασιακό χώρο, σχολείο, πολιτισμικές ομάδες, πανεπιστήμιο. Για αυτό το λόγο, η ανεργία στο εργασιακό χώρο δεν παραλείπεται όπως και η εγκληματικότητα. Μεταξύ των πολιτισμικών ομάδων παρατηρείται έλλειψη επικοινωνίας, έχοντας ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων. Ωστόσο ιδιαίτερη σημαντική απειλή, αποτελούν οι κοινωνικοί «κανόνες» οι οποίοι πολλές φορές ενθαρρύνουν τη βία κατά των γυναικών, των μεταναστών και των παιδιών, έχοντας ως αποτέλεσμα τη ραγδαία επιδείνωση ρατσιστικών σχόλιων (Καραβόλτσου, 2013).

1.7.2 Χαρακτηριστικά θύτη-θύματος

Ο τρόπος με τον οποίο θα ασκήσει ένα άτομο βία σε ένα άλλο, μπορεί να γίνει με ποικίλους τρόπους, για αυτό το λόγο οι θύτες παρουσιάζονται με διάφορα χαρακτηριστικά τα οποία εκδηλώνονται συνήθως με έντονη, εξωστρεφή και παρορμητική συμπεριφορά. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να γίνονται χειριστικοί, χωρίς να κατανοούν το μέγεθος του προβλήματος που προκαλούν. Έπειτα, προσπαθούν με κάθε τρόπο να ενοχοποιήσουν το θύμα τους, δικαιολογώντας ότι οι πράξεις τους προέρχονται εξαιτίας του.

Από την άλλη πλευρά, τα θύματα συνήθως εμφανίζονται με συναισθήματα ανασφάλειας, άγχους, μοναχικότητας, ταπείνωσης και χαμηλής αυτοεκτίμησης. Στη συνέχεια, τα θύματα τα οποία θεωρούνται «προκλητικά», είναι αντιδραστικά, αδέξια και με δυσκολία στη συγκέντρωση τους. Συνήθως, τα άτομα αυτά δέχονται διακρίσεις διότι κρίνονται για τη εθνικότητα τους, το θρήσκευμα στο οποίο πιστεύουν, στο ότι ίσως έχουν κάποια αναπηρία, το σεξουαλικό προσανατολισμό τους και τη σωματική εμφάνιση όπως για παράδειγμα παχυσαρκία (Καραβόλτσου, 2013).

1.7.3 Ο ρόλος του παρατηρητή στον εκφοβισμό

Ο ρόλος των παρατηρητών αποτελεί σημαντικό κομμάτι στην εξάλειψη του φαινομένου της βίας. Όμως για να θεωρηθεί «ουσιαστικός», θα πρέπει να λαμβάνουν ενεργό ρόλο στην αντιμετώπιση ρατσιστικών σχόλιων που μπορεί να δέχονται είτε οι ίδιοι είτε ο περίγυρος τους. Επομένως, συνήθως οι παρατηρητές λαμβάνουν το μέρος του θύτη, νιώθοντας και ίδιοι «δυνατοί», το θαυμάζουν με αποτέλεσμα να ικανοποιείται το «εγώ» τους και να συνεχίζει να ασκεί βία. Οι παρατηρητές θεωρούν, ότι η προσπάθεια ενοχοποίησης του θύματος θα είναι μάταια και ότι θεωρείται κάτι κακό, διότι ίσως βρεθούν στη θέση του θύματος και οι ίδιοι. Ωστόσο, καλό θα ήταν να παρεμβαίνουν σε δυσάρεστες καταστάσεις και να υποστηρίζουν το θύμα, ενθαρρύνοντας το να αναφέρει το περιστατικό σε κάποιο εκπαιδευτικό (Καραβόλτσου, 2013).

2 Κοινότητες

2.1 Ορισμός του όρου «κοινότητα»

Ο όρος κοινότητα προέρχεται από τη λέξη «κοινόν» όπου εκπροσωπεί τις πολιτειακές ενώσεις στην αρχαία Ελλάδα. Οι πολιτειακές ενώσεις απαρτίζονται από πολλές πόλεις που έχουν την ίδια φυλή και αργότερα από ξένες πόλεις οι οποίες λειτουργούσαν αυτόνομα τις περισσότερες φορές, δηλαδή με τη δική της νομοθεσία και τα δικά της νομίσματα. Βέβαια, δεν επιτρεπόταν να συνάψει συνθήκη με άλλη πολιτεία ή να δημιουργήσει πόλεμο. Πιο συγκεκριμένα όμως, *«κοινότητα είναι μία ομάδα ζώντων οργανισμών, ανθρώπων, φυτών ή ζώων που ζουν σε ένα κοινό περιβάλλον»* (Μαρκάκη, 2015:2). Οι κοινότητες χαρακτηρίζονται από τη συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών που την αποτελούν. Μια κοινότητα χαρακτηρίζεται από πολλούς κανόνες και παραμέτρους όπου θέτονται από τα μέλη της. Οι στόχοι, αξίες, προτιμήσεις, ήθη, έθιμα μπορούν να διαμορφωθούν μεταξύ των μελών.

Πιο συγκεκριμένα, οι κοινότητες ορίζονται ως ομάδες ανθρώπων που έχουν ως κοινά χαρακτηριστικά, το μέγεθος, τη τοποθεσία, το χώρο και το χρόνο. Η έννοια της κοινότητας, θα μπορούσε να συνδεθεί με το κράτος στο οποίο υπάρχει, εφόσον δίνεται έμφαση στη συνύπαρξη πολλών ατόμων στον ίδιο χώρο και χρόνο. Επιπλέον, ένας άλλος ορισμός της κοινότητας δίνει περισσότερη βαρύτητα, στο ότι τα μέλη μιας ομάδας μπορεί να έχουν κοινά ενδιαφέροντα αλλά δε καθιστά αναγκαίο το γεγονός να είναι ταυτόχρονα στο ίδιο χώρο και χρόνο. Ωστόσο, όλα αυτά δεν επαρκούν ώστε να χαρακτηριστεί μια ομάδα απαραίτητα ως «κοινότητα». Επίσης, σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, η κοινότητα αποτελεί τα πρόσωπα τα οποία έχουν κοινή καταγωγή, ενδιαφέροντα και στόχους. Σε μια ομάδα, τα μέλη αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους ώστε να επηρεάζει ο ένας τον άλλον. Οι ομάδες αυτές αποτελούν ένα σύνολο ανθρώπων, όπου εκτελούν ομαδικά μια εργασία για να εκπληρώσουν ένα στόχο τον οποίο έχουν θέσει από κοινού (Φραγκούλη & Αλεξανδράτου, 2011).

Η καθημερινότητα των ανθρώπων στον οποιοδήποτε τομέα, περιβάλλεται από κλίμα συνεργασίας και αλληλεπίδρασης, ώστε να καλλιεργηθούν ανθρώπινες σχέσεις και ομάδων είτε δια ζώσης είτε διαδικτυακά. Αυτό επιβεβαιώνεται και με έναν άλλο ορισμό, ειδικότερα οι κοινότητες μάθησης αποτελούν μαθησιακά περιβάλλοντα στα οποία οι συμμετέχοντες (μαθητές ή χρήστες, εκπαιδευτές ή συντονιστές) μπορούν να

συνευρίσκονται, να επικοινωνούν, να θέτουν στόχους, να συνεργάζονται και τελικά να οικοδομούν γνώση (Νάκου, 2010).

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με έναν άλλο ορισμό, ο όρος «κοινότητα» «αντηχεί σε όλη την κοινωνική πολιτική, την υποτροφία, τη λαϊκή κουλτούρα και τις καθημερινές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις» και αγκαλιάζεται από ομάδες με ακόμη και άγρια αντιτιθέμενες και «ανταγωνιστικές πολιτικές ατζέντες» (Collins, 2010: 7).

2.2 Η διαφορά μεταξύ κοινωνίας και κοινότητας

Υπάρχουν κάποιες διαφορές μεταξύ της κοινότητας και της κοινωνίας, και παρουσιάζονται στον Πίνακα 1 παρακάτω: (Ρήγκου, 2007).

Πίνακας 1. Διαφορές μεταξύ κοινότητας και κοινωνίας

Κοινότητα	Κοινωνία
Άμεσες προσωπικές σχέσεις	Κοινωνική αλληλεπίδραση
Άμεσες προσωπικές σχέσεις και κοινωνική αλληλεπίδραση γεωγραφικά περιορισμένη	Συμβατικά καθορισμένες σχέσεις
Κοινοτικό πνεύμα η οικειότητα	Ατομικισμός & Επαγγελματισμός
Συλλογική ταυτότητα	Λογική ένωση ενδιαφερόντων
Κοινότητα συμφερόντων	Ανταγωνιστικά συμφέροντα

Για να θεωρηθεί μια ομάδα αποτελεσματική, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως η σύνθεση της ομάδας, που καλό θα ήταν να έχει μια ανομοιογενής σύσταση ως προς το φύλο, τις μαθησιακές επιδόσεις, τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, τις εμπειρίες, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα. Το ίδιο και η προσωπικότητα και η συμπεριφορά των μελών της. Ωστόσο, κάθε ομάδα μαθητών επιβάλλεται να αποτελείται από μαθητές, όπου ο καθένας θα έχει ένα βασικό ρόλο ως προς το έργο που πρόκειται να πραγματοποιηθεί, ούτως ώστε το αποτέλεσμα να έχει παραχθεί σύμφωνα με την προσπάθεια όλων των μελών. Αυτό έχει ως σκοπό την αίσθηση

ατομικής ευθύνης του κάθε ατόμου της ομάδας, δηλαδή να είναι υπεύθυνο για το μέρος που έχει αναλάβει να ολοκληρώσει αλλά και ενθάρρυνση μεταξύ των μελών της ομάδας.

2.3 Κοινότητες Πρακτικής

Στην κατηγορία των μεγάλων γνωστών κοινοτήτων, περιλαμβάνονται και οι κοινότητες πρακτικής οι οποίες κατασκευάστηκαν όταν οι άνθρωποι άρχισαν να μαθαίνουν να εργάζονται ομαδικά. Ειδικότερα οι κοινότητες πρακτικής αποτελούνται από ομάδες οι οποίες τα μέλη της μοιράζονται από κοινού προβλήματα και ιδέες (Wenger, 1998). Η μάθηση δεν είναι δυνατό να ξεχωρίζεται από την κοινωνιολογική πρακτική της κοινότητας και επί του παρόντος, μια τέτοια κοινή πρακτική περιέχει μάθηση (Lea & Blake, 2002). Αξίζει να σημειωθεί, ότι στις ομάδες αυτές, η πρακτική περιλαμβάνεται από συζήτηση, ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών, καθώς και η διαμόρφωση των ορολογιών κρίνεται απαραίτητη (Orr, 1990).

2.4 Κοινότητες Ρομά στην Ευρώπη, διακρίσεις στην εκπαίδευση

Ένα πολύ σημαντικό κομμάτι που αφορά τις διακρίσεις και πιο συγκεκριμένα τις φυλετικές διακρίσεις, αποτελεί η υπόθεση Roma. Οι όροι «Rom-Roma» χρησιμοποιούνται γιατί όλοι οι Τσιγγάνοι ή αλλιώς γύφτοι ή Κατσίβελοι της Ελλάδας αυτοαποκαλούνται Roma. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την κοινωνική φυλή των Τσιγγάνων, οι άνθρωποι που έχουν κοινή καταγωγή, έθιμα και ήθη, κοινή γλωσσική διάλεκτο, λαϊκές παραδόσεις, και αξίες συγκροτούνται σε κοινωνική φυλή. Σύμφωνα με έρευνα, στην Ελλάδα οργανώνονται σε εννιά κοινωνικές φυλές: Μαστοριά, Μπαλαμανέ-Roma, Roma, Σουβαλιώτες, Τσιγγάνοι, Χωραχάγια, Μεσκάρηδες, Δερμετζήδες, Χαντούρια (Ντούσας,1997).

Ο πληθυσμός των Roma ανέρχεται σε 7.000.000 άτομα σε όλη την Ευρώπη εκ των οποίων τα 2.000.000 κατοικούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, τα παιδιά τα οποία έχουν ηλικία για το σχολείο είναι το 50% του συνόλου των Τσιγγάνων, δηλαδή 3.500.000. Ωστόσο, σε κάθε χώρα της Ευρώπης ο αριθμός του πληθυσμού των Τσιγγάνων ποικίλει και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σχετικά με τη διαφορετικότητα τους και τον τρόπο διαβίωσης είναι αρκετά (Ντούσας,1997).

Ειδικότερα, σύμφωνα με έρευνα του Ντούσα, στην Ισπανία η κατάσταση των Roma είναι απεχθής. Η ισπανική κυβέρνηση, δεν έχει καταρτίσει εκπαιδευτική πολιτική, και από πλευράς θεσμών υπάρχει ρατσισμός κατά των Roma. Το 80% είναι αναλφάβητοι, ενώ τα παιδιά τους εκπαιδεύονται σε μικρά ποσοστά. Εκπαιδευτικά προγράμματα για δασκάλους που διδάσκουν στους Roma δεν υπάρχουν, ενώ αντίθετα υπάρχει κοινωνικός και εκπαιδευτικός αποκλεισμός.

Στη Γαλλία, το 1985 εγγράφηκε το 35% των μικρών Roma στο Δημοτικό, ενώ στη διάρκεια του Δημοτικού έφυγε ένα υψηλό ποσοστό. Στη διάρκεια της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το ποσοστό των μικρών Roma που το εγκατέλειψαν ήταν εξαιρετικά υψηλό. Το 65% των ενηλίκων θεωρούνται αναλφάβητοι.

Στην Ιταλία, το 1990 μόνο το 35% των μικρών Τσιγγάνων ήταν γραμμένο στο Δημοτικό, ενώ το 83% αυτών έφυγε κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Στη Μεγάλη Βρετανία το 1986, 5.000 μικροί νομάδες Τσιγγάνοι δεν παρακολούθησαν καθόλου σχολείο, ενώ 20.000 μόλις και μετά βίας κατόρθωσαν να αποκτήσουν κάποιο επίπεδο μόρφωσης.

Στη Τσεχία το 40% των Roma δεν πηγαίνει στο σχολείο και στο νηπιαγωγείο πηγαίνουν ελάχιστα παιδιά. Οι Roma στη χώρα υπολογίζονται σε 150.000 και το 60% των Τσέχων θεωρούν ότι «αποτελούν πηγή προβλημάτων για τη χώρα τους». Ο Ρατσισμός κυριαρχεί από την αρχή και σε γονείς και δασκάλους.

Στη Βουλγαρία, τα παιδιά δεν ήξεραν στη Βουλγαρία ούτε τη Βουλγαρική γλώσσα με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν το Δημοτικό. Ωστόσο, λίγο αργότερα αφού χτίστηκε το πρώτο σχολείο, οι δάσκαλοι πήγαιναν να τα ξυπνήσουν για να έρθουν στο σχολείο και με αυτό το τρόπο άρχισαν να παρακολουθούν μαθήματα και να μαθαίνουν γράφουν και να διαβάζουν.

Τέλος, στην Ουγγαρία το 5% του πληθυσμού είναι Roma, δηλαδή 500.000 άτομα. Στα σχολεία, τα αγόρια τελειώνουν και τις 8 τάξεις (βασικό σχολείο). Τα κορίτσια, λόγω πρόωρου γάμου, τα σταματούν.

Επομένως, η σημερινή κατάσταση κυρίως αλλά και παλαιότερα που επικρατεί στο τομέα της εκπαίδευσης για τους Roma είναι σε άθλια και ανησυχητική κατάσταση.

Ωστόσο, υπάρχει μια αποτυχία στην εκπαίδευση των παιδιών αλλά και στην επιμόρφωση των ενηλίκων (Ντούσας, 1997).

2.5 Κοινότητες φοιτητών στα πανεπιστήμια

Όπως προαναφέρθηκε, οι κοινότητες, περιλαμβάνουν άτομα και οργανώσεις όπου είναι κοινωνικής φύσεως, συνεπώς κατατάσσονται σε κοινωνικά φαινόμενα. Στο πεδίο της εκπαίδευσης, η «κοινότητα» χρησιμοποιείται συχνά για να κατανοηθούν οι μοναδικές εμπειρίες, τα δυνατά σημεία μιας ομάδας και οι ανάγκες των μαθητών του χρώματος. Επειδή, μια κοινότητα ίσως απαρτίζεται από διάφορα άτομα διαφορετικών εθνικοτήτων και διαφορετικών αντιλήψεων, αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα πολλές φορές η συνεννόηση μεταξύ των μελών να «διαταράζεται» (Thomas, Winmar, Antero et al., 2013)

Ωστόσο, το πανεπιστήμιο θα μπορούσε να θεωρηθεί συνδυασμός κοινοτήτων, αφού απαρτίζει ένα απαραίτητο θεσμό στη κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, έχει ως σκοπό την ανακάλυψη της γνώσης μέσω του ατομικού ταλέντου και τη μεταφορά της γνώσης μέσω της διδασκαλίας (Fisher et al., 2002). Το Πανεπιστήμιο παρέχει χαρακτηριστικά μιας κοινότητας πρακτικής, για το λόγο ότι οι φοιτητές/τριες έχουν κοινά ενδιαφέροντα, αξίες και στόχους, όπου αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους αποκτώντας τες από κοινού (Νάκου, 2010).

Πιο συγκεκριμένα, ένα παράδειγμα που θα μπορούσε να αναφερθεί για τις δράσεις των κοινοτήτων, αποτελεί σύμφωνα με μια έρευνα των Thomas, Winmar, Antero, et al. (2013), η ύπαρξη προτάσεων από εκπαιδευτικούς, για τη υπεράσπιση ενός έργου, όπου μια ομάδα μαθητών θα έβγαζαν ανακοίνωση, ώστε να ενημερωθούν οι άνθρωποι της «κοινότητας» τους για τις ημέρες που θα είχαν τη δυνατότητα να επισκεφτούν χώρους μουσείων δωρεάν.

Επίσης σε μια κοινότητα εκπαιδευομένων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι εκπαιδευτές, αφού αποτελούν τη βάση για τις γνώσεις και τις αποφάσεις που θα λάβουν οι εκπαιδευόμενοι ως προς ένα ζήτημα. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη έρευνα που προαναφέρθηκε, διαπιστώθηκε πως οι εκπαιδευτικοί επιβάλλεται να μεταδώσουν τις γνώσεις και τη κριτική τους, ώστε οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να οργανώνουν τις «κοινότητες» τους. Ωστόσο στον εκπαιδευτικό τομέα, έχει

παρατηρηθεί ότι υπάρχουν πολλές ανισότητες ανάμεσα στους μαθητές αλλά και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών. Για αυτό το λόγο, υποστηρίχθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί είναι πρόθυμοι στο να εξαλείψουν θέματα ανισότητας, των ομάδων τάξεων, φυλετικών αλλά και μεταξύ γεωγραφικών περιοχών όπου αποτελεί σημείο εκκίνησης στη γεφύρωση των κοινοτήτων, των σχολείων και των μαθητών.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί, ότι ευρέως γνωστές είναι οι **κοινότητες μάθησης**, μέσα από την εφαρμογή των οποίων παρέχονται τρόποι επιμόρφωσης διαφόρων ειδικοτήτων. Με τις κοινότητες μάθησης, επιτυγχάνεται η εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε διάφορα θέματα. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η συνεισφορά των ψηφιακών κοινοτήτων στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, καθώς και στην εφαρμογή προγραμμάτων διά βίου μάθησης (Κανελλόπουλος, 2005. Φατσέα & Ορφανός, 2006).

2.6 Χαρακτηριστικά φοιτητικής κοινότητας

Τα χαρακτηριστικά των φοιτητικών κοινοτήτων μπορεί να ποικίλλουν ανάλογα με τα ενδιαφέροντα των ανθρώπων, τη καταγωγή τους, τη ηλικία, και τους στόχους τους. Ειδικότερα, θα αναφερθούν κάποια χαρακτηριστικά σχετικά με τη φοιτητική κοινότητα της Ρόδου, όπου αποτελεί και τη μελέτη που θα πραγματοποιηθεί.

Αρχικά, η Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου στη Ρόδο απαρτίζεται από τρία τμήματα. Ένα από τα χαρακτηριστικά των φοιτητών της συγκεκριμένης κοινότητας που τους ενώνουν, αποτελεί ο **κοινός τους στόχος**, δηλαδή να φοιτήσουν ως νηπιαγωγοί. Πολλοί φοιτητές/τριες, σε αυτή τη σχολή βρέθηκαν τυχαία και άλλοι επειδή το επιδίωξαν. Εκτός από αυτό, ένα ακόμη χαρακτηριστικό θεωρείται η **ηλικία** αν και στη συγκεκριμένη σχολή φοιτούν και άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας, όπως για παράδειγμα δάσκαλοι οι οποίοι θέλουν να αναβαθμίσουν το πτυχίο τους. Επίσης, τα επαγγελματικά τους ενδιαφέροντα μπορεί να μην είναι αποκλειστικά, δηλαδή το να φοιτήσουν μόνο ως νηπιαγωγοί. Μέσα από ένα Πανεπιστήμιο χτίζονται οι βάσεις για την παρακολούθηση ανώτατων σχολών όπως τη απόκτηση ενός μεταπτυχιακού διπλώματος. Οι φοιτητές/τριες αυτής της κοινότητας, ενώνονται κυρίως λόγω του κοινού τους στόχου, αλλά και επειδή οι περισσότεροι είναι από διαφορετικές πόλεις και βρίσκονται μακριά από τους γονείς τους. Για αυτό το λόγο, κατανοούν το γεγονός ότι είναι ίσοι μεταξύ τους και έχουν τις ίδιες ακριβώς ανάγκες.

Επιπροσθέτως, οι μελλοντικοί νηπιαγωγοί συνεργάζονται με επαγγελματίες νηπιαγωγούς, οι οποίοι βοηθούν στο να χτιστούν οι απαραίτητες βάσεις μέσα από την διδασκαλία. Ωστόσο, η φοιτητική κοινότητα σε σχέση με τους επαγγελματίες νηπιαγωγούς, έχουν ως κοινό την μετάδοση γνώσης, διότι οι ίδιοι οι φοιτητές/τριες βρίσκονται στην διαδικασία μάθησης και οι επαγγελματίες νηπιαγωγοί εξελίσσονται ακόμη και πιο πολύ αφού η γνώση είναι διαρκώς μεταβαλλόμενη.

Στη συνέχεια όλοι οι φοιτητές/τριες αρχικά, τουλάχιστον οι περισσότεροι, είναι άγνωστοι μεταξύ τους. Για αυτό το λόγο, δημιουργούνται ομάδες οι οποίες αναπτύσσουν μεταξύ τους **σχέσεις φιλίας ή συνεργασίας** ως προς την διεκπεραίωση των στόχων τους. Οι ομάδες αυτές ως προς το φιλικό κομμάτι απαρτίζονται από ανθρώπους που συνήθως η κουλτούρα και οι αντιλήψεις τους ταιριάζουν. Σε μια σχέση συνεργασίας, οι άνθρωποι γνωρίζονται, διότι συνήθως είναι διαφορετικοί μεταξύ τους.

Ωστόσο, οι φοιτητικές κοινότητες μπορούν να δημιουργηθούν και μέσω διαδικτύου και καλλιτεχνικών ομάδων. Ειδικότερα, μέσα από μια δικτυακή πύλη, τους παρέχεται η δυνατότητα να ενημερώνονται για διάφορα θέματα μέσω ηλεκτρονικών περιοδικών αλλά και μέσω των φοιτητικών ραδιοφωνικών σταθμών. Τα περιοδικά και το ραδιόφωνο επιμελούνται από διάφορους φοιτητές/τριες, οι οποίοι προσθέτουν ενημερωτικά άρθρα και νέα, όπως για παράδειγμα για τη πολιτιστική εβδομάδα και θέματα καθημερινότητας. Μέσα από το διαδίκτυο και ειδικότερα από το ραδιοφωνικό σταθμό μπορούν να επικοινωνήσουν με άλλα άτομα μέσω των συζητήσεων (forum) και του chat. Αξίζει να σημειωθεί και το γεγονός ότι οι φοιτητικοί σύλλογοι του Πανεπιστημίου, διοργανώνουν εκδρομές χαμηλού κόστους ειδικά διαμορφωμένοι για τους φοιτητές/τριες, στα γύρω νησιά του Αιγαίου αναπτύσσοντας τη διασκέδαση των τους αλλά και δίνοντας τους την ευκαιρία να επισκεφτούν μέρη, τα οποία δύσκολα θα είχαν την ευκαιρία εάν δεν ήταν φοιτητές/τριες.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά τις καλλιτεχνικές ομάδες, πολλές φορές διοργανώνονται μαθήματα χορού και χορωδίας, δίνοντας την ευκαιρία στα παιδιά να συμμετέχουν οικειοθελώς. Βέβαια, θα αποτελούσε παράλειψη αν δεν αναφερθούν και οι διοργανώσεις συνέδριων διάφορων θεμάτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργούνται κοινότητες με επαγγελματίες καθηγητές και ομιλητές οι οποίοι μεταδίδουν τις γνώσεις τους στους φοιτητές/τριες.

Παράλληλα, μια ομάδα φοιτητών μπορεί να δημιουργείται για τα κοινά τους ενδιαφέροντα αλλά μέσα σε αυτή, μπορούν να αναπτυχθούν κάποιες συμπεριφορές. Πιο συγκεκριμένα, οι νέοι πολλές φορές αντιμετωπίζουν δύσκολες καταστάσεις σε οποιοδήποτε τομέα, οι οποίες μπορεί να τους οδηγήσουν στη χρήση κάποιων ουσιών, ώστε να νιώσουν φυγή από το πρόβλημα τους. Για αυτό το λόγο πολλές φορές, οι ομάδες των φοιτητών αρχίζουν να πείθουν ο ένας τον άλλον, ότι για παράδειγμα το κάπνισμα ή το αλκοόλ αποτελεί λύση στα προβλήματα τους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στη χρήση αυτών των ουσιών, παρακινώντας τους περισσότερο σε διασκεδαστικούς χώρους, παραμελώντας τις υποχρεώσεις τους (Ραντιόνοβα, Μανωλά & Αποστόλου, 2017). Πολλές μελέτες που πραγματοποιήθηκαν στην Ευρώπη, ισχυρίζονται ότι το φύλο, η ηλικία, η ύπαρξη φίλων που είναι καπνιστές, το χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο, στρες, και το έτος σπουδών όπως και οι ακαδημαϊκές επιδόσεις διαδραματίζουν σημαντικούς παράγοντες ώστε οι νεαροί να εθιστούν στο κάπνισμα (Lund et al., 2008. Dodd et al., 2010).

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι φοιτητές/τριες εκτός από τον εθισμό στο κάπνισμα μπορεί να εθιστούν εύκολα και στο αλκοόλ και αυτό συνήθως συμβαίνει λόγω των φίλων τους ή λόγω του ευρύ κοινωνικού τους περιβάλλον. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθούν οι λόγοι για τους οποίους, εκτός από μια παρέα, οδηγούν τους φοιτητές/τριες στη κατανάλωση αλκοόλ. Ειδικότερα, όταν ένα παιδί γίνεται φοιτητής/τρια, εγκαταλείπει συνήθως τη μόνιμη κατοικία του και μένει μόνο του, με αποτέλεσμα να θέτει υψηλές προσδοκίες από τη ζωή, για αυτό το λόγο επακολουθεί η έναρξη του αλκοόλ από μικρή ηλικία. Βέβαια σε αυτό το κομμάτι, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο χαρακτήρας, οι νοοτροπίες του ατόμου, το εισόδημα που παρέχεται από τους γονείς ή από την εργασία του και τα πιστεύω του. Επιπλέον, συνήθως παρατηρείται εθισμός σε αλκοολούχα ποτά από τους φοιτητές/τριες, όταν δεν τηρείται το πρόγραμμα τους από τους ίδιους, η ανεξέλεγκτη διάθεση ως προς τη κατανάλωση τους και κυρίως η έλλειψη των γονέων από τη πόλη στην οποία παρευρίσκονται. Εκτός από τα παραπάνω αίτια, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ψυχολογία του φοιτητή, που αποτελεί το πιο συνηθισμένο αίτιο ως προς τη επίλυση των προβλημάτων του το αλκοόλ (Ραντιόνοβα, Μανωλά & Αποστόλου, 2017).

2.7 Σχέσεις μεταξύ φοιτητών/τριών-καθηγητών/τριών

Σε μια κοινότητα πανεπιστημίου, αποτελεί σημαντικό κομμάτι οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των φοιτητών/τριών με τους καθηγητές/τριες, διότι καθορίζουν μια έντιμη συνεργασία και προάγει την ομαδικότητα. Πιο συγκεκριμένα, η συχνότητα των αλληλεπιδράσεων φοιτητών/τριών με τους καθηγητές/τριες, μπορεί να έχει έντονη επίδραση τόσο στη διάρκεια μιας διδασκαλίας όσο και στη επίδοση της, διότι μια καλή συνεργασία αυξάνει την αυτοπεποίθηση των φοιτητών/τριών για τις ακαδημαϊκές τους ικανότητες.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι διαστάσεις της παιδαγωγικής σχέσης στη τριτοβάθμια εκπαίδευση, έχει απασχολήσει πολλές εμπειρικές έρευνες οι οποίες δίνουν έμφαση κυρίως στην αλληλεπίδραση των καθηγητών/τριών με τους φοιτητές/τριες, αγνοώντας την ποιότητα της. Το θέμα της παιδαγωγικής σχέσης, δεν έχει επιβεβαιωθεί τουλάχιστον από σχετικές βιβλιογραφίες. Όσον αφορά την διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ φοιτητών/τριών με τους καθηγητές/τριες, σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, έξω από την αίθουσα διδασκαλίας, κυριαρχούν σχέσεις ελέγχου, εμπιστοσύνης και οικειότητας. Στη συνέχεια, σύμφωνα και με άλλες έρευνες, είχε κατασκευαστεί μια κλίμακα σχέσης φοιτητή/τρια-διδάσκοντα, της οποίας τα αποτελέσματα έδειξαν, ότι η σύνδεση σε σχέση με τον διδάσκοντα έχει να κάνει ανάλογα με το πόσο οικειότητα νιώθει ο σπουδαστής/τρια που μπορεί να έχει χαμηλές βαθμολογίες. Επιπλέον έδειξε ότι το άγχος και η δυσπιστία συνδέονται στενά με τον φοιτητή/τρια, διότι ανησυχούν ως προς την αποδοχή τους από τον καθηγητή/τρια. Ωστόσο, μια παιδαγωγική σχέση περιλαμβάνει μια διαπροσωπική διάσταση, η οποία ασχολείται με τη σχέση μεταξύ καθηγητή/τριας με τους φοιτητές/τριες, δίνοντας έμφαση στη δημιουργία συναισθημάτων που θα περιβάλλονται από ασφάλεια. Έπειτα, μια επαγγελματική διάσταση, η οποία επικεντρώνεται στην στήριξη των φοιτητών/τριών για τη επιτυχή έκβαση τους στο Πανεπιστήμιο (Καρπούζα, 2017).

ΜΕΡΟΣ Β΄-ΈΡΕΥΝΑ

3 Μεθοδολογία έρευνας

3.1 Αντικείμενο της έρευνας

Το αντικείμενο της έρευνας είναι η διερεύνηση των διακρίσεων στο χώρο της φοιτητικής κοινότητας, ενός περιφερειακού Τμήματος της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα της έρευνας είναι:

Πως εμφανίζονται οι διακρίσεις στη φοιτητική κοινότητα του ΤΕΠΑΕΣ.

3.2 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εντοπιστούν οι παράγοντες που σχετίζονται με τις διακρίσεις που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες της φοιτητικής κοινότητας του ΤΕΠΑΕΣ. Ειδικότερα, στόχος είναι να διερευνηθεί το είδος των διακρίσεων, το πως προκαλούνται, που οφείλονται και ποιες είναι οι αντιδράσεις σε αυτές.

3.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Το κεντρικό ερώτημα της έρευνας μπορεί να αναλυθεί σε τρεις άξονες:

Άξονας 1: Τα **είδη των διακρίσεων** που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες

Άξονας 2: Η **αιτιολόγηση αυτών των διακρίσεων** από τους φοιτητές/τριες

Άξονας 3: Οι **αντιδράσεις** των φοιτητών/τριών στο φαινόμενο αυτό.

Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά ερωτήματα που θα απασχολήσουν τη συγκεκριμένη έρευνα είναι:

- Σύμφωνα με τη γνώμη των φοιτητών, ποια είδη διακρίσεων αντιλαμβάνονται ότι υπάρχουν στη φοιτητική κοινότητα που ανήκουν;
- Σύμφωνα με τη γνώμη των φοιτητών, σε ποιες αιτίες αποδίδουν τις διακρίσεις που αντιλαμβάνονται;

- Σύμφωνα με τη γνώμη των φοιτητών, ποιες συμπεριφορές έχουν εντοπίσει που να δείχνουν διάκριση;
- Σύμφωνα με τη γνώμη των φοιτητών, που πιστεύουν ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που ανέφεραν ότι δεχτήκαν;
- Σύμφωνα με τη γνώμη των φοιτητών, για ποιο λόγο πιστεύουν ότι προκλήθηκαν οι συμπεριφορές που περιβαλλόταν από διάκριση;
- Σύμφωνα με τα βιώματα των φοιτητών, από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη τους, πως αντιλήφθηκαν να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση, αυτός που δεχόταν τη διάκριση, αυτός που τη προκαλούσε και οι παρατηρητές;

3.4 Σχεδιασμός της έρευνας

Η ποιοτική έρευνα είναι μια «πλαισιοθετημένη δραστηριότητα (*situated activity*), η οποία τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο. Αυτή συνίσταται σε ένα σύνολο ερμηνευτικών και υλικών πρακτικών, οι οποίες κάνουν τον κόσμο ορατό.» (Ισαρη, & Πουρκός, 2015:12). Μέσα από τη ποιοτική έρευνα, σημειώνονται ζωντανές συνεντεύξεις και συνομιλίες μέσω ηχογράφησης, φωτογραφιών, μαγνητοφωνήσεων και σημειώσεων σε ημερολόγια. Η ποιοτική έρευνα, βοηθάει στο να εκφράζεται ο ομιλητής χωρίς περιορισμό λέξεων, αφήνοντας ελεύθερη τη σκέψη του και τη ροή του λόγου του. Οι ποιοτικοί ερευνητές μελετούν πράγματα που βρίσκονται στην ιδιοσυγκρασία τους, επιδιώκοντας να παραχωρήσουν νόημα ή να διασαφηνίσουν τα φαινόμενα με το σκεπτικό των ομιλητών (Ισαρη, & Πουρκός, 2015).

Για τη πραγματοποίηση της έρευνας μας, θα επιλεγθεί ένα δείγμα δέκα φοιτητών/τριών του Τμήματος Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, οι οποίοι βρίσκονται στο τελευταίο στάδιο των φοιτητικών τους χρόνων, έτσι ώστε να παρέχουν τη κατάλληλη εμπειρία και να εκφράσουν την ήδη διαμορφωμένη γνώμη που έχουν σχηματίσει πάνω στο θέμα το οποίο διερευνάμε. Η ηλικία των μελών του δείγματος αναμένονταν να είναι από 22 έως 23 ετών.

Έπειτα, ως ερευνητικό εργαλείο της ποιοτικής έρευνας επιλέχθηκε η συνέντευξη, διότι δεν θα περιόριζε τις απόψεις των ερωτηθέντων, δίνοντας τους την ευκαιρία να διηγηθούν τις εμπειρίες τους και να υποστηρίξουν τη γνώμη τους χωρίς περιορισμένα όρια. Για την πραγματοποίηση της συνέντευξης επιλέχθηκε να κατασκευαστεί ένα Δελτίο Συνέντευξης, το οποίο περιλαμβάνει ερωτήσεις ταξινομημένες σε τρεις άξονες

που ήταν τα είδη των διακρίσεων που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες, η αιτιολόγηση των διακρίσεων από τους φοιτητές/τριες και οι αντιδράσεις των φοιτητών/τριών στο φαινόμενο αυτό.

Οι συνεντεύξεις θα έπρεπε να ηχογραφηθούν ώστε η ερευνήτρια να έχει μεγαλύτερη ευχέρεια στην επεξεργασία τους. Στη συνέχεια τα δεδομένα θα έπρεπε να αναλυθούν με τη μέθοδο της κωδικοποίησης και να εξαχθούν συμπεράσματα.

3.5 Δείγμα της έρευνας

Η συγκεκριμένη έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα δέκα φοιτητών/τριών του ΤΕΠΑΕΣ, του Πανεπιστημίου Αιγαίου, που είχαν αντιμετωπίσει οι ίδιοι/ες κάποια διάκριση ως προς το πρόσωπο τους, που ήταν παρόν σε κάποιο συμβάν ή τους έχουν διηγηθεί οι συμφοιτητές/τριες τους κάποια κατάσταση την οποία είχαν βιώσει. Επιλέχθηκαν άντρες και γυναίκες και συγκεκριμένα εννιά γυναίκες και ένας άντρας, ώστε το δείγμα να είναι αναλογικό του πληθυσμού της φοιτητικής κοινότητας. Ως μέθοδος δειγματοληψίας επιλέχτηκε η δειγματοληψία ευκολίας, καθότι κατά την περίοδο Μαρτίου-Απριλίου 2020, ήταν η μόνη εφικτή μέθοδος για τη συλλογή δεδομένων, λόγω των μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης.

3.6 Ερευνητικό εργαλείο

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων από τους φοιτητές/τριες είναι το Δελτίο Συνέντευξης για την υλοποίηση ημιδομημένης συνέντευξης. Στον Πίνακα 2 παρατίθεται η δομή του ερευνητικού εργαλείου.

Πίνακας 2. Δομή του Δελτίου Συνέντευξης

	1. Τα είδη των διακρίσεων που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες	2. Η αιτιολόγηση αυτών των διακρίσεων από τους φοιτητές/τριες	3. Οι αντιδράσεις των φοιτητών/τριών στο φαινόμενο αυτό.
1	Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις;	Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;	Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψή σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση Α. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση; Β. Αυτός που την προκαλούσε, Γ. Οι "παρατηρητές";
2	Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν;	Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχθήκατε;	
3	Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνατε ένα παράδειγμα;	Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε τη συμπεριφορά της διάκρισης;	

Το τελικό Δελτίο Συνέντευξης περιελάμβανε επτά ερωτήσεις, και τρία υπό ερωτήματα. Αναλυτικότερα, ο πρώτος άξονας περιλαμβάνει τρεις ερωτήσεις που αφορούν τα είδη των διακρίσεων που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες, ο δεύτερος άξονας την αιτιολόγηση αυτών των διακρίσεων από τους φοιτητές/τριες και ο τρίτος άξονας τις αντιδράσεις των φοιτητών στο φαινόμενο αυτό.

3.7 Δεοντολογία της έρευνας

Αρχικά, πριν ξεκινήσει η διαδικασία των συνεντεύξεων, οι ερωτώμενοι φοιτητές/τριες, ενημερώθηκαν πλήρως ότι η συνέντευξη θα ήταν ανώνυμη, στη συνέχεια ερωτήθηκαν, άμα δηλώναν τη συγκατάθεση τους ώστε να τους πάρω μια συνέντευξη που αφορά τις διακρίσεις στο χώρο του Πανεπιστημίου. Τους τόνισα, πως οι ηχογραφήσεις αποτελούσαν καθαρά εργαλείο για να καταγράψω τη συνομιλία τους και ότι θα διαγραφόταν αμέσως μετά την ολοκλήρωση της εργασίας. Οι ερωτώμενοι λοιπόν, συμφώνησαν όλοι και έτσι πραγματοποιήθηκαν με επιτυχία όλες οι συνεντεύξεις. Χρειάζεται επίσης να σημειωθεί το γεγονός ότι οι δύο ερωτώμενοι ήταν λίγο «αγχωμένοι» κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να υπάρξουν κάποια σημεία τα οποία έβγαιναν και εκτός θέματος.

4 Ανάλυση δεδομένων

4.1 Κωδικοποίηση

Τα ηχογραφημένα αρχεία ήταν συνολικά δέκα, ως προς την κωδικοποίηση τους λοιπόν η διαδικασία ήταν αρχικά να τα απομαγνητοφωνήσουμε και έπειτα να γίνουν κείμενα τα οποία γράφονται οι απόψεις των φοιτητών. Οι κώδικες ως προς το σύνολο τους που προέκυψαν από τη κωδικοποίηση ήταν περίπου 200 κώδικες. Οι άξονες μας λοιπόν ήταν τρεις. Ο πρώτος είναι τα είδη διακρίσεων, ο δεύτερος αιτιολόγηση ύπαρξης των διακρίσεων και ο τρίτος οι αντιδράσεις των φοιτητών σε αυτό το φαινόμενο. Παράδειγμα της μεθόδου κωδικοποίησης φαίνεται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3. Παράδειγμα της μεθόδου κωδικοποίησης που χρησιμοποιήθηκε

Κείμενο 2 ^ο	Α' τάξης	Β' τάξης
<p>Απομαγνητοφώνηση συνέντευξης</p> <p>Ερώτηση: Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις;</p> <p>Απάντηση: Ναι υπάρχουν διακρίσεις γενικότερα, θεωρώ κυρίως στο κοινωνικό κομμάτι.</p> <p>Ερώτηση: Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν;</p> <p>Απάντηση: Υπάρχουν ως προς την εμφάνιση, το λόγο, παρέα, χρώμα, χαρακτήρα πιστεύω εκεί εστιάζονται οι περισσότερες διακρίσεις.</p>	<p>Διακρίσεις κυρίως στο κοινωνικό τομέα</p> <p>Διακρίσεις στο τομέα της κοινωνίας, συγκεκριμένα σε θέμα εμφάνισης, λόγου, παρέας, χαρακτήρα φυλετικές διακρίσεις (χρώμα).</p>	

Κείμενο 2 ^ο	Α' τάξης	Β' τάξης
<p>Ερώτηση: Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;</p> <p>Απάντηση: Έχω παρατηρήσει αρκετά κυρίως στο χώρο του Πανεπιστημίου, κυρίως έχω ακούσει από άλλα άτομα να λένε «Δεν μου αρέσει ο χαρακτήρας του τάδε, ούτε η εμφάνιση του» χωρίς να τον έχουν γνωρίσει καλά-καλά. Εγώ σαν παιδί για παράδειγμα, είμαι ήσυχος, δεν μιλάω πολύ, έχω θέματα πολλές φορές στις παρέες μου διότι είμαι πολύ ήσυχος. Με τους καθηγητές δεν είχα κάποιο θέμα γενικότερα, εκτός από μια/έναν καθηγητή που μου είπε ότι δεν αγαπάω αυτό που σπουδάζω επειδή δεν ένιωθα άνετα να μιλήσω . [...]</p> <p>Ερώτηση: Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;</p> <p>Απάντηση: Πιστεύω ότι οι διακρίσεις γίνονται ανάλογα το πως έχει μεγαλώσει ο κάθε άνθρωπος, από τη παιδική του ηλικία. Όπως ας πούμε να μη κρίνει χωρίς λόγο, το χρώμα ή το χαρακτήρα του άλλου, είναι καθαρά θέμα οικογένειας. Επίσης, έχει πολύ σημασία και το περιβάλλον το φιλικό,</p>	<p>Διακρίσεις στο χώρο του Πανεπιστημίου κυρίως σε θέματα παρέας λόγω χαρακτήρα και εμφάνισης.</p> <p>Οι διακρίσεις προέρχονται κυρίως από το οικογενειακό και έπειτα από το φιλικό περιβάλλον.</p>	<p>ΕΙΔΗ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ</p>

Κείμενο 2 ^ο	Α' τάξης	Β' τάξης
<p>μπορεί να πάρεις διάφορα ερεθίσματα και συμπεριφορές.</p> <p>Ερώτηση: Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχθήκατε;</p> <p>Απάντηση: Πιστεύω ότι επειδή όπως είπα είμαι ήσυχος μου έχουν πει ότι είμαι βαρετός, πολύ ήσυχος και δε μου πολύ δίνουν σημασία. Ξεκινάει από εκεί η διάκριση, από τα στερεότυπα που κρατάει ο κάθε ένας.</p> <p>Ερώτηση: Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε τη συμπεριφορά της διάκρισης;</p> <p>Απάντηση: Γενικά όταν γνωρίζω άτομα, μέχρι να καταλάβω τι είναι ο άλλος δεν ανοίγομαι κατευθείαν δίνω χρόνο σε εμένα. Αυτό όπως ξανά είπα δεν το δέχονται όλοι και αποκτούν μια σταθερή άποψη για εμένα, υπάρχουν και άτομα που λίγο περιμέναν να μου δώσουν χρόνο. Ωστόσο, όσον αφορά τη/τον καθηγήτρια/η που είπα θεωρώ πως έχει δικά της «στάνταρ» ο χαρακτήρας μου δεν περιλαμβάνεται σε αυτά και προσπάθησε να με «αλλάξει», αυτό σαφώς δεν γίνεται.</p> <p>Ερώτηση: Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε</p>	<p>Στερεότυπα που διαθέτει ο κάθε άνθρωπος</p> <p>Η διάκριση προκαλείται από τη συμπεριφορά και τις αντιλήψεις του κάθε ανθρώπου</p>	<p>ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΥΠΑΡΞΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ</p>

Κείμενο 2 ^ο	Α' τάξης	Β' τάξης
<p>να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;</p> <p>A.Αυτός που δεχόταν τη διάκριση B.Αυτός που τη προκάλεσε C.Οι «παρατηρητές»</p> <p>Απάντηση: Πιστεύω ότι υποθέτεις ή αναρωτιέσαι γιατί έχει ο άλλος αυτή τη συμπεριφορά, απλά ο κάθε ένας έχει συγκεκριμένες σκέψεις στον εαυτό του.</p> <p>Αυτός που δεχόταν τη διάκριση επίσης σίγουρα απορεί για ποιο λόγο συμβαίνει; Αλλά σίγουρα εγώ δέχτηκα αυτά που μου είπαν και αντέδρασα, είπα δικό σας θέμα αν σκέφτεστε έτσι σαν δράση-αντίδραση. Οι παρατηρητές από τη άλλη, δεν αντιδράσανε. Καταλαβαίνουν τι γινόταν όμως δεν έκαναν κάποια κίνηση, απλά το σχολίασαν αφού τελείωσε το συμβάν εκείνη την ώρα ήταν απλά ακροατές.</p>	<p>Αντίδραση φοιτητή απέναντι σε συμφοιτητή του επειδή δε τον δεχόταν όπως ήταν.</p> <p>Άπραγοι οι παρατηρητές απέναντι στα συμβάντα.</p>	<p>ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΕ ΑΥΤΟ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ</p>

4.2 Ανάλυση συνεντεύξεων

4.2.1 Είδη διακρίσεων

Οι κώδικες που προέκυψαν στο πρώτο άξονα, τα είδη διακρίσεων είναι περίπου 100, στον δεύτερο άξονα, η αιτιολόγηση ύπαρξης των διακρίσεων 66 και στον τρίτο άξονα που είναι οι αντιδράσεις των φοιτητών σε αυτό το φαινόμενο είναι 26. Ωστόσο,

στο πρώτο άξονα όπου ήταν και το κεντρικό ερώτημα της έρευνας προέκυψαν συνοπτικά οι εξής απαντήσεις:

Όλοι οι ερωτώμενοι δεν αρνήθηκαν το γεγονός ότι υπάρχουν διακρίσεις γενικότερα στο κόσμο και ειδικότερα στο Πανεπιστήμιο. Για αυτό το λόγο οι διακρίσεις που γνώριζαν κυρίως ήταν σε επίπεδο **κοινωνικό, φυλετικό, οικονομικό, θρησκευτικό, σεξουαλικό, πολιτικό, έμφυλο και εθνικό**(καταγωγή ενός ανθρώπου). Πιο αναλυτικά, από τα παραδείγματα που μας έδωσαν οι ερωτώμενοι φοιτητές/τριες, έχουν παρατηρήσει είτε από δικά τους γεγονότα, είτε από το περιβάλλον τους, ότι πραγματοποιείται διάκριση ως προς τους φοιτητές/τριες **επειδή είναι φοιτητές/τριες**. Χαρακτηριστικά που ανέφεραν οι φοιτητές/τριες είναι τα εξής:

«Υπάρχουν πολλές διακρίσεις , όπως στο φύλο, στο επίπεδο γνώσης των παιδιών, στη συμπάθεια μεταξύ των ανθρώπων όπως και ένας εκπαιδευτικός όπου νιώθει πιο κοντά του ένα παιδί. Επίσης είναι και οι ταξικές διακρίσεις».
(Φοιτ.1)

«Υπάρχουν διακρίσεις γενικότερα, θεωρώ κυρίως στο κοινωνικό κομμάτι.... ως προς την εμφάνιση, το λόγο, παρέα, χρώμα, χαρακτήρα πιστεύω εκεί εστιάζονται οι περισσότερες διακρίσεις». (Φοιτ.2)

«Από την άλλη η άμεση διάκριση χαρακτηρίζεται από την πρόθεση για διάκριση σε ένα άτομο ή μια ομάδα. Πχ μια αίτηση ενός Ρομά για κάποια δουλειά ας πούμε σε γραφείο μπορεί να απορριφθεί».(Φοιτ.5)

Συγκεκριμένα, παραδείγματα που ανέφεραν οι φοιτητές/τριες για κάθε είδος διάκρισης είναι τα εξής:

Διακρίσεις ως προς την προτίμηση φύλου:

Αξίζει να σημειωθεί και το γεγονός ότι αρκετά κυριαρχεί το αίσθημα, πως επειδή η σχολή είναι νηπιαγωγών και φοιτούν περισσότερα κορίτσια από αγόρια δίνεται περισσότερη βαρύτητα στις γνώσεις και στις δυνατότητες των κοριτσιών παρά των αγοριών και από κάποιους καθηγητές και ιδιαίτερα από τους συμφοιτητές/τριες. Σε πολύ λιγότερο βαθμό, παρατηρήθηκε ότι έχει γίνει διάκριση σε φοιτητή με αναπηρία. Επίσης, πραγματοποιήθηκε διάκριση ως προς το φύλο λόγω **αλλαγής σεξουαλικού προσανατολισμού**, με ζωντανό παράδειγμα τη περίπτωση ενός φοιτητή που

αποφάσισε να αλλάξει το φύλο του. Για παράδειγμα από τους φοιτητές/τριες αναφέρθηκαν τα εξής:

«...επειδή από την φύση τους υποτίθεται τα κορίτσια είναι πιο συνεπή σε υποχρεώσεις θεωρούν ότι τα αγόρια δεν θα κάνουνε καθόλου δουλειά όσον αφορά τις υποχρεώσεις που μας αναθέτουν». (Φοιτ.9)

«Στο Πανεπιστήμιο υπάρχει ένα παιδί το οποίο είναι ομοφυλόφιλο και έκανε αλλαγή φύλου. Κάναμε όλοι μαζί μάθημα και η/ο καθηγήτρια/ης δεν την πλησίαζε». (Φοιτ.4)

«Θα φέρω ένα παράδειγμα ένα παιδί που έκανε αλλαγή φύλου και δεχόταν πολλές «απρεπές» ερωτήσεις». (Φοιτ.4)

Διακρίσεις από τους/τις διδάσκοντες/ούσες:

Στο εκπαιδευτικό τομέα δηλαδή, πραγματοποιείται διάκριση από καθηγητές ως προς τους φοιτητές/τριες αλλά και το αντίθετο κάποιες φορές. Για παράδειγμα φήμες που κυκλοφορούν για έναν συγκεκριμένο καθηγητή, ένας νέος φοιτητής/τρια ίσως υιοθετήσει εξ αρχής την συγκεκριμένη άποψη για αυτόν τον καθηγητή έχοντας καθιερωμένη αυτή τη γνώμη στο μυαλό του. Η διάκριση από τους καθηγητές/τριες ως προς τους φοιτητές/τριες συνήθως υποστηρίχθηκε, ότι γίνεται για λόγους επίδοσης, ως προς την εμφάνιση των φοιτητών και λόγω των γνώσεων τους, όπως ανέφερε ένας φοιτητής/τρια

«Δεν μου αρέσει ο χαρακτήρας του τάδε, ούτε η εμφάνιση του» (Φοιτ.2)

«Έχω μικρή διαφορά με τα αδέρφια μου έτυχε να γυρίσει καθηγητής/τρια να μου πει εσύ είσαι καλύτερη από τη/τον αδερφή/ο σου». (Φοιτ.1)

«Καθηγητής/τρια συμπαθούσε συγκεκριμένα άτομα και τα βοηθούσε». (Φοιτ.3)

Διακρίσεις ως προς το κοινωνικό τομέα:

«Το έχω δει πολύ στους ανθρώπους που ανάλογα πόσο είναι «δημοφιλής» (Φοιτ.4)

«Ως προς το φιλικό κομμάτι που κάποιους δε τους δέχονται και αναγκάζονται να γίνουν κάτι άλλο από αυτό που είναι για να θεωρούνται μέρος της παρέας». (Φοιτ.4)

«Με αντιμετώπιζαν αρκετά άσχημα, ήταν παρεξηγημένες και με έκριναν. Πιο πολύ είχα θέμα ως προς το κοινωνικό τομέα δηλαδή». (Φοιτ.7)

Διακρίσεις ως προς τη βαθμολογία των φοιτητών:

Επίσης, υποστηρίχθηκε ότι θεωρείται διάκριση το γεγονός οι φοιτητές/τριες να αξιολογούνται μόνο από τις τελικές εξετάσεις, διότι ο κάθε ένας μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορα «τεχνικά μέσα» ώστε να αξιολογηθεί σε ένα μάθημα, με αποτέλεσμα να μην αξιολογείται όπως πραγματικά θα έπρεπε. Ένας ερωτηθέντας υποστήριξε και το γεγονός ότι καθηγητής/τρια έχει δώσει περισσότερο έμφαση σε μάθημα το οποίο υπάρχουν φοιτητές/τριες ανεξαιρέτου έτους, σε παιδιά μόνο μεγαλύτερου έτους επειδή «υποτίθεται» οι γνώσεις τους είναι πιο επαρκή.

«Υπήρχε άλλη μια ομάδα η οποία δεν είχε μέλη από το ίδιο έτος, το ένα μέλος ήταν πιο μεγάλο έτος. Αυτό που είπε η καθηγήτρια και ήταν πολύ άσχημο ήταν ότι όλα να τα είχατε τέλεια επειδή εσείς είστε μικρότερο έτος, θα έμπαινε μόνο το παιδί από μεγαλύτερο έτος για να φανεί σωστά η δουλειά μου». (Φοιτ.1)

«Υπάρχουν διακρίσεις, όλοι λένε ότι δεν είναι ρατσιστές αλλά σε όλους υπάρχει ένα «αλλά». Το έχω δει πολύ σε πολιτικές παρατάξεις στο Πανεπιστήμιο». (Φοιτ.4)

Διακρίσεις ως προς τον οικονομικό τομέα:

Ως προς το οικονομικό μέρος, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση από τους ερωτώμενους το γεγονός ότι στη σχολή που φοιτούν, η σίτιση και η στέγαση δεν είναι δωρεάν για όλα τα παιδιά και ότι αυτό θα έπρεπε να αντιμετωπιστεί για το λόγο ότι συγκεκριμένη σχολή βρίσκεται σε νησί και δεν έχουν τη δυνατότητα παιδιά που θέλουν πραγματικά να σπουδάσουν να εκπληρώσουν το όνειρο τους. Επιπλέον, έχει πέσει στην αντίληψη πολλών φοιτητών και από γεγονότα που τους έχουν συμβεί αλλά και που τους έχουν διηγηθεί συμφοιτητές/τριες τους, ότι υπάρχει διάκριση ως προς τους φοιτητές/τριες λόγω ότι του ότι είναι φοιτητές/τριες, για την εμφάνιση τους και ιδιαίτερα μια περίπτωση παιδιού που έχει προβεί σε αλλαγή φύλου, αλλά και λόγω της εθνικότητας κάποιου παιδιού που ίσως η καταγωγή του να μην είναι από Ελλάδα. Οι απαντήσεις που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες ήταν οι εξής:

«Κάποιοι καθηγητές ήθελαν να παίρνουμε πράγματα χωρίς να τους ενδιαφέρει εάν μπορεί να υπάρχει οικονομική δυνατότητα». (Φοιτ.3)

«Κάποια παιδιά τα οποία δεν πληρούν το οικονομικό κομμάτι όσον αφορά τα δικαιολογητικά για να ενταχθούν για δωρεάν σίτιση, δεν δικαιούται δωρεάν σίτιση και αναγκάζονται να πληρώνουν καθημερινά». (Φοιτ.9)

Διακρίσεις ως προς το θρησκευτικό τομέα:

Ως προς το **θρησκευτικό τομέα**, πραγματοποιείται διάκριση για το λόγο ότι η θρησκεία υποστηρίζεται πως δεν δέχεται την ομοφυλοφιλία. Στο συγκεκριμένο Πανεπιστήμιο, δεν υπάρχει έντονη διάκριση σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια, αλλά έχει δεχτεί διάκριση ένας άνθρωπος, ο οποίος πραγματοποίησε αλλαγή φύλου και δέχτηκε έντονα ρατσιστικά σχόλια και από συμφοιτητές/τριες του αλλά και από κάποιους καθηγητές, με αποτέλεσμα να μη τον βοηθούν να πάρει το πτυχίο του. Για παράδειγμα υποστηρίχθηκαν οι εξής απόψεις:

«Λόγω θρησκευάματος που απαγορεύει τις ομοφυλόφιλες σχέσεις». (Φοιτ.3)

«Ως προς τη θρησκεία ειδικά που θεωρείται ότι η ομοφυλοφιλία είναι κακό». (Φοιτ.4)

Διακρίσεις ως προς εθνικό τομέα:

«Ένα άλλο παιδί το οποίο δεν ήταν Έλληνας, ήταν Αλβανικής καταγωγής, το αφεντικό στη δουλειά του, του μιλούσε πολύ επικριτικά και πολύ άσχημα». (Φοιτ.5)

«...η εθνικότητα του να τον κάνει να απολυθεί». (Φοιτ.5)

Διακρίσεις ως προς το πολιτικό τομέα:

Στις πανεπιστημιακές κοινότητες, τις περισσότερες φορές δημιουργούνται πολιτικές παρατάξεις ή αλλιώς «φοιτητικοί σύλλογοι», οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για την οργάνωση των τμημάτων και τη επίλυση προβλημάτων. Σύμφωνα όμως με τα λόγια ενός φοιτητή υποστηρίχθηκε ότι:

«Έχω παρατηρήσει πολύ στο Πανεπιστήμιο πολιτικές διακρίσεις, ως προς τις παρατάξεις έβλεπα πολλούς κανγιάδες γιατί αυτό το κομμάτι διαδραματίζει πολύ μεγάλο ρόλο στο Πανεπιστήμιο». (Φοιτ.4)

4.2.2 Αιτιολόγηση των διακρίσεων.

Στη συνέχεια, στον δεύτερο άξονα που είναι η αιτιολόγηση των διακρίσεων που υπάρχουν από τους φοιτητές/τριες, προέκυψαν τα εξής δεδομένα:

Οι φοιτητές/τριες υποστήριξαν, πως οι διακρίσεις υπάρχουν για το λόγο πως όλοι οι άνθρωποι έχουν μεγαλώσει με κάποιες αρχές και αξίες, αλλά και γιατί δεν δέχονται εύκολα το διαφορετικό, δίνοντας έμφαση σε αυτό σχολιάζοντας το αρνητικά, το οτιδήποτε και αν είναι αυτό.

Μια πρώτη αιτιολόγηση ήταν η **αγωγή από το οικογενειακό περιβάλλον**. Για παράδειγμα ένας φοιτητής/τρια υποστήριξε ότι:

«Ο κάθε άνθρωπος έχει υποσυνείδητα κάποια στερεότυπα τα οποία δύσκολα θα τα εξαλείψει η νηπιαγωγός, οι γονείς έχουν μεγαλύτερη επίδραση ως προς τα παιδιά τους». (Φοιτ.1)

Μια άλλη αιτιολόγηση που δίνεται είναι η **αποδοχή της διαφορετικότητας**. Για παράδειγμα:

«Δεν δέχονται τη διαφορετικότητα, το «παράξενο». (Φοιτ.3)

«Θεωρώ ότι υπάρχουν διακρίσεις διότι η κοινωνία μας δεν έχει μάθει να δέχεται το διαφορετικό, το φοβάται και δε μπορεί να συνυπάρξει με αυτό. Και για αυτό υπάρχει έλλειψη σεβασμού». (Φοιτ.5)

Ωστόσο, υπάρχουν κάποια στάδια κοινωνικοποίησης του παιδιού και το αρχικό στάδιο είναι η οικογένεια, γιατί από εκεί ξεκινάν τα πρώτα ερεθίσματα ενός παιδιού, εάν έχουν περάσει δηλαδή υποσυνείδητα αλλά και συνειδητά κάποια στερεότυπα και αντιλήψεις που έχουν εδραιώσει σαν γονείς, το κάθε παιδί θα τα υποστηρίξει για το υπόλοιπο της ζωής του, εάν δεν βρεθεί κάποιος λόγος, ώστε να «εξαλειφθούν» οι απόψεις τους. Γι' αυτό το λόγο, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε αυτό και το νηπιαγωγείο που είναι το αμέσως επόμενο στάδιο από την οικογένεια. Εάν στο νηπιαγωγείο, αυτά τα στερεότυπα και οι αντιλήψεις κυριαρχούν, το παιδί όλο ένα και θα συνεχίσει και θα τα εδραιώνει. Από τους ερωτώμενους σε αυτό το κομμάτι δόθηκε το παράδειγμα πως σε μικρότερη ηλικία στο νηπιαγωγείο, θυμόταν το νηπιαγωγό να μην δίνει έμφαση σε παιδί Τούρκικης καταγωγής παραμονή σε Ελληνόπουλα, με αποτέλεσμα το παιδί από τη Τουρκία να μην μαθαίνει την ελληνική γλώσσα. Στη

συνέχεια, το αμέσως επόμενο στάδιο μεγαλώνοντας, είναι το φιλικό περιβάλλον, το οποίο επίσης διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Πολλοί ερωτώμενοι ισχυρίστηκαν πως από το φιλικό περιβάλλον, περισσότερο υπάρχουν οι διακρίσεις ως προς το φύλο και το χρώμα αλλά σε αυτό επειδή ο κάθε άνθρωπος αποκτά κάποια βιώματα, έχει να κάνει και με το χώρο και το χρόνο τις περισσότερες φορές, διότι αυτό που θεωρείται αποδεκτό αλλάζει και πολλές φορές δεν διακρίνεται.

Έπειτα, οι ερωτώμενοι ισχυρίστηκαν πως οι διακρίσεις οφείλονται στο γεγονός ότι οι άνθρωποι εξαρτάται από τις αντιλήψεις και τα στερεότυπα τα οποία έχουν υιοθετήσει από το περιβάλλον το οποίο τους περιβάλλει, κυρίως δηλαδή η οικογένεια. Το ενδιαφέρον του ανθρώπου που θα κάνει μια διάκριση, εστιάζεται στο χρώμα, στη θρησκεία που πιστεύει, ασκεί φυλετικές διακρίσεις που βασίζονται σε στερεότυπα, όπως για παράδειγμα στο ότι μια γυναίκα είναι άλλοτε ισχυρότερη με τη σημερινή εποχή αλλά παλαιότερα κυριαρχούσε το αντρικό φύλο. Για παράδειγμα:

«Οι διακρίσεις γίνονται ανάλογα το πως έχει μεγαλώσει ο κάθε άνθρωπος, από τη παιδική του ηλικία. Όπως ας πούμε να μη κρίνει χωρίς λόγο, το χρώμα ή το χαρακτήρα του άλλου, είναι καθαρά θέμα οικογένειας. Επίσης, έχει πολύ σημασία και το περιβάλλον το φιλικό, μπορεί να πάρεις διάφορα ερεθίσματα και συμπεριφορές». (Φοιτ.2)

«Πάντα υπάρχουν οι κακές γλώσσες και το θεωρώ από πλευράς στερεοτύπου». (Φοιτ.7)

Επίσης, το σχολείο πολλές φορές μπορεί να δημιουργήσει λάθος εντυπώσεις για το διαφορετικό και το πως να σεβόμαστε μια άλλη χώρα, το πως να δέχονται γενικότερα το κάτι διαφορετικό και αυτό αυτομάτως συνδέεται και με το Πανεπιστήμιο. Στη ανώτατη εκπαίδευση, οι ερωτηθέντες υποστήριξαν πως ένας καθηγητής/τρια μπορεί να ασκήσει μια διάκριση, διότι έχει να κάνει με τα βιώματα του και με το πόσο «νέος» ή «παλιός» είναι στο χώρο αυτό.

«Από την άλλη ίσως και νέος να είναι ο εκπαιδευτικός έχω ακούσει ότι «επειδή το έζησα εγώ έτσι, θα το ζήσετε και εσείς». (Φοιτ.1)

«Από την πλευρά των καθηγητών τα βιώματά τους». (Φοιτ.6)

Άλλοι μπορεί να μη δεχτούν μια τέτοια συμπεριφορά, αλλά οι διακρίσεις πραγματοποιούνται, διότι οι ίδιοι οι καθηγητές θέλουν να δώσουν μεγαλύτερη βαρύτητα στον εαυτό τους και στο μάθημα τους για να «φανούν» εκείνοι περισσότερο και όχι οι μαθητές, ισχυρίστηκαν αρκετοί φοιτητές/τριες. Αξίζει να σημειωθεί και πως στον οικονομικό τομέα, το κράτος δεν μεριμνάει να παρέχονται όλα δωρεάν στους φοιτητές/τριες που έρχονται από τόσο μακριά για να πραγματοποιήσουν το όνειρο τους και οι καθηγητές ή η φοιτητική μέριμνα δε μπορεί να επέμβει παραπάνω.

Επιπλέον, μια συμπεριφορά διάκρισης μπορεί να προκληθεί από πολλούς λόγους. Όπως προαναφέρθηκε σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι αντιλήψεις και τα στερεότυπα του κάθε ανθρώπου, όμως σημαντικό κομμάτι αποτελεί και το γεγονός πως θα φερθεί ένας φοιτητής/τρια ως προς έναν καθηγητή. Μπορεί να επιθυμεί, να επιβάλλει την άποψη του σε ένα καθηγητή ένας φοιτητής/τρια, διότι έχει διαφορετική πολιτικό-ιδεολογική αντίληψη, αλλά το ίδιο μπορεί να συμβεί και αντίστοιχα. Ως προς το κοινωνικό τομέα, μια διάκριση μπορεί να πραγματοποιηθεί ανάλογα και με το περιβάλλον που υπάρχει εκείνη τη ώρα. Δηλαδή, ο «θύτης» μπορεί να ασκήσει διάκριση στο «θύμα» περισσότερο όταν θα βρίσκεται μπροστά σε κάποιον άλλον για να υπερυψώσει το «εγώ» του και λιγότερο όταν δε θα τον βλέπει κανένας.

4.2.3 Αντιδράσεις των φοιτητών στις διακρίσεις

Όσον αφορά την αντίδραση των φοιτητών ως προς αυτό το φαινόμενο, οι ερωτώμενοι ισχυρίστηκαν πως αυτοί που δεχόταν τη διάκριση εκείνη την ώρα σπάνια υποστηρίζαν το εαυτό τους, οι περισσότεροι δεν έκαναν κάποια πράξη για να το σταματήσουν, αντιθέτως θύμωναν και αντιδρούσαν αφού τελειώσει το συμβάν. Έπειτα, αυτοί που πραγματοποιούσαν τη διάκριση ένιωθαν ικανοποιημένοι διότι υπερύψωναν το «εγώ» τους, αν και πολλές φορές οι ερωτώμενοι παρατήρησαν πως οι «θύτες» πραγματοποιούσαν διάκριση ασυναίσθητα, για το λόγο ότι αυτές τις αντιλήψεις είχαν υιοθετηθεί και ήταν αμετάβλητες. Τέλος, όσον αφορά τους παρατηρητές, όλοι οι ερωτηθέντες υποστήριξαν πως έμεναν άπραγοι, λίγοι ήταν αυτοί που εκείνη την ώρα προσπάθησαν να υποστηρίξουν το «θύμα» και αυτό χωρίς αποτέλεσμα. Κάποιοι φοιτητές/τριες υποστήριξαν ότι:

«Το παιδί που δέχτηκε ρατσισμό για την συμπεριφορά που δέχτηκε για τη αλλαγή φύλου, έδειξε ότι ήταν χαρούμενο αλλά θεωρώ ότι έδειξε χαρούμενη επειδή το

έχει συνηθίσει να δέχεται τέτοιου είδους συμπεριφορές, θεωρώ ότι απλά έδειξε άπραγη για να μην δημιουργηθεί καυγάς». (Φοιτ.3)

*«Οι παρατηρητές, είδα ότι έμειναν άπραγοι, δεν υπήρξε κάποια αντίδραση».
(Φοιτ.3)*

«Αυτός που το δέχεται οι περισσότεροι δεν αντιδρούν» (Φοιτ.4)

4.3 Συμπεράσματα της Ανάλυσης

Από τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη έρευνα όσον αφορά τις διακρίσεις στο χώρο του Πανεπιστημίου, μας οδήγησαν να καταλήξουμε στο γεγονός πως υπάρχει αρκετή έξαρση ως προς το κομμάτι των διακρίσεων σε οποιοδήποτε χώρο και χρόνο. Πιο συγκεκριμένα, **τα είδη διακρίσεων** που προέκυψαν είναι τα εξής:

1. Κοινωνικές διακρίσεις
2. Φυλετικές διακρίσεις
3. Οικονομικές διακρίσεις
4. Θρησκευτικές διακρίσεις
5. Σεξουαλικές διακρίσεις
6. Πολιτικές διακρίσεις
7. Έμφυλες διακρίσεις
8. Εθνικές διακρίσεις
9. Στο επίπεδο γνώσης των παιδιών
10. Στη συμπάθεια μεταξύ των ανθρώπων
11. Ταξικές διακρίσεις

Ωστόσο, στην **αιτιολόγηση των διακρίσεων από τους φοιτητές/τριες**, ως προς τους λόγους τους οποίους οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι οι διακρίσεις υπάρχουν ακόμη, προέκυψαν τα εξής:

1. Λόγω των στερεοτύπων και των αντιλήψεων που έχει υιοθετήσει ένας άνθρωπος, από την οικογένεια, το σχολείο και το φιλικό του περιβάλλον.
2. Λόγω του ότι ένας άνθρωπος δε μπορεί να δεχτεί το διαφορετικό.
3. Ανάλογα με τα βιώματα του κάθε ατόμου, σύμφωνα με τον χώρο και χρόνο.

4. Φόβος για την άποψη των άλλων ανθρώπων. Έμφαση στα αρνητικά στοιχεία ενός ατόμου.
5. Λόγω του ότι κάποιοι άνθρωποι νιώθουν «ισχυρότεροι» κοινωνικά.

Στη συνέχεια, όσον αφορά το που οφείλονται οι συμπεριφορές διακρίσεων που δέχτηκαν οι φοιτητές/τριες, διαπιστώθηκε το εξής:

1. Όσον αφορά τις διακρίσεις από τους εκπαιδευτικούς ως προς τους φοιτητές/τριες, εξαρτάται η ηλικία του εκπαιδευτικού αλλά και ο χαρακτήρας του ανθρώπου γενικότερα. Δηλαδή, ένας νέος εκπαιδευτικός προσπαθεί να εξαλείφει γεγονότα διακρίσεων στη τάξη του ενώ ένας παλαιός ίσως να μην δώσει βαρύτητα.
2. Λόγω του ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί επικρίνουν τους φοιτητές/τριες ανάλογα με τις προσδοκίες και τους στόχους τους.
3. Λόγω των στερεοτύπων και των αντιλήψεων που έχουν υιοθετήσει οι άνθρωποι από το περιβάλλον το οποίο συναναστρέφεται και κυρίως από την οικογένεια.
4. Λόγω ατομικών χαρακτηριστικών όπως ζήλια, φθόνος και κακία ως προς έναν άνθρωπο.
5. Διάκριση ενός ατόμου λόγω πολιτικών ζητημάτων, συγκεκριμένα σύγκρουση ανάμεσα στους φοιτητές/τριες λόγω διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών, στις πολιτικές παρατάξεις του Πανεπιστημίου.
6. Διάκριση φοιτητών ανάλογα το φύλο τους, συγκεκριμένα προς τα αγόρια του τμήματος Προσχολικής Αγωγής, διότι σε αυτή τη σχολή φοιτούν πιο πολύ κορίτσια.
7. Διάκριση ως προς το οικονομικό κομμάτι, δεν δικαιούνται όλοι οι φοιτητές/τριες δωρεάν στέγαση και σίτιση με αποτέλεσμα πολλά παιδιά να μην εκπληρώνουν το όνειρο τους

Έπειτα και στη τρίτη ερώτηση του άξονα **αιτιολόγηση των διακρίσεων από τους φοιτητές/τριες**, σύμφωνα με το ερώτημα τι πιστεύουν οι φοιτητές/τριες ότι προκάλεσε τις συμπεριφορές των διακρίσεων που αναφέρθηκαν, υποστηρίχθηκε ότι:

1. Μια διάκριση από έναν καθηγητή, πολλές φορές προκαλείται και από τη συμπεριφορά ενός φοιτητή ο οποίος μπορεί να εκφράσει μια συμπεριφορά διάκρισης

2. Λόγω του ότι ο κάθε άνθρωπος έχει διαφορετική άποψη και χαρακτήρα και οι απόψεις ως προς ένα θέμα πολλές φορές δίστανται.
3. Λόγω του ότι οι άνθρωποι, έχουν μάθει να επικρίνουν το συνάνθρωπο τους χωρίς να του έχουν δώσει χρόνο να γνωριστούνε.
4. Πολλοί άνθρωποι επικρίνουν ρατσιστικά ένα άλλο άτομο όταν είναι μπροστά σε άλλους, ώστε να ικανοποιήσουν το «εγώ» τους.
5. Μη σεβασμός στο διαφορετικό, αίσθημα ανωτερότητας συγκριτικά με τους υπόλοιπους ανθρώπους.
6. Λόγω στερεοτύπων και αντιλήψεων που έχει εδραιώσει ο κάθε άνθρωπος.
7. Διάκριση ως προς το φύλο των φοιτητών, κάποιοι καθηγητές θεωρούν ότι τα κορίτσια «δουλεύουν» πιο πολύ από τα αγόρια.
8. Διάκριση ως προς το οικονομικό κομμάτι. Καθηγητές αδιαφορούν ως προς την οικονομική κατάσταση των φοιτητών, ζητώντας τους να αγοράσουν πολλά πράγματα, ώστε να ανταπεξέλθουν σε εργασίες ενός μαθήματος.

Στη συνέχεια, ως προς τις **αντιδράσεις αυτών των φαινομένων από τους φοιτητές/τριες**, τονίστηκαν οι εξής απόψεις:

1. Το άτομο που ασκεί τη διάκριση σε ένα άλλο άτομο, νιώθει ότι είναι φυσιολογικό και ικανοποιεί το «εγώ» του, για το λόγο ότι αυτή είναι η αντίληψη και η γνώμη του, πολλές φορές ίσως πράττει ασυναίσθητα. Βέβαια, ένα άτομο που άσκησε διάκριση άθελα του, το παραδέχτηκε ζητώντας συγνώμη από το θύμα.
2. Το άτομο που δεχόταν τη διάκριση, αναρωτιέται για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό. Κάποιοι πράττουν σαν δράση-αντίδραση, κάποιοι έμειναν άπραγοι διότι φοβόταν την αντίδραση του «θύτη» ή δεν επιθυμούσαν να δημιουργήσουν περισσότερο πρόβλημα και κάποιοι άλλοι υποστήριξαν τη γνώμη τους.
3. Οι παρατηρητές έμειναν «άπραγοι» σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις. Συγκεκριμένα άλλοι υποστήριξαν το θύμα αφού τελείωσε το συμβάν, άλλοι υποστήριξαν εκείνη τη ώρα το θύμα και άλλοι έμειναν εντελώς αδιάφοροι.

5 Συζήτηση

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, αποδεικνύουν ότι οι φοιτητές/τριες του ΤΕΠΑΕΣ, θεωρούν πως πραγματοποιούνται αρκετές διακρίσεις ανάμεσα στους φοιτητές/τριες αλλά και μεταξύ καθηγητών και φοιτητών. Αυτό διαπιστώθηκε από τα είδη των διακρίσεων που ανέφεραν οι φοιτητές/τριες ότι γνωρίζουν σε γενικό επίπεδο. Ειδικότερα, ανέφεραν ποιες διακρίσεις κυριαρχούν στις φοιτητικές κοινότητες, πως αιτιολογούν το φαινόμενο αυτό και πως αντιδρούν οι φοιτητές/τριες σε μια συμπεριφορά διάκρισης.

Από τους φοιτητές/τριες της συγκεκριμένης έρευνας, υποστηρίχθηκε ότι οι διακρίσεις που γνωρίζουν υπάρχουν στον οικονομικό, κοινωνικό, φυλετικό, θρησκευτικό, σεξουαλικό, πολιτικό, έμφυλο και στο εθνικό τομέα. Στη συνέχεια, άλλοι παράγοντες διακρίσεων που εμφανίστηκαν, ήταν ως προς τη συμπεριφορά κάποιων εκπαιδευτικών, οι οποίοι βρίσκονται πιο κοντά σε συγκεκριμένα παιδιά λόγω των γνώσεων τους ή λόγω συμπάθειας. Βέβαια, οι διακρίσεις που αντιλήφθηκαν οι φοιτητές/τριες στο τμήμα της Προσχολικής Αγωγής, είναι κυρίως ως προς τη συμπάθεια συγκεκριμένων φοιτητών από μερικούς καθηγητές αλλά και στο οικονομικό τομέα, διότι δεν παρέχεται σε όλους τους φοιτητές/τριες δωρεάν σίτιση και στέγαση. Στον οικονομικό τομέα, παρατηρήθηκε επίσης η επιβλητική συμπεριφορά καθηγητών που εξαναγκάζουν τους φοιτητές/τριες να αγοράσουν συγκεκριμένα αντικείμενα για την υλοποίηση ενός μαθήματος. Στη συνέχεια, ισχυρίστηκαν, πως δύσκολα δημιουργούνται παρέες, διότι εύκολα επικρίνονται με αρνητικά σχόλια οι φοιτητές/τριες μεταξύ τους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται διχόνοια μεταξύ τους. Έπειτα, στις πολιτικές παρατάξεις δημιουργούνται κάποιες συγκρούσεις μεταξύ των φοιτητών, λόγω της διαφορετικής άποψης που έχουν για συγκεκριμένα ζητήματα πολιτικού περιεχομένου ή για θέματα που αφορούν την ομαλότερη λειτουργία του Πανεπιστημίου. Ωστόσο, τονίστηκε ιδιαίτερα από τους ερωτηθέντες, ότι παρατηρήθηκαν απρεπές ερωτήσεις και από φοιτητές/τριες αλλά και από καθηγητές, ως προς ένα άτομο το οποίο αποφάσισε να αλλάξει σεξουαλικό προσανατολισμό.

Από την άλλη πλευρά, όσον αφορά την αιτιολόγηση της ύπαρξης αυτών των διακρίσεων, οι ερωτώμενοι ισχυρίστηκαν ότι οι συμπεριφορές που περιλαμβάνουν διάκριση υπάρχουν ακόμη, διότι ο κάθε άνθρωπος έχει εδραιώσει τις απόψεις του

σύμφωνα με το περιβάλλον το οποίο συναναστρέφεται αλλά και σύμφωνα και με τα βιώματα του. Επίσης, τόνισαν πως κυριαρχεί ο φόβος του διαφορετικού όπου έχει ως αποτέλεσμα να μην δέχεται ένας άνθρωπος κάτι το οποίο το θεωρεί ο ίδιος «ασυνήθιστο». Ωστόσο, μεγάλο ρόλο διαδραματίζει και η αίσθηση ανωτερότητας που νιώθουν κάποιοι άνθρωποι, ικανοποιώντας το «εγώ» τους.

Στη συνέχεια, όσον αφορά τους παρατηρητές υποστηρίχθηκε ότι τα άτομα τα οποία ασκούσαν διάκριση σε άλλα άτομα, ευφραίναν το «εγώ» τους, αδιαφορώντας για το πως θα νιώσει ο συνάνθρωπος τους, αφού οι αντιλήψεις τους ήταν ήδη εδραιωμένες. Όσον αφορά, τα άτομα που δεχόταν μια διάκριση, άλλοτε αντιδρούσαν και άλλοτε έμεναν άπραγοι. Αυτό συνέβη, διότι υπήρχε φόβος ως προς τη αντίδραση του θύτη ή δεν επιθυμούσαν να έρθουν περισσότερο σε αντιπαράθεση. Οι παρατηρητές, είτε θα υποστήριζαν κατά τη διάρκεια του συμβάντος το θύμα είτε θα έμεναν άπραγοι.

Αξίζει, ωστόσο, να επισημάνουμε, ότι τα ευρήματα συγκλίνουν και με τις θεωρίες που μελετήθηκαν και ο στόχοι που θέσαμε για τη συγκεκριμένη έρευνα επιτεύχθηκαν. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, οι διακρίσεις που αναφέρονται είναι κυρίως φυλετικές, οικονομικές και κοινωνικές ειδικότερα ως προς την ανισότητα που παρατηρείται συχνά στον εκπαιδευτικό τομέα. Επίσης, σύμφωνα με τις αιτίες που οι διακρίσεις προκαλούνται, σύμφωνα με τους θεωρητικούς, συμβαίνει διότι οι άνθρωποι δίνουν έμφαση στη φυλή, το φύλο ή την εθνικότητα ενός ανθρώπου. Βέβαια, αξίζει να σημειωθεί ότι σε μια κοινότητα, δημιουργούνται εντάσεις, διότι σε μια παρέα ένα άτομο το οποίο έχει διαφορετικό χρώμα ή διαφορετική σεξουαλική προτίμηση, δεν είναι εύκολα αποδεχτό σύμφωνα με στερεοτυπικές αντιλήψεις. Επιπροσθέτως, όσον αφορά μια τάξη, ένας εκπαιδευτικός θεωρείται υπεύθυνος ως προς τη διαχείριση της και τις συμπεριφορές που θα αναπτύξουν οι μαθητές μέσα σε αυτή. Από την άλλη πλευρά όμως, δεν υπάρχει κάποιος που να ελέγχει τις συμπεριφορές εκτός της τάξης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να δημιουργούνται δυσάρεστες καταστάσεις χωρίς ακόμη να έχει επιβεβαιωθεί η πηγή αυτών των συγκρούσεων και οι σωστοί τρόποι αντιμετώπισης τους.

Αξίζει επίσης να αναφερθούμε, σε μια έρευνα που έχει πραγματοποιηθεί σε μια εθνική ομάδα (Ινδική, Αϊτινή) και είχε ως στόχο να διερευνήσει σε ατομικό και

ομαδικό επίπεδο, τα επαναλαμβανόμενα μέτρα προέλευσης των διακρίσεων όσον αφορά τη φυλή, το πολιτισμό, τους νεοεισερχόμενους και το φύλο τους. Υποστηρίχθηκε λοιπόν, ότι ασκείται διάκριση περισσότερο στις γυναίκες ανάλογα με τη φυλή τους. Ως προς τις ομάδες ανθρώπων, τονίστηκε το γεγονός, ότι κυριαρχούν και οι τέσσερις πηγές διακρίσεων που είναι η φυλή, ο πολιτισμός, ένας νεοφερμένος άνθρωπος και το φύλο ενός ατόμου. Συνεπώς τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας έδειξαν, ότι οι ερωτηθέντες δεχόντουσαν διακρίσεις κυρίως σε ομαδικό παρά σε ατομικό επίπεδο, εξαιτίας της φυλής τους. (Taylor, Wright, Moghaddam & Lalonde, 1990).

Επιπλέον, μια έρευνα που πραγματοποιήθηκε όσον αφορά το καθημερινό ρατσισμό σε φοιτητές, έδειξε ότι οι Έλληνες εκφράζουν επικριτικά σχόλια σε μεγάλο βαθμό και πολλοί από αυτούς έχουν υπάρξει παρατηρητές σε ρατσιστικά περιστατικά. Ωστόσο, πολλοί από αυτούς δεν κατανοούν ότι η συμπεριφορά τους είναι ρατσιστική, δίνοντας τη συμπάρασταση τους στους αποδέκτες (Αυγέρου, Ορφανίδου & Πετράς, 2016).

Επομένως, συγκριτικά με τη θεωρητικό κομμάτι της εργασίας και τα ευρήματα που προέκυψαν, παρατηρήθηκε ότι οι διακρίσεις που κυριαρχούν σε γενικό επίπεδο, υπάρχουν και στις κοινότητες του Πανεπιστημίου. Βέβαια, παρατηρήθηκε πως οι εκπαιδευτικοί διακρίνουν τους φοιτητές/τριες ανάλογα με τη συμπάθεια που μπορεί να τους έχουν ή ανάλογα με το επίπεδο των γνώσεων τους. Στη συνέχεια, οι φοιτητές/τριες στήριξαν την άποψη τους, ότι οι λόγοι για τους οποίους δεν εξαλείφεται το φαινόμενο των διακρίσεων, οφείλεται σύμφωνα με τα στερεότυπα και τις αντιλήψεις που υιοθετεί ο κάθε άνθρωπος όπως και στην έμφαση που δίνεται στο διαφορετικό. Ωστόσο, οι ερωτηθέντες δήλωσαν πως οι παρατηρητές και τα άτομα που δέχονται ένα επικριτικό σχόλιο, δεν στηρίζουν την άποψη τους με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να κρίνουν τους συνανθρώπους τους ανεμπόδιστοι.

Αξίζει να τονιστεί, ότι σύμφωνα με άλλες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, φάνηκε να έχουν επικεντρωθεί συγκεκριμένα σε ένα είδος διάκρισης, το οποίο είναι οι έμφυλες ανισότητες όπως και σε συγκεκριμένο χώρο εκπαίδευσης το οποίο είναι το σχολείο.

Επίσης, παρατηρήθηκαν κάποια κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ της παρούσας έρευνας με μια έρευνα η οποία έχει ως θέμα το καθημερινό ρατσισμό στο

Πανεπιστήμιο. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα ευρήματα της, παρατηρήθηκε ότι δεν παραλείπονται τόσο τα ρατσιστικά σχόλια όσο και η άπραγη στάση των παρατηρητών που βρίσκονται παρόν σε ένα τέτοιο συμβάν.

6 Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα, είχε ως στόχο να μελετήσει την εμφάνιση των διακρίσεων στο χώρο του Πανεπιστημίου. Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε, είχε ως δείγμα δέκα φοιτητές/τριες του ΤΕΑΠΕΣ, του Πανεπιστημίου Αιγαίου Ρόδου. Το περιεχόμενο των ερωτήσεων σχετιζόταν με τα είδη των διακρίσεων που γνωρίζουν οι φοιτητές/τριες, πως αιτιολογούν μια συμπεριφορά που δείχνει διάκριση αλλά και την αντίδραση τους ως προς αυτό το φαινόμενο. Πιο συγκεκριμένα, από την έρευνα αυτή προέκυψε ότι **τα είδη των διακρίσεων που αντιλαμβάνονται**, είναι σε επίπεδο κοινωνικό, φυλετικό, οικονομικό, θρησκευτικό, σεξουαλικό, πολιτικό, έμφυλο και εθνικό δηλαδή τη καταγωγή του ατόμου. Επίσης, υποστηρίχθηκε ότι αισθάνονται πως υπάρχουν διακρίσεις και τα περισσότερα παραδείγματα που δόθηκαν, αναφέρθηκαν κυρίως ως προς το κοινωνικό, σεξουαλικό, εκπαιδευτικό και οικονομικό τομέα. Αναζητήθηκε επίσης, η **αιτιολόγηση των διακρίσεων** που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες. Αναφέρθηκε ότι οι διακρίσεις αυτές, προκαλούνται επειδή οι άνθρωποι έχουν μεγαλώσει με κάποια στερεότυπα και αντιλήψεις, οι οποίες δύσκολα εξαλείφονται. Αυτό οφείλεται κυρίως από το περιβάλλον το οποίο κινούνται. Στη συνέχεια, στο χώρο του Πανεπιστημίου, δήλωσαν ότι παρατηρούνται αρκετές διακρίσεις κυρίως από τους καθηγητές και έπειτα από τους φοιτητές/τριες ως προς τον κοινωνικό τομέα, οικονομικό, έμφυλο, εθνικό και σεξουαλικό. Βέβαια, από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων αντιλαμβανόμαστε ότι δύσκολα οι διακρίσεις θα εξαλειφθούν στο κόσμο και ειδικότερα στη κοινότητα του Πανεπιστημίου, για το λόγο ότι οι μαθητές/τριες από μικρή ηλικία, δέχονται ερεθίσματα από το περιβάλλον του σχολείου. Το ίδιο συμβαίνει και μεγαλώνοντας, αφού από τη πλευρά των καθηγητών δεν πραγματοποιείται προσπάθεια ως προς την εξάλειψη αυτού του φαινομένου. Επιπλέον, δόθηκε αρκετή έμφαση στην **αντίδραση των φοιτητών σε αυτά τα φαινόμενα**, δηλαδή στις αντιδράσεις των φοιτητών, είτε ήταν καθηγητές είτε φοιτητές/τριες. Ωστόσο, από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων, φάνηκε ότι δεν υποστηρίζουν αρκετά το άτομο που δέχεται διάκριση, διότι νιώθουν «φόβο», δηλαδή ότι η γνώμη τους δεν είναι αποδεκτή. Το ίδιο παρατηρείται να συμβαίνει και στα άτομα που δέχονται κάποιο επικριτικό σχόλιο, δείχνοντας ότι μόνο ένας στους δέκα φοιτητές/τριες υποστηρίζουν τη άποψη τους. Συνεπώς, συνειδητοποιούμε ότι οι διακρίσεις στο κόσμο και σε διάφορους χώρους με κύριο στόχο το Πανεπιστήμιο, κυριαρχούν ακόμη και σε μεγάλο βαθμό. Αξίζει να σημειωθεί, ότι σημαντικό ρόλο στο φαινόμενο των διακρίσεων διαδραματίζει

το περιβάλλον ενός ανθρώπου. Ειδικότερα, πρωταρχική θέση, φέρει η οικογένεια, η οποία επιβάλλεται να ευαισθητοποιεί το παιδί, ώστε να δέχεται το διαφορετικό, καθώς και οι δάσκαλοι/ες-καθηγητές/τριες, οι οποίοι θα πρέπει να επιβάλλουν τη γνώμη τους, προσπαθώντας να εξαλείψουν τυχόν διακρίσεις που παρατηρούν στο περιβάλλον του σχολείου, είτε από συναδέλφους τους είτε από τους μαθητές τους. Τέλος, οι ίδιοι οι μαθητές/τριες-φοιτητές/τριες μεγαλώνοντας, καλό θα ήταν να υποστηρίζουν τα άτομα που δέχονται κάποιου είδους διάκριση, ενθαρρύνοντας τους να ακουστεί και η δική τους γνώμη, αποκτώντας και οι ίδιοι τις αντιλήψεις τους ως προς το θέμα αυτό. Μια τέτοια αντίληψη, διαμορφώνεται ανάλογα με τα βιώματα αλλά και με την σκέψη του ότι θα μπορούσαν να είναι και ίδιοι «διαφορετικοί».

Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα, ότι οι διακρίσεις στο χώρο του Πανεπιστημίου, εμφανίζονται λόγω των στερεοτύπων που έχουν ασπαστεί οι φοιτητές/τριες από το οικογενειακό και σχολικό τους περιβάλλον. Επιπλέον, εμφανίζονται και εξελίσσονται ραγδαία, διότι δεν εξαλείφονται από τους ίδιους τους καθηγητές και τους φοιτητές/τριες. Συγκεκριμένα φάνηκε το γεγονός, ότι δεν υποστηρίζουν τα άτομα τα οποία δέχονται κάποια συμπεριφορά διάκρισης όπως και αντίστοιχα τα ίδια τα άτομα που ασκούν κάποια διάκριση στους συνανθρώπους τους, δεν αντιλαμβάνονται πως η συγκεκριμένη συμπεριφορά μπορεί να οδηγήσει σε δυσάρεστες καταστάσεις.

6.1 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Οι διακρίσεις στις κοινότητες μάθησης, είναι ένα θέμα το οποίο χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, καθώς αναμφισβήτητα απασχολεί το μεγάλο μέρος των ανθρώπων, διότι οι άνθρωποι δεν μπορούν να δεχτούν πάντοτε το διαφορετικό και κρίνουν κάποιους ανθρώπους ως προς το χρώμα, τη καταγωγή και το φύλο τους.

Το θέμα των ειδών διάκρισης που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες κατά τη διάρκεια των φοιτητικών τους χρόνων, μελετήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα μόνο στους φοιτητές/τριες του ΤΕΠΑΕΣ. Ωστόσο, θα ήταν ενδιαφέρον να γίνει η ίδια διερεύνηση σε ευρύτερες ομάδες φοιτητικών κοινοτήτων.

Με αφορμή λοιπόν τη παρούσα έρευνα, θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω για ποιο λόγο οι διακρίσεις δεν μπορούν να εξαλειφθούν ολοκληρωτικά και από τη πλευρά των εκπαιδευτικών και όχι μόνο των φοιτητών. Πιο συγκεκριμένα, θα ήταν χρήσιμο να αναφερθούν στο πως ορίζουν και αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι

εκπαιδευτικοί, τις κοινότητες μάθησης. Επιπλέον, θα ήταν σημαντικό να αναφερθεί από τους εκπαιδευτικούς, οι εμπειρίες τους σχετικά με καταστάσεις που έχουν βιώσει οι ίδιοι, σχετικά με τα φαινόμενα των διακρίσεων. Ειδικότερα, εάν έχουν βρεθεί αντιμέτωποι με καταστάσεις, που να έχουν δεχτεί οι ίδιοι κάποιο επικριτικό σχόλιο, είτε από φοιτητές/τριες είτε μέσα από το χώρο εργασίας που είναι το Πανεπιστήμιο. Ακόμη, μέσα από τις δικές τους εμπειρίες θα ήταν ωφέλιμο να αναφερθούν στο πώς αντιδρούν οι ίδιοι σε τέτοιες καταστάσεις και πώς αιτιολογούν αυτό το φαινόμενο, δίνοντας κάποιες λύσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμες ως προς την εξάλειψη αυτού του ζητήματος.

Εκτός από αυτό, θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να πραγματοποιηθεί μια έρευνα που θα έχει ως δείγμα φοιτητές/τριες, οι οποίοι θα φοιτούν σε μια ανώτατη σχολή ή θα έχουν ενταχθεί στη αγορά εργασίας. Το περιεχόμενο της έρευνας, θα περιλαμβάνει τις εμπειρίες τους, δηλαδή εάν συνέχιζαν να δέχονται ή να βρίσκονται αντιμέτωποι με το φαινόμενο των διακρίσεων. Αξιοσημείωτο θα ήταν το γεγονός, να αναφερθούν και στις κοινότητες του Πανεπιστημίου ενός ανώτερου τμήματος -μεταπτυχιακού- ή στις κοινότητες που δημιουργούνται στο περιβάλλον εργασίας τους, τους κοινούς στόχους και τα ενδιαφέροντα των εκπαιδευτικών που θα ανέπτυσαν μια συνεργασία μαζί τους.

Το φαινόμενο των διακρίσεων, είναι ένα δυσθεράπευτο θέμα το οποίο δύσκολα θα εξαλειφθεί εάν οι ίδιοι οι άνθρωποι δεν δεχτούν το διαφορετικό. Σε μια κοινότητα, μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα ως προς τη συνεργασία και την αντιμετώπιση δυσκολιών ως προς την επίτευξη των κοινών στόχων μιας ομάδας.

7 Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσες

- Ασκούνη, Ν. (2003). *Κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο εκπαίδευσης, Κοινωνικές ανισότητες στο σχολείο, Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων, 2002-2004, Κλειδιά και Αντικλειδιά*, Αθήνα, ΥΠΕΠΘ, Παν/μιο Αθηνών. Ανακτήθηκε στις 20 Ιουνίου 2020, από [http://www.kleidiakaiantikleidia.net./](http://www.kleidiakaiantikleidia.net/)
- Αυγέρου, Β., Ορφανίδου, Ι., & Πετράς, Μ. (2016). *Ρατσιστικές αντιλήψεις φοιτητών-καθημερινός ρατσισμός* (Πτυχιακή Εργασία). Ηράκλειο: Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης.
- Γερασιμοπούλου, Φ. Α., Γκουσοπούλου, Α. Α., & Χουχούλης, Σ. Α. (2015). *Οι κοινωνικές διακρίσεις και ανισότητες στην εργασία* (Πτυχιακή Εργασία). Πάτρα: Τμήμα Κοινωνικής εργασίας. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας.
- Γιαννακοπούλου, Ε., Δ., (2014). *Ο σχολικός εκφοβισμός ως βιωμένη εμπειρία: οι αφηγήσεις των εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Ν. Αχαΐας* (Διπλωματική Εργασία). Πάτρα: Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Γκότοβος, Α. Ν. (1998). *Ο Μαβίλης στην εκπαίδευση: τα αναγνωστικά για τον Μαβίλη*. Τμήμα Φιλολογίας. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Επίσημη Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (2000). *Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. (2000/C 364/01) Ανακτήθηκε στις 6 Ιουνίου 2020, από: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_el.pdf
- Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Council of Europe of Human Rights). *Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* (ΕΣΔΑ), (2010). Ανακτήθηκε 6 Ιουνίου 2020, από: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf
- Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση. Αθήνα: ΣΕΑΒ.
- Ιωαννίδου, Κ. Θ. (2018). *Απαγόρευση διακρίσεων λόγω ηλικίας. Το εθνικό και το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο* (Διπλωματική Εργασία) (No. GRI-2018-20975). Θεσσαλονίκη: Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών τομέα αστικού, δικονομικού και εργατικού δικαίου. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

- Καθημερινή (2013, Μαρτίου 16). *Διακρίσεις, Δουλεία, Δουλεμπόριο*. Εφημερίδα. Ανακτήθηκε 15 Δεκεμβρίου 2019, από: https://tassos-filologos.blogspot.com/2013/03/blog-post_16.html
- Καϊτσιώτη, Σ. (2019). *Ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης στην προσχολική εκπαίδευση: ποιοτική έρευνα προς εκπαιδευτικούς νηπιαγωγείων της Μαγνησίας* (Master's thesis) (Διπλωματική Εργασία). Βόλος: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Κανελλόπουλος, Δ. (2005). Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.) *Τηλεματική Δικτύωση και Προγράμματα Πληροφορικής*. 3^ο Συνέδριο στη Σύρο- ΤΠΕ στην Εκπαίδευση.
- Καραβόλτσου, Α. (2013). *Συνοπτικό εγχειρίδιο αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης*. Διπλωματική εργασία του Μεταπτυχιακού Προγράμματος στην Προαγωγή και Αγωγή Υγείας, της Ιατρικής Σχολής, του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
- Καρκανάκη, Μ., & Καφετζή, Π. (2009). *Το Φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού – Bullying σε δημοτικά σχολεία του δήμου Ηρακλείου* (Πτυχιακή Εργασία). Ηράκλειο: Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, Τ.Ε.Ι Κρήτης. Ανακτήθηκε 20 Νοεμβρίου 2019, από: <http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/seyp/ker/2009/KarkanakiMelpo,KaffetziPolyxeni/attached-document-1279269634-544117-20435/Karkanaki2009.pdf>
- Καρπούζα, Ε. (2017). *Διερευνώντας την παιδαγωγική σχέση στη τριτοβάθμια εκπαίδευση* (Μεταπτυχιακή Εργασία) Ιωάννινα: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Κασαπάκη, Α. (2017). *Ο σχολικός εκφοβισμός μέσα από δραστηριότητες δημιουργικής γραφής και ψηφιακής αφήγησης για παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας*. Φλώρινα: Τμήμα Νηπιαγωγών. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Κοντογιάννης, Μ. (2016). Ενδοσχολική βία (school bullying)–Θυματοποίηση (victimization) στο χώρο του σχολείου. Εντοπισμός & αντιμετώπιση. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2014(2), 650-662.
- Κουφοπούλου Μ. (2017, Μάιος 3). *Η απαγόρευση των διακρίσεων στο χώρο της εργασίας*. Ανακτήθηκε 11 Δεκεμβρίου 2019, από: <https://www.arcadiaportal.gr/news/i-apagoreysi-ton-diakriseon-sto-horo-tis-ergasias>

- Μαραγκουδάκη, Ε. (1993). *Εκπαίδευση και Διάκριση των φύλων: παιδικά αναγνώσματα στο νηπιαγωγείο*. Ελλάδα: ΟΔΥΣΣΕΑΣ. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
- Μαρκάκη, Κ. (2015). *Εικονικές Κοινότητες, Διαδικτυακοί τόποι όπου εμπλεκόμενοι φορείς συναντιούνται, συνεργάζονται, ανταλλάσσουν απόψεις, προωθούν ιδέες και μοιράζονται επιχειρησιακές και εμπορικές συναλλαγές. Η Ελληνική πραγματικότητα. Προοπτικές εξέλιξης* (Πτυχιακή Εργασία). Καβάλα: Τμήμα Διαχείριση Πληροφοριών. ΤΕΙ Καβάλας.
- Νάκου Α. (2010). *Ανάπτυξη διαδικτυακής μαθητικής εφημερίδας με χρήση συλλογικών μέσων επικοινωνίας και εννοιολογικών χαρτών*. Αθήνα
- Νόμος 2101/1992- ΦΕΚ 192/Α/2-12-1992. (2019). *Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού*. Αθήνα. Δημοσιεύτηκε 21 Απριλίου 2019. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουνίου 2020, από: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-anilikoi/nomos-2101-1992-phek-192-a-2-12-1992.html>
- Ντζουμανίγκα, Σ (2009). *Ο Ρατσισμός ως Κοινωνικό Πρόβλημα στην Ελλάδα* (Πτυχιακή Εργασία). Μεσολόγγι: Τμήμα ΔΙ.Κ.Σ.Ε.Ο. Πανεπιστήμιο Μεσολογγίου.
- Ντούσας, Δ. (1997). Rom και Φυλετικές Διακρίσεις. Στο Δ. Ντούσας, *Rom και Φυλετικές Διακρίσεις* (σ. 341). Αθήνα: GUTENBERG.
- Πανταζής, Β. (2015). *Ανθρώπινα δικαιώματα και διακρίσεις*. (Πτυχιακή Εργασία). Βόλος: Τμήμα Παιδαγωγικό Προσχολικής Εκπαίδευσης. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Παπάνης, Ε. (2008, Σεπτέμβριος 19). *Σχολική βία: Φαινόμενο της εποχής*. Ανακτήθηκε 1 Δεκεμβρίου 2019, από: https://www.iatronet.gr/article.asp?art_id=6022
- Πατίτσα, Χ. (2015). *Τι είναι ο σχολικός εκφοβισμός (Bullying); Ο ορισμός, τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα και οι διαφορετικές μορφές του*. HuffPost. Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2020, από: https://www.huffingtonpost.gr/2015/03/16/life-orismos-xarakteristika-sxolikos-ekfovismos_n_6872056.html
- Ραντιόνοβα, Α., Μανωλά, Σ., & Αποστόλου, Η. (2017). *Συσχέτιση της διαμονής κατά τη φοιτητική ζωή με συμπεριφορές διακινδύνευσης για την υγεία* (Πτυχιακή Εργασία). Ηράκλειο: Τμήμα Νοσηλευτικής. Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης.

- Ρήγκου, Ε. (2007). *Ηλεκτρονικές κοινότητες μάθησης* (Μεταπτυχιακή Εργασία). Πάτρα: Τμήμα Μαθηματικών. Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Σύμβαση της Ρώμης περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων*, ΝΔ 53/1974. Ανακτήθηκε 10 Νοεμβρίου 2019, από: https://kokkinoslawfirm.com/wp-content/uploads/2017/06/europaiki_simvasi_dikaiomaton.pdf
- Σύνταγμα της Ελλάδος (2019). *Μέρος δεύτερο - Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, Άρθρο 16. Ανακτήθηκε στις 5 Ιουνίου 2019, από: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-16/>
- Φατσέα, Α., & Ορφανός, Σ. (2006). *Πρόταση σχεδιασμού, οργάνωσης και λειτουργίας ηλεκτρονικής κοινότητας για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των προγραμμάτων Π.Ε.* Ανακτήθηκε στις 30 Μαρτίου από: http://kpe-kastor.kas.sch.gr/kpe/yliko/sppe2/oral/PDFs/739-749_oral.pdf
- ΦΕΚ 211Α/24-12-2019. *Τεύχος Α*. Ανακτήθηκε 6 Ιουνίου 2020, από: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf>
- Φραγκούλη, Γ., & Αλεξανδράτου, Μ. (2011). *Ψηφιακές κοινότητες χρηστών με έμφαση στην εκπαίδευση: ενημέρωση και παροχή υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας* (Πτυχιακή Εργασία). Καλαμάτα: Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Υγείας και Πρόνοιας, Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας.

Ξενογλώσσες

- Collins, P. H., Rossman, G., Esparza, N., Bonacich, P., Hallett, T., LaFree, G., ... & Alexander, J. T. *The new politics of community* American Sociological.
- Bess, K. D., Fisher, A. T., Sonn, C. C., & Bishop, B. J. (2002). Psychological sense of community: Theory, research, and application. In *Psychological sense of community* (pp. 3-22). Springer, Boston, MA.
- Daphne (2012). *Ευρωπαϊκή Καμπάνια κατά το Φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού*. Ανακτήθηκε από το διαδίκτυο http://www.e-abc.eu/files/1/PDF/Research/School_Bullying_Greek.pdf
- Dodd L.J., Al-Nakeeb Y., Nevill A., Forshaw M.J. (2010). *Lifestyle risk factors of students: A cluster analytical approach*, Preventive Medicine, 51: 73-77.

- Lea, M. & Blake N., (2002). *Block 2 exploring theoretical perspectives in distributed learning*. Milton Keynes- Philadelphia: Open University Press.
- Lund, K. E., Tefre, E. M., Amundsen, A., & Nordlund, S. (2008). Cigarette smoking, use of snuff and other risk behaviour among students. *Tidsskrift for den Norske laegeforening: tidsskrift for praktisk medicin, ny raekke*, 128(16), 1808.
- Martinez, P. (1998). *La didactique des langues étrangères*, Paris, PUF.
- Orr, J. (1990) 'Sharing knowledge, celebrating identity: *War stories and community memory in a service culture*', in D.S. Middleton & D. Edwards (Eds.) *Collective remembering: Memory in society*, Beverly Hills, CA, SAGE Publications
- Roberts, Jr. W.B. (2006). *Bullying from both sides. Strategic Intervention for working with bullies and victims*. California: Corwin Press
- Sue, D. W. (2010). *Microaggressions in Everyday life: Race, gender and sexual orientation United States of America*: John Wiley & Sons.
- Taylor, D. M., Wright, S. C., Moghaddam, F. M., & Lalonde, R. N. (1990). The personal/group discrimination discrepancy: Perceiving my group, but not myself, to be a target for discrimination. *Personality and social psychology bulletin*, 16(2), 254-262
- Thomas M., Winmar W, Antero, D., Schuler, S. & Navarro, O. (2013). When educators attempt to make "community" a part of classroom learning: The dangers of (mis)appropriating students' communities into schools. *Teaching and Teacher Education*. Elsevier.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice. Learning as a social system*. Systems thinker.

8 Παράρτημα

8.1 Δελτίο Συνέντευξης

Πραγματοποιούμε μια έρευνα από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου επάνω στο θέμα των διακρίσεων στις κοινότητες μάθησης.

Θα ήθελα την άποψή σας επάνω στο θέμα αυτό απαντώντας σε μια σειρά ερωτήσεων. Η συνέντευξή μας θα κρατήσει περίπου 15' λεπτά και θα ηχογραφηθεί, αλλά ότι στοιχεία μας δώσετε θα αξιοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τις ανάγκες της έρευνας και είναι απολύτως ανώνυμα. Όποια στοιχεία ή πληροφορίες πάρουμε σε ατομικό επίπεδο δεν θα δημοσιοποιηθούν πουθενά και θα καταστραφούν μετά το τέλος της έρευνας. Θα τηρηθεί πλήρης εχεμύθεια για το περιεχόμενο και για προσωπικού χαρακτήρα πληροφορίες. Απαντήστε ελεύθερα, χωρίς ενδιαασμούς για σωστές ή λανθασμένες απαντήσεις Δεν υπάρχει σωστό ή λάθος. Υπάρχει μόνο η δική σας γνώμη και αυτή μας ενδιαφέρει. Μπορούμε να συνεχίσουμε;

Άξονας 1. Τα είδη των διακρίσεων που αντιλαμβάνονται οι φοιτητές/τριες

Ερώτηση 1: Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις;

Ερώτηση 2: Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν;

Ερώτηση 3: Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;

Άξονας 2. Η αιτιολόγηση αυτών των διακρίσεων από τους φοιτητές/τριες

Ερώτηση 1: Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;

Ερώτηση 2: Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;

Ερώτηση 3: Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε τη συμπεριφορά της διάκρισης;

Άξονας 3. Οι αντιδράσεις των φοιτητών/τριών στο φαινόμενο αυτό.

Ερώτηση 1: Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψή σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση

A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση;

B. Αυτός που την προκαλούσε,

Γ. Οι "παρατηρητές";

8.2 Απομαγνητοφώνηση

- **1. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;**
  - Ναι
- **Για ποιο λόγο;**
  - Γιατί έχουμε μεγαλώσει, όχι μόνο εμείς και οι γενιές που γεννιούνται τώρα με κάποια στερεότυπα τα οποία αν μη τι άλλο τα παίρνουν και τα δίνουν οι γονείς στα παιδιά τους, όπως και οι εκπαιδευτικοί, χωρίς να το καταλάβουν.
- **Πολύ ωραία, γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν, που κυριαρχούν ;**
  - Ναι υπάρχουν πολλές διακρίσεις και γνωρίζω αρκετές. Είναι οι διακρίσεις στο φύλο, στο επίπεδο γνώσης των παιδιών, στη συμπάθεια μεταξύ των ανθρώπων όπως και ένας εκπαιδευτικός όπου νιώθει πιο κοντά του ένα παιδί, για εμένα εκεί φαίνεται η διάκριση, όχι για σεξουαλικό περιεχόμενο για τη αύρα που εκπέμπει το κάθε παιδί.
- **Κάτι άλλο που να έχετε να συμπληρώσετε;**
  - Ναι, ταξικές διακρίσεις δηλαδή μέσα στη τάξη, και φυλετικές διακρίσεις
- **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**
  - Στο πανεπιστήμιο που φοιτώ, οι καθηγητές δεν κάνουν τεράστιες διακρίσεις τουλάχιστον στο δικό μου τμήμα, ανάμεσα στα παιδιά ίσα-ίσα ενθουσιάζονται που υπάρχουν και αγόρια μιας και είναι ελλιπής η συμμετοχή τους. Διότι πολλά αγόρια δεν επιλέγουν να γίνουν νηπιαγωγοί. Μια διάκριση η οποία δεν ξέρω εάν είναι όντως διάκριση, αλλά τα παιδιά βαθμολογούνται και ο βαθμός τους εξαρτάται καθαρά από το γραπτό που θα παραδώσουν στο τέλος. Για να γίνω πιο σαφής, εμείς είμαστε φοιτητές/τριες και κάποιοι πηγαίνουν σε όλα τα μαθήματα και πληρούν όλες τις προϋποθέσεις όσον αφορά το κάθε μάθημα, υπάρχουν όμως και κάποιοι οι οποίοι έρχονται στα μαθήματα και κάποιοι που δεν έρχονται. Για εμένα όταν φτάνει η στιγμή

της εξεταστικής το θεωρώ καθαρά διάκριση ένας φοιτητής/τρια ο οποίος δεν «ασχολείται» καθόλου, με δικούς του τρόπους και τεχνάσματα παίρνει ένα βαθμό μεγαλύτερο από ένα παιδί το οποίο εκείνη τη ώρα δε διατύπωσε σωστά ή δεν αποστήθισε αυτό που ήταν να γράψει για την εξεταστική. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να παίρνει λιγότερο βαθμό ένας επιμελής φοιτητής/τρια συγκριτικά με έναν φοιτητή ο οποίος δεν προσπάθησε σχεδόν καθόλου.

- **Έχετε κάτι άλλο να μας συμπληρώσετε σχετικά με αυτή την ερώτηση;**
- Θα ήθελα να συμπληρώσω, ότι η διάκριση σαν διάκριση είναι πως θα την αντιληφθεί ο κάθε ένας. Συγκεκριμένα εγώ προήλθα από θετική κατεύθυνση σε μια θεωρητική σχολή. Αναγκαστικά διάφορες θεωρίες όπως για το Σωκρατικά, φιλοσοφικά, το συμπεριφορισμό και άλλα να τα ακούσω και φυσικά να τα μάθω για να καταλάβω τι εστί όλα αυτά, αλλά δεν τα είχα ακούσει ποτέ. Φυσικά το κάνω και για εμένα διότι θέλω να μάθω. Τα μαθηματικά δηλαδή που κάνουμε σε αυτή τη σχολή, είναι απλά μαθηματικά, αυτά που κάναμε κάποτε στο νηπιαγωγείο, στο δημοτικό και είναι απλή θεωρία. Αυτό εγώ το θεωρώ διάκριση διότι τα παιδιά που έρχονται από θεωρητική δεν έχουν κάτι αντίστοιχο να αντιμετωπίζουν. Όταν κάναμε ένα μάθημα κοινωνιολογίας, δηλαδή κοινωνικοποίησης για εμένα ήταν πολύ δύσκολα ενώ στα παιδιά της θεωρητικής τους ήταν γνώριμα. Επίσης, όταν έφτασα στο σημείο να εξηγήσω κάποια πράγματα σε ομαδικές εργασίες που είχαμε, σε παιδιά θεωρητικής, δεν ξέρω εάν φταίω μόνο εγώ αλλά δεν τους ήταν εύκολο να το αποδεχτούν. Γιατί καλώς ή κακώς ο εγκέφαλος μου δούλεψε με τέτοιο τρόπο που με έκανε να σκέφτομαι σαν «τεχνικό-μαθηματικός». Προφανώς κάποια μαθήματα μέσα στο τμήμα για εμένα ήταν πιο ευνοϊκά. Τις φάσεις των μαθηματικών και τα μαθηματικά γενικά δεν με δυσκόλεψαν πολύ γιατί ήταν όπως ξανά είπα μια απλή θεωρία.

Επίσης, επειδή έχω μικρή διαφορά με τα αδέρφια μου έτυχε να γυρίσει καθηγητής/τρια να μου πει εσύ είσαι καλύτερη από τη/τον αδερφή/ο σου.

- **Αυτό που μας αναφέρατε ότι τα μέλη της ομάδας σας δεν μπορούν να αποδεχτούν αυτό που εκφράζετε, θα μπορούσατε να μας το κάνετε πιο σαφή;**
- Ναι εννοείται, εννοώ ότι γυρνάν και μου λένε «Δεν γίνεται να διατυπωθεί αυτό που λες με αυτό το τρόπο» δηλαδή ότι θα πρέπει να αντικατασταθούν με λέξεις οι οποίες το λεξιλόγιο μου να μην μπορεί να μην υπάρχουν ή και να υπάρχουν δεν είναι εύκολες ως προς τη κατανόηση. Με αυτό το τρόπο μπορεί κάλλιστα να τροποποιηθεί η ερμηνεία.

- **Επίσης, αυτό το παρατηρείται ως προς τους συμφοιτητές/τριες σας μόνο ή και από τους καθηγητές;**

- Κυρίως από τους συμφοιτητές/τριες, οι καθηγητές γνωρίζουν πολύ καλά μέσα από παρουσιάσεις και στη τάξη ποιο παιδί έχει κατανοήσει αυτό που τους παρουσιάζει. Όλα τα μέλη θεωρώ σημαντικό να παρουσιάζουν διότι φαίνεται ποιος γνωρίζει τι χωρίς να υπάρχει διάκριση.

Επίσης, εγώ είμαι ένας άνθρωπος ο οποίος έχει δυσλεξία και μπορώ να μάθω μόνο εάν κατανοώ αυτό που διαβάζω που θα ήθελα να σημειωθεί ότι στο Πανεπιστήμιο δεν έλαβα κάποιου είδους διάκριση για αυτό το θέμα, ίσως φταίει όμως ότι δεν χρησιμοποίησα το χαρτί μου δηλαδή για τη δυσκολία που έχω. Θα ήθελα να σημειωθεί ότι σε μάθημα πρακτικών, βλέπω ότι στα νηπιαγωγεία που έχω κάνει τη πρακτική μου, οι νηπιαγωγοί κάνουν διακρίσεις ως προς το φύλο, το πολιτισμό γιατί έχω μπει σε τμήματα τα οποία δεν ήταν όλα τα παιδιά ελληνόπουλα. Βλέπω ότι δίνεται έμφαση στα παιδιά που γνωρίζουν ήδη τη γλώσσα (Ελληνικά) ενώ τα υπόλοιπα ας τα αφήσουμε σε μια γωνία και συνεχίζουμε τη διδασκαλία μας ακάθεκτοι. Μου χτυπάει στο μάτι σαν νηπιαγωγός να μου «διδάσκει» να κάνω το ίδιο. Επιπλέον, θα ήθελα να προσθέσω ότι όταν αξιολογώ το μάθημα και τον καθηγητή θα ήθελα να αξιολογώ και τον/την βοηθό του διότι διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και αυτοί οι άνθρωποι ως προς τη διδασκαλία του μαθήματος.

Άλλο ένα παράδειγμα που θα ήθελα να αναφέρω είναι το γεγονός ότι κάποια παιδιά σε μια έρευνα που μπήκα δεν τα πήγαιναν καλά μεταξύ τους, ερχόταν συνέχεια σε σύγκρουση. Η εκπαιδευτικός δεν έκανε διάκριση απλά είπε είστε σε μια ομάδα και πρέπει να τα βρείτε μόνοι σας, μη με ανακατεύετε. Από τη άλλη όμως υπήρχε άλλη μια ομάδα η οποία δεν είχε μέλη από το ίδιο έτος, το ένα μέλος ήταν πιο μεγάλο έτος. Αφού έγινε η παρουσίαση των παιδιών αλλά έχει κάποια λάθη, οι δραστηριότητες είναι καλές αλλά ελλιπής το θεωρητικό ενώ είχε δοθεί ανατροφοδότηση για να συνεχίσουν σε αυτό το σημείο. Αυτό που είπε και ήταν πολύ άσχημο ήταν το γεγονός ότι «όλα να τα είχατε τέλεια επειδή εσείς είστε μικρότερο έτος, θα έμπαινε μόνο το παιδί από μεγαλύτερο έτος για να φανεί σωστά η δουλειά μου.»

Άλλο ένα συμβάν ήταν το γεγονός ότι ένας/μία καθηγητής/τρια είπε «δεν σας βάζω στο ίδιο τσουβάλι».

- **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**
- Διακρίσεις θεωρώ ότι υπάρχουν επειδή ο κάθε άνθρωπος έχει μεγαλώσει σε μια οικογένεια, με κάποιες νοοτροπίες. Η κάθε οικογένεια μεγάλωνε με τους δικούς του

τρόπους. Εγώ έχω μεγαλώσει σε μια οικογένεια με αρχές και αξίες όπου υπήρχαν και «διαφωνίες» ως προς την διαπαιδαγώγηση μου και τα ερεθίσματα που θα μου δίνανε. Για παράδειγμα, ως προς το τί θα πει ο κόσμος; Ή ως προς το τι θέλει η δική μου η ψυχή. Με λίγα λόγια ο κάθε άνθρωπος έχει υποσυνείδητα κάποια στερεότυπα τα οποία δύσκολα θα τα εξαλείψει η νηπιαγωγός, οι γονείς έχουν μεγαλύτερη επίδραση ως προς τα παιδιά τους.

➤ **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**

➤ Λοιπόν πολλές φορές εξαρτάται και από την ηλικία του εκπαιδευτικού αλλά και τον χαρακτήρα του ανθρώπου. Δηλαδή, έχω παρατηρήσει ότι ένας νέος εκπαιδευτικός δεν τα θέλει αυτά τα πράγματα προσπαθεί να τα διώξει από τη τάξη του. Από την άλλη ίσως και νέος να είναι ο εκπαιδευτικός έχω ακούσει ότι «επειδή το έζησα εγώ έτσι, θα το ζήσετε και εσείς». Δεν έχει συμβεί στο δικό μας Πανεπιστήμιο, απλά το αναφέρω διότι απλά το γνωρίζω. Σε μια μεγάλη ηλικία ένας εκπαιδευτικός μπορεί να μην ασχοληθεί τόσο διότι θα πει «δε μπορώ να ασχοληθώ, θα το βρει μπροστά του αργότερα και θα καταλάβει το λάθος του». Όμως όταν αγαπάει ένας εκπαιδευτικός αυτό που κάνει και ψάχνεται γύρω από αυτό, τροποποιεί τη διδασκαλία του, προσθέτει δύο φύλα και όχι μόνο ένα και κοιτάει να βρει καινοτόμους παράγοντες για να διδάξει και όχι στερεοτυπικούς. Στο δικό μας Πανεπιστήμιο έχουν βάλει μαθήματα τα οποία έχουν να κάνουν με διακρίσεις και τα φύλα. Βέβαια οι τρόποι των καθηγητών είναι ανάλογα και με τις προσδοκίες που έχουν από τα παιδιά και στόχους. Αν παρατηρήσουν ότι η φουρνιά η φετινή που λέμε δεν ανταποκρίνεται λένε «είστε χειρότερη φουρνιά από την προηγούμενη» είτε ακόμη και να πουν τη λέξη «καλύτερη», είναι άσχημος τρόπος σύγκρισης και είναι διάκριση, δεν έχει εξαλειφθεί ακόμη και μέχρι τώρα έστω στη δική μας τη χώρα.

▪ **-Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**

➤ Θεωρώ συμβαίνει και ανάλογα τη συμπεριφορά του φοιτητή. Μια/Ένας καθηγητής/τρια, όπως προανέφερα ότι με σύγκρινε με το μέλος της οικογενείας μου, έγινε σύγκριση και μεταξύ εμάς των φοιτητών, ουσιαστικά μας το παραδέχτηκε ωμά. Είπε «δε σας βάζω στο ίδιο τσουβάλι», σε κάποια παιδιά έβαλε χαμηλότερο βαθμό επειδή ένα άτομο φυσικά μίλησε άσχημα και μπήκε που λέμε στο «στόχαστρο». Και ένα άλλο που μου έμεινε ατράνταχτα είναι ότι ο/η καθηγητής/τρια είπε κάποια πράγματα σε αυτόν τον φοιτητή ανάλογα με τις πολιτικό-ιδεολογικές του αντιλήψεις, δεν ανέφερε κάτι πολιτικό μέσα στη τάξη, απλά ανέφερε τι υλικά θα έπρεπε να πάρουμε για κάτι κατασκευές αγνοώντας εάν μπορούν όλοι να ανταπεξέλθουν. Φυσικά όλοι

είμαστε διαφορετικοί με διαφορετικές γνώσεις αλλά στιγματιζόμαστε από κάποιους καθηγητές από μια γνώμη που θα πούμε και θα κριθούμε ανάλογα με την υποκειμενική γνώμη του κάθε καθηγητή. Θέλω να καταλήξω ότι πολλές φορές φταίμε και εμείς οι φοιτητές/τριες, πραγματοποιείται δράση- αντίδραση.

- **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**

A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση

B. Αυτός που τη προκάλεσε

C. Οι «παρατηρητές»

- Η ομάδα στο μάθημα της έρευνας, η ομάδα «ζήτησε» ακριβής αιτιολόγηση που έγινε αυτό, τους είπε δε μπορείτε να το κάνετε, τους απέρριψε κατευθείαν. Εκείνη τη ώρα οι φοιτητές/τριες αντέδρασαν και είπαν «Μα γιατί; Εμείς δουλέψαμε για αυτήν την εργασία». Έδειξαν ότι ένιωσαν αδικία. Ενώ μαθεύτηκε επίσης, ότι στις πρακτικές μπήκε με ομάδα μαζί στο νηπιαγωγείο και τους βοηθούσε, μόνο αυτή τη ομάδα απέρριψε για τους δικούς της/του λόγους. Η/Ο καθηγητής/τρια από τη άλλη προσπάθησε να «κρύψει» αυτό που έκανε με διάφορους τρόπους. Όσον αφορά τα υπόλοιπα που ανέφερα, εγώ αντέδρασα παρορμητικά ειδικά εκεί που με συγκρίναν με το πρόσωπο της οικογενείας μου. Είπα σκληρά λόγια και δε το άφησα έτσι. Εκείνη την ώρα ο/η εκπαιδευτικός ζήτησε συγνώμη αλλά φάνηκε ότι πειράχτηκε.

- **2. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;**

- Ναι υπάρχουν διακρίσεις γενικότερα, θεωρώ κυρίως στο κοινωνικό κομμάτι.

- **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**

- Υπάρχουν ως προς την εμφάνιση, το λόγο, παρέα, χρώμα, χαρακτήρα πιστεύω εκεί εστιάζονται οι περισσότερες διακρίσεις.

- **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**

- Έχω παρατηρήσει αρκετά κυρίως στο χώρο του Πανεπιστημίου, κυρίως έχω ακούσει από άλλα άτομα να λένε «Δεν μου αρέσει ο χαρακτήρας του τάδε, ούτε η εμφάνιση του» χωρίς να τον έχουν γνωρίσει καλά-καλά. Εγώ σαν παιδί για παράδειγμα, είμαι ήσυχος, δεν μιλάω πολύ, έχω θέματα πολλές φορές στις παρέες μου διότι είμαι πολύ ήσυχος. Με τους καθηγητές δεν είχα κάποιο θέμα γενικότερα, εκτός από μια/έναν καθηγητή που μου είπε ότι δεν αγαπάω αυτό που σπουδάζω επειδή δεν ένιωθα άνετα να μιλήσω ως πούμε. Μέχρι εκεί όμως.

- **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**
- Πιστεύω ότι οι διακρίσεις γίνονται ανάλογα το πως έχει μεγαλώσει ο κάθε άνθρωπος, από τη παιδική του ηλικία. Όπως ας πούμε να μη κρίνει χωρίς λόγο, το χρώμα ή το χαρακτήρα του άλλου, είναι καθαρά θέμα οικογένειας. Επίσης, έχει πολύ σημασία και το περιβάλλον το φιλικό, μπορεί να πάρεις διάφορα ερεθίσματα και συμπεριφορές.
- **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**
- Πιστεύω ότι επειδή όπως είπα είμαι ήσυχος μου έχουν πει ότι είμαι βαρετός, πολύ ήσυχος και δε μου πολύ δίνουν σημασία. Ξεκινάει από εκεί η διάκριση, από τα στερεότυπα που κρατάει ο κάθε ένας.
- **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**
- Γενικά όταν γνωρίζω άτομα, μέχρι να καταλάβω τι είναι ο άλλος δεν ανοίγομαι κατευθείαν δίνω χρόνο σε εμένα. Αυτό όπως ξανά είπα δεν το δέχονται όλοι και αποκτούν μια σταθερή άποψη για εμένα, υπάρχουν και άτομα που λίγο περιμέναν να μου δώσουν χρόνο. Ωστόσο, όσον αφορά τη/τον καθηγήτρια/η που είπα θεωρώ πως έχει δικά της «στάνταρ» ο χαρακτήρας μου δεν περιλαμβάνεται σε αυτά και προσπάθησε να με «αλλάξει», αυτό σαφώς δεν γίνεται.
- **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**
- A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση
- B. Αυτός που τη προκάλεσε
- C. Οι «παρατηρητές»
- Πιστεύω ότι υποθέτεις ή αναρωτιέσαι γιατί έχει ο άλλος αυτή τη συμπεριφορά, απλά ο κάθε ένας έχει συγκεκριμένες σκέψεις στον εαυτό του. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση επίσης σίγουρα απορεί για ποιο λόγο συμβαίνει; Αλλά σίγουρα εγώ δέχτηκα αυτά που μου είπαν και αντέδρασα, είπα δικό σας θέμα αν σκέφτεστε έτσι σαν δράση-αντίδραση. Οι παρατηρητές από τη άλλη, δεν αντιδράσανε. Καταλαβαίνουν τι γινόταν όμως δεν έκαναν κάποια κίνηση, απλά το σχολίασαν αφού τελείωσε το συμβάν εκείνη την ώρα ήταν απλά ακροατές.
- **3. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;**
- Εννοείται, ανάμεσα σε φύλα, θρήσκευμα, κουλτούρα διότι οι άνθρωποι δεν δέχονται το διαφορετικό
- **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**

- Όλες οι παραπάνω που ανέφερα και η σεξουαλικότητα
  - **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**
  - Στο Πανεπιστήμιο υπάρχει εάν παιδί το οποίο είναι ομοφυλόφιλο και έκανε αλλαγή φύλου. Σε ένα μάθημα κάναμε όλοι μαζί μάθημα και η/ο καθηγήτρια/ης δεν την πλησίαζε λες και είχε κάτι. Επίσης, έχω παρατηρήσει ότι καθηγητής/τρια συμπαθούσε συγκεκριμένα άτομα και τα βοηθούσε ενώ τα υπόλοιπα παιδιά που μπορεί να μην τους συμπαθούσε τόσο δεν τους έδινε τόσο σημασία. Και ακόμη ένα το οποίο δε μου άρεσε είναι ότι κάποιοι καθηγητές ήθελαν να παίρνουμε πράγματα χωρίς να τους ενδιαφέρει εάν μπορεί να υπάρχει οικονομική δυνατότητα
  - **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**
  - Δεν δέχονται τη διαφορετικότητα, το «παράξενο». Επίσης, δεν δέχονται από πλευράς θρησκείας τους ομοφυλόφιλους και κατακρίνονται.
  - **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**
  - Στο ρατσισμό και κυρίως από τους γονείς του κάθε παιδιού. Επηρεαζόμαστε από τη οικογένεια μας και αντλούν αυτές τις διακρίσεις που υπήρχαν από παλαιότερα. Όπως για παράδειγμα είναι κοπέλα δεν οδηγεί καλά. Πολύ ρατσισμός στο γυναικείο φύλο. Μετά λόγω θρησκευμάτων που απαγορεύει τις ομοφυλόφιλες σχέσεις, και για το ρατσισμό ενάντια των διαφορετικών φυλών που έχει να κάνει με τον πατριωτισμό, τη γλώσσα που μας παίρναν οι γονείς από μικρούς. Το σχολείο επίσης μας έχει περάσει λάθος μήνυμα για το διαφορετικό και το πως να σεβόμαστε μια άλλη χώρα, γι' αυτό και είναι αποδεχτοί από κάποιους άλλα άτομα άλλης χώρας.
  - **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**
  - Όταν ένας άνθρωπος είναι μόνος του που κάνει τη διάκριση, ίσως φερθεί πιο ρατσιστικά ίσως και πιο ήπια. Μπροστά σε άλλους όμως προκειμένου να γεμίσει το «εγώ» του θα μιλήσει με το χειρότερο τρόπο.
  - **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**
- A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση**
- B. Αυτός που τη προκάλεσε**
- C. Οι «παρατηρητές»**
- Το παιδί που δέχτηκε ρατσισμό για την συμπεριφορά που δέχτηκε για τη αλλαγή φύλου, έδειξε ότι ήταν χαρούμενο αλλά θεωρώ ότι έδειξε χαρούμενη επειδή το έχει συνηθίσει να δέχεται τέτοιου είδους συμπεριφορές, θεωρώ ότι απλά έδειξε άπραγη για

να μην δημιουργηθεί καυγάς. Σε αυτόν που το προκάλεσε από τη άλλη, υπάρχουν δύο κατηγορίες ανθρώπων αυτοί που το κάνουν επίτηδες και αυτοί που το κάνουν ασυναίσθητα. Αυτός που προκάλεσε τη διάκριση, θεωρώ ότι απλά είναι έτσι τα «στάνταρ» του και ότι ήθελε να ανεβάσει το «εγώ» του και τίποτα άλλο, έπραξε τυχαία και δεν τον ένοιαξε εάν θα πληγωθεί αυτός που δέχτηκε τη διάκριση. Οι παρατηρητές, είδα ότι έμειναν άπραγοι, δεν υπήρξε κάποια αντίδραση.

▪ **4. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;**

➤ Σίγουρα υπάρχουν διακρίσεις, όλοι λένε ότι δεν είναι ρατσιστές αλλά σε όλους υπάρχει εάν «αλλά». Το έχω δει πολύ στους ανθρώπους που ανάλογα πόσο είναι «δημοφιλής», σε πολιτικές παρατάξεις και ειδικά στο τρόπο ντυσίματος ενός ανθρώπου.

▪ **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**

➤ Φυλετικές διακρίσεις, θρησκεία, για το πόσο δημοφιλής είσαι, αν ο άλλος δε σου αρέσει τον περιθωριοποιείς μόνος σου. Στη Ελλάδα έχω παρατηρήσει όμως ότι δεν υπάρχει τόσο φυλετικές γιατί υπάρχουν πολλοί ξένοι άνθρωποι.

▪ **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**

➤ Έχω παρατηρήσει πολύ στο Πανεπιστήμιο πολιτικές διακρίσεις, ως προς τις παρατάξεις έβλεπα πολλούς καυγάδες γιατί αυτό το κομμάτι διαδραματίζει πολύ μεγάλο ρόλο στο Πανεπιστήμιο. Ένα άλλο παράδειγμα είναι για έναν καθηγητή/τρια όπου μας μείωνε κατηγορηματικά χωρίς λόγο και αιτία. Ως προς τη δημοτικότητα επίσης των φοιτητών, παιδιά που δουλεύουν ίσως σε κάποια μαγαζιά για δικούς τους λόγους γίνονται πιο «γνωστοί». Αυτό το αναφέρω διότι όλα τα παιδιά σε ένα ξένο μέρος έχουν τις ίδιες ανάγκες και βλέπω ότι υπάρχει διάκριση ως προς αυτό το κομμάτι δηλαδή «α, αυτός είναι ανώτερος». Στο Πανεπιστήμιο μας επίσης, ως προς το θέμα της σεξουαλικότητας βλέπω ότι κάποιοι δέχονται το διαφορετικό, όμως υπάρχουν και αυτοί που δεν το δέχονται, όπως θα φέρω ένα παράδειγμα εάν παιδί που έκανε αλλαγή φύλου και δεχόταν πολλές «απρεπές» ερωτήσεις.

▪ **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**

➤ Κάποιοι φοιτητές/τριες έρχονται με «προκατάληψη» από τους γονείς τους. Ως προς τη πολιτική, ρατσισμό, δουλειές, οικονομία και για αυτό θεωρώ ότι διαδραματίζει πολύ μεγάλο ρόλο η οικογένεια. Ως προς τη θρησκεία ειδικά που θεωρείται ότι η

ομοφυλοφιλία είναι κακό όπως και στον οικονομικό παράγοντα οτι παίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Επίσης, βάζουν «ταμπέλες» σε παιδιά που ήρθαν από καταπιεσμένες οικογένειες και απελευθερώνονται στη φοιτητικοί τους ζωή, ένα παιδί που θα δεχτεί τόσες φήμες μπορεί να οδηγηθεί ακόμη και στην αυτοκτονία ακούγοντας ένα σωρό πράγματα για τον εαυτό του.

▪ **Που πιστεύετε οτι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε οτι δεχτήκατε;**

➤ Η ζήλια παίζει πολύ μεγάλο ρόλο, η πολιτική όπως ξανά ανέφερα και πιο πάνω, ένας άνθρωπος επίσης μπορεί να καταπιέζεται από τον οποιοδήποτε λόγο και βγάζει τη κακή του συμπεριφορά προς τα έξω. Οικογενειακός παράγοντας που θεωρώ πολύ σημαντικός και ατομικά χαρακτηριστικά, όπως η ζήλια που μπορεί να τον προκαλέσει να κάνει σχόλια ρατσιστικά έτσι απλά για να κάνει. Ως προς το φιλικό κομμάτι που κάποιους δε τους δέχονται και αναγκάζονται να γίνουν κάτι άλλο από αυτό που είναι για να θεωρούνται μέρος της παρέας. Και θεωρώ και το σχολείο διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο γιατί παίρνουμε πολλά ερεθίσματα για τη μετάβαση μας στο Πανεπιστήμιο.

▪ **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**

➤ Το γεγονός οτι ο κάθε ένας πράττει ανάλογα με τα στερεότυπα και τις ιδέες του.

▪ **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**

A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση

B. Αυτός που τη προκάλεσε

C. Οι «παρατηρητές»

➤ Για αυτόν που κάνει τη διάκριση, μπορεί να καταπιέζεται ο ίδιος, κάποιος να του λέει να το κάνει ή απλά νιώθει ανώτερος γεμίζοντας το εγώ του. Αυτός που το δέχεται οι περισσότεροι δεν αντιδρούν, αντιδρούν μετά με το να οδηγούνται σε ακραίες συμπεριφορές δηλαδή πολύ στεναχώρια, φωνές ακόμη και στη αυτοκτονία. Εκείνη τη ώρα πρέπει να έχουν πολύ θάρρος και δυναμικότητα για να απαντήσουν εκείνη τη στιγμή. Οι παρατηρητές θεωρώ οτι έχουν το μεγαλύτερο ρόλο, κάνουν κακό με το να λένε να μείνεις άπραγος σε ένα τέτοιο θέμα, θα πρέπει να επεμβαίνουν να λύνεται εκείνη την ώρα.

▪ **5. Αισθάνεστε οτι υπάρχουν διακρίσεις ;**

➤ Ναι υπάρχουν σε μεγάλο βαθμό

- **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**
- Κυρίως φυλετικές διακρίσεις, που έχουν να κάνουν με τη καταγωγή του ανθρώπου, με το πολιτισμό, την οικονομική κατάσταση του κάθε ανθρώπου, θέματα θρησκείας, τη εξωτερική εμφάνιση, τις πολιτικές του ιδεολογίες και μέσα στο πανεπιστήμιο ανάλογα με τους βαθμούς του κάθε φοιτητή και τις επιδόσεις του.
- **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**
- Έχω ακούσει από συμφοιτητές/τριες μου κυρίως, ένα παιδί άλλαξε φύλο και είχε θέμα με τη δουλειά του και δεν έβρισκε εύκολα δουλειά. Μετά ένα άλλο παιδί το οποίο δεν ήταν Έλληνας, ήταν Αλβανικής καταγωγής, το αφεντικό στη δουλειά του, του μιλούσε πολύ επικριτικά και πολύ άσχημα.
- **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**
- Θεωρώ ότι υπάρχουν διακρίσεις διότι η κοινωνία μας δεν έχει μάθει να δέχεται το διαφορετικό, το φοβάται και δε μπορεί να συνυπάρξει με αυτό. Και για αυτό υπάρχει έλλειψη σεβασμού
- **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**
- Οι συμπεριφορές που δέχτηκαν αυτά τα παιδιά πιστεύω ότι προέρχονται από το φόβο για το διαφορετικό και της σεξουαλικής ταυτότητας αυτού του παιδιού, εξαιτίας της αντιπαλότητας σε συγκεκριμένες εθνικότητες. Κυρίως όμως πιστεύω ότι επειδή τα παιδιά ήταν φοιτητές/τριες, ο εργοδότης δεν τους σεβόταν όσο έπρεπε.
- **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**
- Ο ρατσισμός, ο φόβος, ότι δε σέβονται το διαφορετικό, ότι θεωρούν κατώτερους κάποιους άλλους ανθρώπους και τον εαυτό τους ανώτερο.
- **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**
- A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση
- B. Αυτός που τη προκάλεσε
- C. Οι «παρατηρητές»
- Αυτός που δεχόταν τη διάκριση ένιωθε θυμό για όλα όσα δέχτηκε, υπερασπίστηκε τον εαυτό του εκείνη τη ώρα είπε ότι δεν είναι επαρκής λόγος η σεξουαλικότητα ή η εθνικότητα του να τον κάνει να απολυθεί. Αυτός που τη προκαλούσε από την άλλη προσπάθησε να ηρεμήσει τη κατάσταση επειδή είδε ότι ο θύτης είχε θυμό, όμως δεν έκανε κάτι για να αλλάξει τη γνώμη του, ένιωθε αντιθέτως ικανοποιημένος. Οι παρατηρητές ένιωσαν άσχημα, τους υπερασπίστηκαν αυτούς που δεχόταν τη διάκριση.

- **6. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;**
- Ναι, θεωρώ πως υπάρχουν. Πιστεύω πως οι διακρίσεις δημιουργούνται ανάλογα τα βιώματα του καθενός ίσως το χαρακτήριζα και ως προκατάληψη που οδηγεί σε μια συμπεριφορά κακή θα έλεγα σε μειονότητες.
- **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**
- Πιστεύω πως γνωρίζω έστω ως ένα σημείο. Φυλετικές και εθνικής καταγωγής, θρησκευτικές και γενικός πεποιθήσεων, σεξουαλικού προσανατολισμού, αναπηρίας και ηλικίας αν δεν κάνω λάθος είναι τα βασικά όπου μαζί με το φύλο συμπεριλαμβάνονται στην συνθήκη του Άμστερνταμ της ευρωπαϊκής ένωσης, όπου η ε.ε μπορεί να ενεργήσει ώστε να αποτρέψει την διάκριση. (2000αν θυμάμαι καλά). Φυσικά οι διακρίσεις μπορούν να γίνουν και με άλλα κριτήρια πχ ανύπαντρη μητέρα. Τέλος, γνωρίζω πως οι διακρίσεις μπορούν να γίνουν με έμμεσο η άμεσο τρόπο. Δηλαδή η έμμεση διάκριση επικεντρώνεται στην επίδραση μιας πολιτικής ή ενός μέτρου. Πχ στον στρατό, στην αστυνομία κλπ. υπάρχει ένα συγκεκριμένο ελάχιστο όριο ύψους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει μεγαλύτερη πρόσβαση από άντρες σε σχέση με γυναίκες. Από την άλλη η άμεση διάκριση χαρακτηρίζεται από την πρόθεση για διάκριση σε ένα άτομο ή μια ομάδα. Πχ μια αίτηση ενός Ρομά για κάποια δουλειά ας πούμε σε γραφείο μπορεί να απορριφθεί.
- **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**
- Ναι έχω εντοπίσει αρκετές ακόμα και σε εμένα πχ ήθελα να ξεκινήσω άτυπα την πτυχιακή μου η καθηγήτρια με δέχτηκε λόγω των μαθημάτων που είχα περασμένα και του Μ.Ο μου ενώ απέρριψε συμφοιτητής/τρια μου ο οποίος είχε τελειώσει από μαθήματα, του είχε μείνει μόνο η πτυχιακή αλλά ήταν 5 έτος με σχετικά χαμηλό Μ.Ο εντύπωση μου έκανε πως η καθηγήτρια μπήκε στην διαδικασία να ψάξει τα στοιχεία μας αργότερα έμαθα πως το είχε κάνει και με μια κοπέλα που πλέον έχει στο μεταπτυχιακό της απέρριψε μια δυνατή φοιτήτρια χωρίς γνωρίζει ότι η κοπέλα έπρεπε να δουλεύει ώστε να εξασφαλίσει το ενοίκιο της και το φαγητό της, πως αντιμετώπιζε και άλλα σοβαρά προσωπικά θέματα. Αν και πλέον η κοπέλα είναι από τις πιο δυνατές σύμφωνα με την καθηγήτρια του προγράμματος της. Το πιο χαρακτηριστικό όμως πχ που μπορώ να δώσω είναι πως υπάρχουν 3 άτομα με σοβαρά προβλήματά τα 2 με ψυχικά εκ των οποίων ο ένας προχώρησε σε εγκλεισμό κάποιους μήνες και το 3 θεωρώ

με κάποια μορφή αυτισμού ίσως. Βλέπουμε διαφορετική αντιμετώπιση τόσο ανάμεσα σε αυτούς τους 3 φοιτητές/τριες όσο και εμάς του υπόλοιπους.

- **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**
  - Για τον λόγο που ανέφερα προηγούμενος. Θεωρώ πως δημιουργούνται με τα βιώματα του κάθε ατόμου, σύμφωνα πάντα με τον χώρο και χρόνο γιατί με το πέρασμα του χρόνου βλέπουμε πως αλλάζει αυτό που θεωρείται αποδεκτό και δεν διακρίνετε. Μην ξεχνάμε το πιο απλό παράδειγμα, κάποια χρόνια πριν ένας αριστερόχειρας θεωρούταν "άρρωστος", σε τέτοια παραδείγματα στηρίζω την γνώμη μου πως είναι τα βιώματα που οδηγούν στις διακρίσεις. Θεωρώ πως πρόκειται για μια στερεά πεποίθηση και όχι για άποψη. Καθώς η άποψη του καθενός είναι πάντα αποδεκτή και ας μην συμφωνούμε. Δηλαδή μια άποψη δεν είναι εσφαλμένη. Στην προκειμένη αυτή η άποψη είναι εσφαλμένη συνεπώς για εμένα οδηγούμαστε σε προκαταλήψεις που συχνά έχουν αρνητικό αντίκτυπο. Και λέω συχνά γιατί σε κάποιους μπορεί να είναι και θετικό πχ αυτό που είπα πριν με την πτυχιακή.
- **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**
  - Στα βιώματα τόσο τον καθηγητών και των μαθητών όσο και ο ρόλος των γονέων στο παραπάνω παράδειγμα θεωρώ πως επηρέασε σε αυτές τις διακρίσεις.
- **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**
  - Από την πλευρά των καθηγητών τα βιώματά τους, στο δικό μου η κοινωνία, μετά τα βιώματα των παιδιών καθώς θεωρούν πως και να απογοητευτούν δεν θα μπορέσουν να βγουν στην αγορά εργασίας αλλά και οι γονείς των φοιτητών. Από την πλευρά των γονέων : δεν θα έλεγα ότι κάνουν διάκριση απλά προσπαθούν για τα παιδιά τους.
Από τους φοιτητές/τριες: Η διάκριση που κάνουν οι καθηγητές καθώς αυτά τα παιδιά έχει τύχει να περάσουν μαθήματα χωρίς να γράψουν ακόμα ενώ φοιτητές/τριες που προσπαθούν να κάπου ακόμα και με 4.7.9...εδώ θέλω να πω πως πώς πάλι είναι και τα βιώματα τους για την αντιμετώπιση που έχουν σε αυτά τα παιδιά..
- **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**
  - A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση
  - B. Αυτός που τη προκάλεσε
  - C. Οι «παρατηρητές»
    - Ως προς αυτόν που δεχόταν τη διάκριση, στην πλειοψηφία δεν μιλάνε ίσα ίσα προσπαθούν γι' αυτή την διάκριση πλην του ενός φοιτητή, που δεν δέχεται να περνάει μαθήματα χωρίς λόγο και εξετάζετε προφορικά. Από την άλλη ήμουν άτομο που

κόπηκαν σε μάθημα ενώ ένα από τα παραπάνω πέρασαν και επειδή βγήκα σχεδόν από τους τελευταίους είδα πως τον ξύπνησαν και παρέδωσε λευκή κόλα. Ήμουν σίγουρη πως είχα γράψει με αποτέλεσμα να ζητήσω αναλυτική βαθμολογία και να πάω να δω το γραπτό μου. Δεν υπήρχαν λάθη στο γραπτό δεν χωρούσε καμία δικαιολογία στο ότι είχα κοπεί με 4.7 χωρίς λόγο όταν ρώτησα γιατί αφού δεν βρίσκετε λάθος κόπηκα η απάντηση ήταν έλα τον Σεπτέμβριο σου έκοψα μάλλον γιατί τα ήθελα πιο αναλυτικά ενώ σε άτομο που είχε πάει για τον ίδιο λόγο ήταν ότι τα ήθελε πιο περιληπτικά.

Ως προς αυτόν που τη προκάλεσε, οι καθηγητές δείχνουν σαν να είναι κάτι πολύ φυσιολογικό δεν νομίζω πως δίνουν και πολύ βάση δεν έχει γίνει άλλωστε και πότε θέμα. Οι γονείς βλέπουμε πως διαφέρουν όπως και τα ίδια τα παιδιά που δέχονται την διάκριση.

Τέλος, ως προς τους παρατηρητές, πιο συγκεκριμένα οι φοιτητές/τριες βλέπουμε πως σε μικρές περιπτώσεις λαμβάνουν μέρος όπως πχ παράταξης κάποιοι από την άλλη είναι απόμακροι και άλλοι προσπαθούν να αγκαλιάσουν αυτά τα παιδιά. Πότε κάνεις όμως στις γενικές ας πούμε που μπορούν όλοι να έχουν λόγο ή δεν ξέρω που αλλού δεν ανάφερε το θέμα ώστε αυτό να πάει στους καθηγητές και εννοείται κάνεις δεν μιλάει μαζί τους γη αυτό το ζήτημα.

➤ **7. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;**

- Πιστεύω να πως υπάρχουν.
- **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**
- Οικονομικές, φυλετικές, κοινωνικές
- **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**
- Εγώ σαν άνθρωπος είμαι αρκετά κλειστή και η αλήθεια είναι ότι στο 1^ο έτος μέχρι να κάνω παρέες δυσκολεύτηκα αρκετά, κάποια κορίτσια από τη αρχή που ήρθα πιο κοντά το πήραν αλλιώς με αντιμετώπιζαν αρκετά άσχημα, ήταν παρεξηγημένες και με έκριναν. Πιο πολύ είχα θέμα ως προς το κοινωνικό τομέα δηλαδή. Έπειτα, έχω παρατηρήσει να κοροϊδεύουν στη λέσχη κάποια κορίτσια τα οποία είναι κλειστές και δείχνουν κάποια περίεργη συμπεριφορά ως προς τους υπόλοιπους, ντρέπονται να μιλάν στους υπόλοιπους, είδα ότι δέχτηκαν περίεργα σχόλια. Επίσης, οι καθηγητές στο πανεπιστήμιο που σπουδάζω, παρατηρώ ότι κάποιοι καθηγητές θέλουν να σηκώνουν και δίνουν περισσότερο έμφαση στα παιδιά που έχουν μεγαλύτερη συμπάθεια.

- **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**
- Διότι υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι οι οποίοι φοβούνται τι θα πει ο κόσμος και πρέπει να φέρονται κάπως αλλιώς σε κάποια θέματα και οτι κάποιοι άνθρωποι βιάζονται να σχηματίσουν γνώμη για να πουν κάτι αρνητικό για τους άλλους. Παρατηρούν το διαφορετικό και δίνουν έμφαση σε αυτό κατευθείαν το σχολιάζουν. Πάντα υπάρχουν οι κακές γλώσσες και το θεωρώ από πλευράς στερεοτύπου. Η κοινωνία δεν τα εξαλειφθεί και συνεχίζει να ενισχύει τη διάκριση.

- **Που πιστεύετε οτι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε οτι δεχτήκατε;**
- Όπως προανέφερα είναι στο χαρακτήρα του κάθε ένα, βιάστηκαν να με κρίνουν και σχημάτισαν τη δική τους γνώμη γιατί έτσι είναι τα στερεότυπα τους.
- **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**
- Όπως ξανά ανέφερα θεωρώ οτι είναι ο φόβος για το διαφορετικό και τα στερεότυπα.
- **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**

A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση

B. Αυτός που τη προκάλεσε

C. Οι «παρατηρητές»

- Τα κορίτσια στη λέσχη που ανέφερα, είδα οτι δεν αντέδρασαν, φαινόταν οτι καταλαβαίνουν οτι δεχόταν διάκριση και απλά συνέχισαν να είναι φοβισμένες, δεν διαμαρτυρήθηκαν δεν έκαναν κάτι για να αλλάξουν αυτό που σκεφτόντουσαν. Έμεναν παθητικές. Στη περίπτωση μου από την άλλη, εγώ αντέδρασα σαν να με απωθεί αυτή η παρέα, προσπάθησα να απομακρυνθώ δεν ήθελα να δημιουργήσω εντάσεις και απλά θεώρησα οτι δεν υπάρχει λόγος να συνεχίσω παρέα.

- **8. Αισθάνεστε οτι υπάρχουν διακρίσεις ;**
- Ναι θεωρώ οτι υπάρχουν, από την οικογένεια και τη παιδεία της κάθε οικογένειας δηλαδή όπως μάθει κάθε παιδί θα συμπεριφέρεται έτσι στη ζωή του, από το σχολείο και την οικογένεια.
- **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**

- Κοινωνικές διακρίσεις αλλά κυρίως και αν είσαι από άλλη εθνικότητα, για μια δουλειά που δεν έχει γίνει κοινωνικά αποδεχτή, αν έχει διαφορετικές πεποιθήσεις-αντιλήψεις, εθνικότητα, προσδοκίες στο χώρο της εργασίας του, στην εκπαίδευση.
- **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**
- Με καθηγητή περισσότερο, για παράδειγμα στο μάθημα του είχε επιλέξει δύο ομάδες να συνεργαστεί μαζί τους ώστε να φέρει εις πέρας τη έρευνα που είχε να κάνει ενώ στους άλλους έβαζε ατομικές εργασίες και στο τέλος αποφάσισε να βοηθάει μόνο αυτές τις δύο ομάδες για αυτή τη συγκεκριμένη έρευνα. Επίσης, πάλι με καθηγητή διέκρινε τους φοιτητές/τριες όχι για την απόδοση τους αλλά επειδή δε τους άρεσε ο τρόπος έκφρασης και απόψεων που είχαν.
- **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**
- Υπάρχουν αρκετές οικογένειες που μεγαλώνουν τα παιδιά τους ανάλογα με τις αντιλήψεις που έχουν εδραιώσει όπως για παράδειγμα τους κάνει να διακρίνουν ότι δεξ αυτός είναι μουσουλμάνος αυτός είναι σκουπιδιάρης. Άμεσα ή έμμεσα λαμβάνουν ένα μήνυμα υποσυνείδητα και φέρονται ανάλογα με αυτό. Ξεκινάει από την οικογένεια και το σχολείο, ειδικότερα το νηπιαγωγείο που είναι η πρώτη μετάβαση από την οικογένεια στο περιβάλλον του σχολείου. Μπορεί για παράδειγμα να έχουν κάποια παιδιά στο τμήμα τους και να μην τα αντιμετωπίζουν όπως θα έπρεπε, όποτε από εκεί περνάει το μήνυμα ο/η νηπιαγωγός ότι αυτό μου λέει η δασκάλα μου να κάνω άρα αυτό είναι το σωστό. Κάποια παιδιά στο νηπιαγωγείο είναι διαφορετικής καταγωγής, και μπορεί να μην καταλαβαίνουν καλά τα Ελληνικά, η/ο νηπιαγωγός μένει άπραγος και δε κάνει κάτι για αυτό.
- **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**
- Οι συγκεκριμένοι καθηγητές που προανέφερα ότι παρατήρησα ότι κάνουν διακρίσεις πιστεύω ότι θέλουν να δώσουν μεγαλύτερη βαρύτητα στον εαυτό τους και στο μάθημα τους για να φανούν εκείνοι περισσότερο και όχι οι μαθητές.
- **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**
- Πιστεύει ότι τα παιδιά δεν είχαν τη ίδια άποψη με τη καθηγήτρια και αυτό δε άρεσε στον συγκεκριμένο καθηγητή σαν να το είδε «απειλητικά». Η γνώμη του καθηγητή ό,τι και να λέει ο μαθητής δηλαδή υπερίσχυε επειδή αυτή τη γνώμη είχε ο ίδιος στο μυαλό του. Στη άλλη περίπτωση ξεχώριζε τις ομάδες που σύμφωνα με τα δικά της θέλω τα κατάφερνε καλύτερα.

- Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πώς είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;

A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση

B. Αυτός που τη προκάλεσε

C. Οι «παρατηρητές»

- Αυτός που τη προκάλεσε δε νομίζω να τον ενδιέφερε τόσο το θέμα, ίσως να μην το παρατήρησε καν δηλαδή. Όσο αυτός που τη δέχτηκε, προσπάθησε η αλήθεια είναι να εξηγήσει το τι συμβαίνει ακριβώς τι εννοεί, να υπερασπιστεί τον εαυτό του αλλά δε τα κατάφερε διότι υπάρχουν κλειστό ύαλοι άνθρωποι που δεν αποδέχονται το διαφορετικό. Οι παρατηρητές το σχολίασαν αρκετά, αλλά μεταξύ τους και όχι κατά τη διάρκεια που γινόταν το συμβάν.

- 9. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;

- Θεωρώ ότι οι διακρίσεις υπήρχαν ανέκαθεν και ότι τα τελευταία χρόνια προσπαθούν να εξαλειφθούν. Σε όλους τους τομείς πιστεύω ότι υπάρχουν και θεωρώ ότι αυτό γίνεται με διαφορετικούς τρόπους, δηλαδή ότι οι άνθρωποι εξελίσσονται το ίδιο όσο και η κοινωνία. Προσπαθούν να μας περάσουν το διαφορετικό, το οποίο μπορεί να είναι ισοδύναμο με αυτό που κάποιοι θεωρούν ότι είναι κανονικό.

- Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;

- Θεωρώ ότι υπάρχουν οι φυλετικές διακρίσεις οι οποίες υπερίσχυαν από το 1800 με 1900, με τους μαύρους και τους άσπρους που δεν τους φερόντουσαν καλά και τους κατατάσσανε σε κατώτερες δουλειές. Αυτό φυσικά συνεχίζεται και στα τωρινά χρόνια κάτι το οποίο κάποιοι άνθρωποι προσπαθούν να εξαλείψουν και να δεχτούν το διαφορετικό. Για παράδειγμα κάποιες γνωστές προσωπικότητες στον επιστημονικό τομέα έχουνε δώσει πολλά.

- Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;

- Στη χώρα μας όταν υπάρχει κάποιος άνθρωπος ο οποίος είναι από διαφορετική χώρα, μπορεί να τον αποκαλέσεις για παράδειγμα: «για δεξ τον μαύρο, για δεξ τον Αλβανό». Αυτό σύμφωνα με στερεότυπα, ο άλλος θα προσπαθήσει να τον μειώσει και να τον κατατάξει σε μία κατώτερη για παράδειγμα ομάδα. Επίσης παρατηρείται μεγάλη διάκριση στις δουλειές όπως για παράδειγμα στο σχολείο, μας δίνουνε το στερεότυπο ότι οι γιατροί και οι δικηγόροι είναι πιο πετυχημένοι στη ζωή τους διαλέγοντας αυτό

το επάγγελμα, εννοώ ένα παιδί το οποίο δεν θα γράψει πολύ καλά για να περάσει σε κάποιο πανεπιστήμιο, θεωρείται αυτομάτως κατώτερος σύμφωνα με στερεότυπα.

Από την άλλη πλευρά στο χώρο του πανεπιστημίου έχει παρατηρηθεί μεγάλη διάκριση όσον αφορά την σίτιση των φοιτητών. Κάποια παιδιά τα οποία δεν πληρούν το οικονομικό κομμάτι όσον αφορά τα δικαιολογητικά για να ενταχθούν για δωρεάν σίτιση, δεν δικαιούνται δωρεάν σίτιση και αναγκάζονται να πληρώνουν καθημερινά.

Επίσης στο δικό μου τμήμα που είναι νηπιαγωγών έχει παρατηρηθεί ότι κυρίως απευθύνονται στα κορίτσια. Είτε σε ένα e-mail είτε και μέσα στην τάξη και αυτό συμβαίνει γιατί η πλειονότητα των φοιτητών σε αυτό το τμήμα είναι μόνο κορίτσια ενώ υπάρχουν και κάποια αγόρια.

Μία ακόμη διάκριση την οποία έχω παρατηρήσει τουλάχιστον στο δικό μου τμήμα, είναι ότι επειδή από την φύση τους υποτίθεται τα κορίτσια είναι πιο συνεπή σε υποχρεώσεις θεωρούν ότι τα αγόρια δεν θα κάνουνε καθόλου δουλειά όσον αφορά τις υποχρεώσεις που μας αναθέτουν.

Τέλος σε αυτό το κομμάτι έχω να πω ότι ανάμεσα στους φοιτητές/τριες, γίνονται διακρίσεις ως προς τη βοήθεια, δηλαδή ότι κάποιοι φοιτητές/τριες αρνούνται να βοηθήσουνε το συμφοιτητή τους είτε με κάποιο μάθημα είτε για το οτιδήποτε άλλο.

▪ **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**

➤ Διακρίσεις θεωρώ ότι προέρχονται από πολλούς παράγοντες και κυρίως από την οικογένεια. Γενικότερα το περιβάλλον το οποίο μεγαλώνει επίσης ένας άνθρωπος μπορεί να είναι από διαφορετική χώρα ή χωριό ή πόλη, έχω παρατηρήσει ότι ανάλογα την καταγωγή δηλαδή ενός φοιτητή δημιουργούνται πολλές διακρίσεις ως προς αυτό. Αυτό το έφερα ως παράδειγμα, διότι ένα παιδί το οποίο είναι από χωριό έχει λιγότερες ευκαιρίες από το παιδί που ζει σε μία πόλη ως προς την εκπαίδευση. Για τον λόγο το ότι σε μία πόλη υπάρχει μεγαλύτερη ευκαιρία ένα παιδί να μάθει άθληση, τέχνη ή το οτιδήποτε άλλο. Θα ήθελα να προσθέσω επίσης σε αυτό ότι εγώ σπουδάζω μαζί με την αδερφή μου και επειδή δεν πληρούμε τα απαραίτητα κριτήρια για τη σίτιση αναγκαζόμαστε και πληρώνουμε. Επίσης θέλω να πω σε αυτό ότι μας έχουνε αντιμετωπίσει σαν ένα ενώ κανονικά είμαστε δύο διαφορετικά άτομα τα οποία έτυχε να περάσουμε στην ίδια σχολή.

▪ **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**

➤ Από την πλευρά του συμφοιτητή μου έχω να προσθέσω το γεγονός ότι επειδή είναι άντρας φοιτητής άρα δηλαδή το φύλο του δηλαδή μιλάμε για φυλετική διάκριση. Για

εμένα όλα αυτά που ανέφερα από την άλλη έχει να κάνει καθαρά με κοινωνικές διακρίσεις

- **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**
- Θεωρώ ότι φταίει το πως έχει μεγαλώσει ο κάθε άνθρωπος, τα στερεότυπα και τις ιδέες και αντιλήψεις που έχει στο μυαλό του.

- **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**

A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση

B. Αυτός που τη προκάλεσε

C. Οι «παρατηρητές»

- Έχω να πω σε αυτό το κομμάτι ότι επειδή βρισκόμαστε σε ένα πανεπιστήμιο το οποίο έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους ανώτερους καλώς η κακώς ,γιατί είναι οι καθηγητές μας και πολλές φορές είναι δύσκολο να επιβληθούμε με τη γνώμη μας γιατί οι ίδιοι έχουν ήδη διαμορφωμένη τη δική τους γνώμη. Από την άλλη πλευρά έχουμε το σύλλογο των φοιτητών όπου μερμινούν για διάφορα θέματα που αφορούν τη σίτιση Και οποιοδήποτε άλλο θέμα που θα μπορούσε να μας το λύσει. Ωστόσο έχω επίσης να πω ότι σαν φοιτητής/τρια πολλές φορές φοβάσαι να επιβληθείς ως προς τον καθηγητή για το λόγο ότι φοβάσαι μη στιγματιστείς και έχει αντίκτυπο στο βαθμό σου. Τέλος ως παρατηρητές δεν πήρανε μέρος για τους λόγους που ανέφερα παραπάνω.

- **10. Αισθάνεστε ότι υπάρχουν διακρίσεις ;**

➤ Εν έτη 2020 οι διακρίσεις είναι υπαρκτές και υπάρχουν σε διάφορους τομείς, όπως στον οικονομικό τομέα, φυλετικό, στις επιχειρήσεις, στα πανεπιστήμια.

- **Γνωρίζετε ποιες διακρίσεις υπάρχουν ;**

➤ Όπως προανέφερα υπάρχουν πολλοί τομείς που υπάρχουν διακρίσεις, όπως στον οικονομικό τομέα, φυλετικό, στο πολιτικό, στις οικογένειες μεταξύ τους, θρησκεία, σε μια κωμόπολη μπορεί να υπάρχουν μουσουλμάνοι και αυτό έχει να κάνει δηλαδή με τις μειονότητες.

- **Εσείς έχετε εντοπίσει συμπεριφορές που να δείχνουν διάκριση; Θα μας δίνετε ένα παράδειγμα;**

➤ Φυσικά ακόμη ένα μεγάλο πλαίσιο είναι και το πανεπιστημιακό κομμάτι που γίνονται εμφανές πολλές διακρίσεις, ιδιαίτερα στο δικό μου τμήμα μέχρι και τώρα. Εγώ

σπουδάζω στο τμήμα νηπιαγωγών και όπως γνωρίζουμε κυρίως επιλέγεται από το γυναικείο φύλο, τις τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζονται όμως και πολλά αγόρια που σπουδάζουν σε αυτό το τμήμα. Επίσης, ακόμη μια διάκριση είναι στο οικονομικό τομέα, πόσο μάλλον για το δικό μας τμήμα το οποίο βρίσκεται σε ένα νησί αρκετά απομακρυσμένο και θέλω να τονίσω σε αυτό ότι στο κομμάτι της εστίας και της σίτισής κανονικά θα έπρεπε να ήταν προς όλα τα άτομα δωρεάν, όμως αυτό το κομμάτι ακόμη δεν υπάρχει.

Επιπλέον, θα ήθελα να αναφέρω και ακόμη μία διάκριση η οποία δέχτηκα προσωπικός και έχει να κάνει σε ένα μάθημα το οποίο είχαμε χωριστεί σε ομάδες. Με την αδερφή μου επειδή σπουδάζουμε μαζί είχαμε μπει σε διαφορετικές ομάδες και η καθηγήτρια μας σύγκρινε στο 100% λέγοντας ότι η μία είναι ψηλά και η άλλη χαμηλά. Δεν ήρθε ποτέ να μας το πει μπροστά μας και αυτό σίγουρα με έκανε να επηρεαστεί αρκετά η επίδοσή μου.

▪ **Γιατί κατά τη γνώμη σας υπάρχουν διακρίσεις;**

➤ Οι διακρίσεις υπάρχουν γιατί κάποιοι άνθρωποι νιώθουν ότι «ανεβαίνουν» κοινωνικά αλλά και ως άνθρωποι. Παρόλο που πιστεύουμε ότι με τα χρόνια θα εξαλειφθεί παρατηρείται ότι γίνεται πιο έντονο το στοιχείο αυτό και όσο πάει χειροτερεύει, ειδικότερα στον οικονομικό παράγοντα.

▪ **Που πιστεύετε ότι οφείλονται οι συμπεριφορές που μας αναφέρατε ότι δεχτήκατε;**

➤ Λόγω του ότι η σχολή αυτή βρίσκεται σε μια απομακρυσμένη περιοχή συνήθως σε τέτοια μέρη ο βαθμός εισαγωγής είναι και χαμηλός. Ωστόσο ένας μέτριος μαθητής θα περάσει σε αυτή τη σχολή. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μαζεύονται κάθε χρόνο σε αυτές τις σχολές μέχρι και 200 άτομα, αυτά τα άτομα είναι πάρα πολλά για να στεγαστούν στις εστίες και να έχουν παροχή φαγητού. Γι' αυτό και παρατηρείται διάκριση ως προς το οικονομικό κομμάτι. Επίσης, από τα παλιά χρόνια γνωρίζουμε από δασκάλους και νηπιαγωγούς ότι μόνο μια γυναίκα μπορεί να καταφέρει σε αυτή τη δουλειά να είναι σωστή και να τα καταφέρει καλά με τα παιδιά, αλλά βλέπουμε ότι ακόμη και οι άντρες μπορούν να τα καταφέρουν εξίσου καλά όπως και οι γυναίκες!

▪ **Κατά τη γνώμη σας τι προκάλεσε αυτή τη συμπεριφορά της διάκρισης ;**

➤ Παρατηρούμε ότι στη σχολή μας πολλοί είναι οι καθηγητές οι οποίοι στο φυλετικό κομμάτι κρίνουν πολύ τα αγόρια και τα κορίτσια. Για παράδειγμα, σε μια ομάδα με δύο αγόρια και δύο κορίτσια η καθηγήτρια έδινε παραπάνω βάση στη δουλειά των κοριτσιών ενώ και τα αγόρια ήταν εξίσου δημιουργικά. Ακόμη ένα παράδειγμα που παρατηρείται είναι πάλι από τους καθηγητές, στο οικονομικό κομμάτι που ζητάν από όλους τους φοιτητές/τριες να διαθέσουν πολλά χρήματα ώστε να ανταπεξέλθουν στις

εργασίες, ωστόσο πολλοί είναι οι μαθητές οι οποίοι οικονομικά υστερούν. Βλέπουμε ότι οι καθηγητές δεν φέρονται τόσο σωστά στους φοιτητές/τριες που μπορεί να έχουν κάποια λιγότερα υλικά μέσα συγκριτικά με άλλους. Επίσης, στη σχολή μας αυτή τη στιγμή υπάρχει ένα άτομο το οποίο έχει επιλέξει να κάνει αλλαγή φύλου και είναι κάποιοι καθηγητές που τη στηρίζουν αλλά και κάποιοι άλλοι αντιδρούν και δε τη βοηθούν να πάρει το πτυχίο της.

- **Από τις περιπτώσεις που έπεσαν στην αντίληψη σας, πως είδατε να αντιδρά σε μια συμπεριφορά που έδειχνε διάκριση;**

A. Αυτός που δεχόταν τη διάκριση

B. Αυτός που τη προκάλεσε

C. Οι «παρατηρητές»

- Σίγουρα το πρώτο πράγμα που έκανε αυτός που δεχόταν τη διάκριση ήταν η αντίδραση, όπως για παράδειγμα σε ένα μάθημα, σε μια ομάδα υπήρχε ένα αγόρι σε μια ομάδα με ακόμη τρία κορίτσια και σε ένα e-mail απευθύνθηκε με τη εξής φράση «Καλησπέρα σας κορίτσια». Το παιδί αντέδρασε λέγοντας της πως είμαι και εγώ και είμαι αγόρι. Κατάλαβε το λάθος της και του ζήτησε συγνώμη. Όμως παρατηρείται ότι αυτά τα φαινόμενα είναι αρκετά συχνά. Όσον αφορά το θέμα των παρατηρητών ένα κομμάτι φοιτητών αντέδρασε δίνοντας δίκαιο στο καθηγητή, άλλο ένα κομμάτι έμειναν άπραγη και άλλο ένα κομμάτι αντέδρασε δίνοντας δίκαιο στους φοιτητές/τριες.